

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem Divi Thomae. Tomi Qvinque

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

2 V. resurrectio Christi sit causa resurrectionis animarum

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

rationem exemplaratis, mors Christi, per quam recessit à vita mortali, est causa destructionis mortis nostrae, resurrectio vero eius, per quam inchoavit vitam immortalem est causa reparationis vite nostrae. Passio autem Christi est in super causa meritoria, ut supra dictum est.

2. 48. art. 1.

COMMENTARIUS.

Dvo sunt in resurrectione Christi consideranda. Primum est ipsa resurrectio, prout fuit in fieri, seu quatenus fuit quaedam actio, seu mutatio, quae pertransiit. Alterum est, terminus huius resurrectionis, qui est Christus homo vivens vita immortali, & gloriosa. Cum ergo dicitur resurrectio Christi causa nostrae resurrectionis, non est intelligendum ratione mutationis, quae transiit, secundum seipsam: sed ratione termini, qui manet, & potest habere rationem causae. De qua re multa in superiori tomo diximus Disp. 31. Sect. 7. Et hanc esse mentem D. Thomae loco acutè Caiet. notavit. Et colligitur non obscure tum ex corp. art. vbi, cum in toto discursu loquutus esset de resurrectione Christi, in fine sic concludit: Et ideo Verbum Dei primo tribuit vitam immortalem corpori sibi naturaliter unito, & per ipsum operatur resurrectionem in omnibus alijs. Tum ex solutione ad 5. vbi explicans, quomodo resurrectio Christi sit causa, inquit, In quantum humanitas Christi, secundum quam resurrexit, est instrumentum divinitatis ipsius, & operatur in virtute eius. Est ergo satis manifestus D. Thomae sensus. Quo supposito nihil est difficultatis in toto contextu. Ad huius autem materiae complementum instituemus de hac re sequentem disputationem.

D. Thom. Caiet.

ARTICVLVS II.

Utrum resurrectio Christi sit causa resurrectionis animarum.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod resurrectio Christi non sit causa resurrectionis animarum. Dicit enim Aug. super Ioan. q. corpora resurgunt per dispensationem humanam, sed anima resurgunt per substantiam Dei. Sed resurrectio Christi non pertinet ad substantiam Dei, sed ad dispensationem humanam. Ergo resurrectio Christi, est causa resurrectionis corporum, non tamen videtur esse causa resurrectionis animarum.

309. loci supra art. 2 not. Tract 23 in Euan Ioan. ante med tom 9.

5. Praeterea. Corpus non agit in spiritum. Sed resurrectio Christi pertinet ad corpus eius, quod cecidit per mortem. Ergo resurrectio Christi non est causa resurrectionis animarum.

3. Praeterea. Quia resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum, omnium corpora resurgunt: secundum illud 1. ad Cor. 15. Omnes quidem resurgetis. Sed non omnium anima resurgunt: quia quidam ibunt in supplicium aeternum, ut dicitur Matth. 25. Ergo resurrectio Christi non est causa resurrectionis animarum.

4. Praeterea. Resurrectio animarum fit per remissionem peccatorum. Sed hoc factum est per Christi passionem: secundum illud Apo. 1. Lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo: Ergo resurrectio animarum, magis est causa Christi passio, quam eius resurrectio.

Sed contra est, quod Apostolus dicit Roman. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram. Quae nihil aliud est quam resurrectio animarum. Et super illud Psalm. 29. Ad vesperam demorabitur fletus, dicit Glos. quod resurrectio Christi est causa resurrectionis nostrae, & animae in praesenti, & corporis in futuro.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est) resurrectio Christi agit in virtute divinitatis, quae quidem se extendit, non solum ad resurrectionem corporum, sed etiam ad resurrectionem animarum: à Deo enim est, & quod anima vivas per gratiam, & quod corpus vivas per animam. Et ideo resurre-

art. preced. ad 3.

ctio Christi habet instrumentaliter virtutem effectivam non solum respectu resurrectionis corporum, sed etiam respectu resurrectionis animarum. Similiter etiam habet rationem exemplaratis respectu resurrectionis animarum: quia Christo resurgenti debemus etiam secundum animam conformari, ut sicut secundum Apostol. Rom. 6. Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris: ita & nos in novitate vitae ambulemus: & sicut ipse resurgens ex mortuis, iam non moritur: ita & nos existimemus, nos mortuos esse peccato, ut iterum vivamus in illo.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus dicit resurrectionem animarum fieri per Dei substantiam, quantum ad participationem: quia scilicet participando divinitatem bonitatem, animae sunt bonae, & iustae: non autem participando quamcumque creaturam. Unde cum dixisset: Anima resurgunt per substantiam Dei, subdit, Participatione enim Dei fit anima beata, non participatione anima sancta. Sed participando gloriam corporis Christi, efficiuntur corpora nostra gloriosa.

Tract 23 in Ioan. inter principium, & med. to. 9. Eodem loco nunc dicto.

Ad secundum dicendum, quod efficientia resurrectionis Christi pertingit ad animas, non per propriam virtutem ipsius corporis resurgentis: sed per virtutem divinitatis, cui personam huiusmodi unitur.

Ad tertium dicendum, quod resurrectio animarum pertinet ad meritum, quod est effectus iustificationis: sed resurrectio corporum ordinatur ad penam, vel praemium, quae sunt effectus iudicantis. Ad Christum autem non pertinet iustificare omnes, sed iudicare: & ideo omnes resuscitat secundum corpus, sed non omnes secundum animam.

Ad quartum dicendum, quod in iustificatione animarum duo concurrunt, scilicet remissio culpa: & novitas vitae per gratiam. Quantum ergo ad efficientiam, quae est per virtutem divinitatis: tam passio Christi, quam resurrectio est causa iustificationis quoad utramque. Sed quantum ad exemplaritatem, propria passio, & mors Christi, est causa remissionis culpa, per quam morimur peccato: resurrectio autem Christi, est causa novitatis vitae, quae est per gratiam sive iustitiam. Et ideo Apostolus dicit Rom. 4. quod traditus est (scilicet in mortem) propter delicta nostra (scilicet tollenda) & resurrexit propter iustificationem nostram, sed passio Christi est etiam causa meritoria: ut dictum est.

art. preced. art. 3. arg.

COMMENTARIUS.

Doctrina D. Thomae hic dicentis Christi resurrectionem esse causam efficientem, & exemplarem nostrae iustificationis, intelligenda est in sensu tradito articulo superiori. Quocirca non habet novam difficultatem, praeter eas quae de potentia humanitatis Christi tractatae sunt dicta Disp. superiori Tomi. Testimonium autè Pauli, in quo hic articulus fundari videtur, aliter est à nobis explicatum supra quæst. 53. in commentario art. 1.

DISPUTATIO L.

In decem sectiones distributa.

De resurrectione mortuorum, ut est effectus resurrectionis Christi.

De hac materia disputant Theologi in 4. dist. 43. & 44. & 45. Mihi vero visa est hoc loco necessaria, tum quia non possumus explicare, quomodo Christus sit causa nostrae resurrectionis, nisi prius supponamus, illam esse futuram. Tunc etiam, ut hanc integram materiam simul complectamur, nec oporteat per partes, diversis in locis eam imperfecte, & prolixius attingere. Praesertim cum non sit in animo absoluta tractare de Sacram. de consummatione mundi, seu de quatuor novissimis proprium tractatum institueret. Dicemus igitur, an hominum futura resurrectio sit, & quomodo sit effectus resurrectionis Christi, unde simul constabit, qualis futura sit,

SECTIO I.

Vivum futuram generalis hominum resurrectionem.

De resurrectione Philo-
sophorum
placina.

DE opinionibus Philosophorum circa hominum resurrectionem nonnulla attigimus supra, de possibilitate resurrectionis disputantes, ubi ex Tertulliano tradidimus, omnes fere in hoc convenire, vt veram resurrectionem negent. Nam, si qui fortasse aliquam reditum animarum ad corpora admittere viti sunt, vel non sunt loquuti de eisdem numero corporibus, sed de diversis: vel non existimabant, animam esse veram formam corporis, sed extrinsecum motorem eius, vt constat ex Platone in Phaedro, & Cicrone in Somnio Scipionis. De qua re legi quoque potest Tertull. in lib. de Resur. carnis, & Aug. 12. de Civitat. c. 13. & lib. 2. c. 25. & sequentibus. Vbi etiam refert. Porphyrum negasse resurrectionem, quoniam existimabat corpus humanum, quod grate est, & corruptibile, impedire contemplationem spiritus, & non posse supra omnes coelos consistui. Diximus etiam in eodem loco Saducæos resurrectionem futuram negasse.

Plato.
Cicero.
Rupertus.
Augustus.

Irene.
Epiphanius.
Tertullianus.
Augustus.
2. Tim. 2.
D. Thom.
Theophyl.

Ex hæreticis vero complures in hoc errore versati sunt. Cæpit enim ab Apostolorum temporibus in Simone Mago, Cerdone, Marcione, Basilide, Appelle, Valentino, & aliis Gnosticis, vt constat ex Ireneo lib. 1. c. 25. Epiphanius hæres. 64. Tertullianus lib. de Resur. carnis, & lib. 5. contra Marcionem. & de Præscript. hæreticorum, & Aug. lib. de hæresibus capite 18. & sequentibus. Et ex his creduntur fuisse Phyletus, & Hymenæus, qui teste Paulo 2. ad Timoth. 2. A veritate exciderunt dicentes, resurrectionem esse factam. Illi enim non corporum, sed animarum resurrectionem credebant, quod omnibus his hæreticis commune fuit. Ipsam enim animæ remunerationem, seu glorificationem, resurrectionem vocabant, & ideo dicebant iam esse factam, vt in eum locum D. Thomæ exponit. Et Cyrillus quem refert Turrianus li. 3. pro Epistolis Pontificiis, capite 16. & Tertullianus supra, eodem modo explicat omnes antiquos hæreticos, quos propterea *partiaris* vocat, quod vnus tantum partis, scilicet animæ resurrectionem agnoscerent. Alij tamen exponunt illum errorem Philleti, & Hymenæi iuxta Gentilium errorem, nimirum per quandam continuum rerum circulum esse iam resurrectionem factam. Ita indicat Theophyl. ibi, dicens. Si resurrectio iam facta est, sublatum est iudicium & tributio. Porro, quid deinceps boni est reliquum, si huiusmodi sunt vicissitudines? Alij explicant hos dixisse, resurrectionem iam esse factam, solum per filiorum procreationem. Dicitur enim pater quodammodo resurgere in filio, quia in eo repræsentatur, & quodammodo conservatur. Ita Theodoret. & Ambros. libi, Epiphanius hæres. 40. Resurrectionem (ait) iam factam esse dicunt, per liberos genitos ab vnoqueque generante. Vt cunque exponatur, ij hæretici ea intentione asserunt resurrectionem esse factam, vt negarent veram resurrectionem futuram, ac de illa alia possent scripturas, quæ de resurrectione loquuntur interpretari. In quo ex parte imitatus est hos hæreticos Origenes, si verum est (quod refert Plotinus opusculo de septem Oecumenicis concilijs) eum affirmasse transmigrationem animarum in diuersa corpora: veram autem corporum resurrectionem negasse. Quorum primum etiam ei attribuit Theophylactus Alexander. Epist. 2. Paschali. & Augustinus 12. de Civitate cap. 13. vt ibi notavit Ludovicus. Viues ex libro 2. periarchon: secundum verò ei tribuunt Methodius, & Epiphanius hæres. 64. qui indicant, Origenem animarum tantum, non corporum futuram esse resurrectionem sensitse. Tamen ille reuera non omnino resurrectionem corporis negavit. Nam homil. 9. in Numeros, circa finem, expresse illam confitetur, dicens corpora resurgentium habitura quatuor illas qualitates, quas Paulus posuit 1. Corint. 15. & Fr. Suarez. tom. 2.

Theodor.
Ambrosius.
Epiphanius.

Origenes.
Phoebus.
Theod. Alex.
Augustus.
Lud. viues.
Methodius.
Epiphanius.

A idem sentit, licet non ita expresse, homilia 1. & 25. in Num. Sed in eo erravit, quod existimavit, corpora non esse futura organica (vt supra diximus) & hoc sensu damnatum esse errorem eius in quinta Synodo refert Nicephorus lib. 17. Histor. cap. 27. & 28. Hæc vero hæresis negans futuram resurrectionem, nullo videtur fundamento ex scripturis sumpto, quo niti videtur: sed solum vt potest vel rationibus, quibus probari videtur resurrectionem esse impossibilem, de quibus supra satis dictum est: vel quæ videantur probare non esse convenientem animæ, neque vtilem ad operationes eius, quæ ad summum procedent de corpore corruptibili, quod *aggrauat animam*, quale non erit corpus, quod in resurrectione animabus sanctis, & iustis copulabitur. Ex quo non sequitur, illud non esse futurum verum corpus eiusdem substantialitæ, ac naturæ: sed solum futurum esse alterius qualitatis & gloriæ, quæ omnia in superioribus tractata, atque explicata sunt.

1 Cor. 15.
5 Synod.
Nicephorus.

B Omnis ergo hæreticis, dicendum est primo, futuram esse aliquando mortuorum hominum generalem resurrectionem. Est non solum de fide, sed etiam articulus fidei in omnibus Ecclesiasticis symbolis contentus. Et probari potest primo ex veteri testamento, Exod. 3. Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob. Ex hoc enim loco probavit Christus Dominus resurrectionem Matth. 22. dicens. De resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum est à Deo dicente Iobis, Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, non est Deus mortuorum sed viuorum. Quæ Christi collectio nonnullam difficultatem habet. Nam etiam nunc ante resurrectionem, vere, dicitur Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, licet non sit Deus mortuorum, sed viuorum. Quæ animæ illorum Patrum nunc viuunt, quod satis est, vt per synecdochem dicantur viuere, & in cælo regnare; ergo hoc satis esse posset, vt Deus dicitur eorum Deus, etiam si nūquam amplius essent resurrecturi. Responderit Christum his verbis proxime, atque immediate probasse animas illorum Patrum nunc viuere, quia hoc satis existimavit ad conuincendos Saducæos, qui solum negabant resurrectionem, quia putabant animam extingui in morte: quo destructo fundamento nihil habebant, cur resurrectionem negarent. Deinde dicendum est, hinc consequenter probari resurrectionem ex eisdem verbis: quia Deus dicitur esse nunc Deus Abraham, Isaac, & Iacob. Nam ab iis sanctis recognoscitur, & colitur vt Deus ipsorum, & ipse habet etiam illorum prouidentiam, vt condigna, & promissa eis præmia rependat. Hinc ergo colligitur futura resurrectio, etiam corporum. Tum quia animæ sanctæ non possunt esse omni ex parte beatæ sine corporibus. Tum etiam, quia ad Dei prouidentiam pertinet, corpora simul cum animabus beare, quæ illarum organa, & instrumenta fuerunt ad ipsum colendum. Ita exposuit D. Thom. Neque aliud dixit Caeteran, quem sine causa in hoc reprehendit Catarin. Et eandem explicationem insinuant Theophyl. & Euthy. in Matt. & Aug. sub obscurè tract. 49. in Ioan.

Generalis
mortuorum
resurrectio
aliquando
futura.
Exod. 3.
Matth. 22.

Testimonij
Matth. 22.
Expositio.

Hieron.
Anselm.
D. Thom.
Caeter.
Catarin.
Theophyl.
Euthym.
Augustus.
Hieron.
Epiphanius.

C Nam etiam nunc ante resurrectionem, vere, dicitur Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, licet non sit Deus mortuorum, sed viuorum. Quæ animæ illorum Patrum nunc viuunt, quod satis est, vt per synecdochem dicantur viuere, & in cælo regnare; ergo hoc satis esse posset, vt Deus dicitur eorum Deus, etiam si nūquam amplius essent resurrecturi. Responderit Christum his verbis proxime, atque immediate probasse animas illorum Patrum nunc viuere, quia hoc satis existimavit ad conuincendos Saducæos, qui solum negabant resurrectionem, quia putabant animam extingui in morte: quo destructo fundamento nihil habebant, cur resurrectionem negarent. Deinde dicendum est, hinc consequenter probari resurrectionem ex eisdem verbis: quia Deus dicitur esse nunc Deus Abraham, Isaac, & Iacob. Nam ab iis sanctis recognoscitur, & colitur vt Deus ipsorum, & ipse habet etiam illorum prouidentiam, vt condigna, & promissa eis præmia rependat. Hinc ergo colligitur futura resurrectio, etiam corporum. Tum quia animæ sanctæ non possunt esse omni ex parte beatæ sine corporibus. Tum etiam, quia ad Dei prouidentiam pertinet, corpora simul cum animabus beare, quæ illarum organa, & instrumenta fuerunt ad ipsum colendum. Ita exposuit D. Thom. Neque aliud dixit Caeteran, quem sine causa in hoc reprehendit Catarin. Et eandem explicationem insinuant Theophyl. & Euthy. in Matt. & Aug. sub obscurè tract. 49. in Ioan.

D Inquit autem Hieronymus, cur Christus Dominus hoc subobscurè testimonio usus fuerit, cum sint alia in veteri testamento clariora. Et responderit, Saducæos solitos fuisse admittere ex diuina Scriptura tantum quinque libros Moysis, ex quibus nullus apertior locus afferri poterat. Quanquam ex illis multæ figuræ, vmbraque & indicia resurrectionis desumi possint, quæ egregie congerit Epiphanius contra Samaritanos lib. 1. sect. 9. Primum (inquit) Abel, cuius sanguis ad Dominum clamat, spem resurrectionis corporum ostendit. Deinde Enoch translatus, vt mortem non videat, resurrectionis est typus. Tertio Sara sterili, & senili viro in utero promissionem concipiens, & pariens spem resurrectionis præbet. Quarto, Iacob, & Ioseph propriorum ostium curam ge-

E

ram gerentes resurrectionis fidem ostendunt. Quinto, virga Aaron germinans, & fructum producens, cum esset sicca: & virga Moysi, qua iuxta Dei voluntatem animabatur, & serpens fiebat, resurrectionem adumbrabat. Denique Moyses benedicens Ruben hunc in modum, vivat Ruben, & non moriatur, cum iam Ruben vita sanctus esset, resurrectionem ac eternam vitam et postulare visus est. Hæc vero & similia magis mystica sunt, magisque obscura, quam testimonium à Christo adductum.

Ezech. 37.

Tertul.

Iustin. Cyprian. Cyril. I. August. Ticon.

Hieronym.

Theod.

Daniel. 12.

Theodor. August. Hieronym. Ruffin. Isai. 26.

August. Tertul. Isai. 66. August. Irenæ.

Hieron.

Afferamus igitur nonnulla ex illustrioribus testimoniis, quæ maximè in Prophetis reperiuntur. Vulgare est illud Ezech. 37. de visione Ezech. ostensa in medio campi ossibus pleni, quæ tandem Spiritu Dei reuixerunt. Postquam visionem coniunxit Deus, *Vaticinare, Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris popule meus, & inducam vos in terram Israel, & scietis, quia ego Dominus, cum aperuero sepulchra vestra, & educero vos de tumulis vestri popule meus.* Hoc testimonium Tertul. lib. de resurrectione carnis c. 29. vbi aliam expositionem reiecit, qua hic locus de populo Israel in varias regiones disperso intelligi solet, ita, vt Deus promittat, daturum suam spiritum tribubus Israel, quæ ab ipso discesserant, & iterum congregaturum illas in terram promissionis. Quam expositionem dicit esse allegoricam, primam vero de resurrectione, literalem. Quæ fuit etiam sententia Iustini Apol. 2. pro Christianis, & Cyp. lib. 3. ad Quirin. c. 58. Cyr. Ierosol. cat. 18. & insinuat August. lib. 3. de doct. Christ. c. 34. explicando quartam regulam Ticonij, quod latius, & apertius dixit idem Ticon. in eadem regula: idem tamen Author lib. 10. Genes. ad liter. c. 5. dicit secundam expositionem de inopinata desperati populi reparatione per Spiritum Domini, esse intentioni Prophetæ maximè consentaneam. Quod etiam dixit Hieron. super Ezech. qui tamen optime notauit hanc expositionem non excludere, quin ex hoc colligatur futura resurrectio. Nunquam (inquit) poneretur similitudo resurrectionis ad restitutionem Israelitici populi signifi- *an- nisi stare ipsa resurrectio, & futura creditur, quia nemo de rebus non stantibus incerta confirmat.* Propter quod dixit Theodoretus in eundem Prophetam sectio. 15. *Hæc, quæ Ezechiel vidit fuisse, non solum reuocatorum in pristinum statum Iudaorum, sed etiam resurrectionis omnium hominum figuram.*

Clarius vero testimonium est apud Dan. c. 12. *Multi de iis, qui dormiunt in terra puluere, euigilabunt, alij in vitam eternam, & alij in opprobrium.* Vbi multi pro omnibus (vbi nota phrasi Scripturæ) positum est, vbi notauit Theodoret. & Aug. 20. de ciuit. c. 25. Idem sentit Hieron. Ezech. 37. vbi hoc appellat, *robustum testimonium ad probandam resurrectionem, quod nullam habeat dubitationem.* Et eodem vitur Ruffinus in expositione Symboli, qui prius absolute legit, *resurgent, qui sunt in terra puluere:* deinde vero addidit pronomen, *Multi,* in quo plane indicat eundem esse sensum. Præterea apud Isaiam sunt clarissima testimonia, quæ longum esset prosequi c. 26. *Vivent mortui tui, interfecisti me resurgent: Expergiscimini & laudate, qui habitati in puluere, vbi clarius septuaginta: Surgent mortui, & resurgent, qui in monumentis.* De quo loco præter expositores ibi, videri potest Aug. lib. 20. de ciuit. capit. 21. & Tertul. lib. de resurrect. carnis c. 31. vbi etiam adiungit illud Isai. 66. *Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra, quasi herba germinabunt, & cognoscetur manus Domini seruus eius, & indignabitur inimicus suis.* Quo loco vtuntur etiam August. lib. 29. de ciuit. c. 21. & Irenæ. lib. 5. contra hæres. c. 15. & merito sane. Nam statim subdit Prophetæ prædictionem generalis iudicij futuri, quamquam Hieron. ibi aliter interpretetur. Præterea sunt aperta testimonia in lib. 2. Machab. c. 7. *Tu quidem scelestissime, in presenti vita nos perdis, sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus, in æterna vita resurrectione suscitabit.* Et infra. *Potius est ab homini-*

bus morti datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos. Et inferius, *Sed enim mundi creator, qui formauit hominis naturam, & quique omnium inuenit originem & spiritum, vobis iterum cum misericordia reddet & vitam.* Denique illustrissima, ac vulgatissima sunt testimonia Iob capite decimo quarto. *Putas ne, mortuus hominum viuere? Cunctis diebus, quibus nunc misero expecto, donec veniat immutatio mea, & caput. decimonono Scio quod redemptor meus viuus, & in nouissimo die de terra resurrecturus sum.*

Chrysostr.

Quocirca cum tam aperta sint veteris instrumenti de resurrectione testimonia, mirum est, cur dixerit Chrysostr. homil. 1. de Lazaro, mendicium illum eo in huius vitæ calamitatibus maiorem dolorem sentire potuisse, quod ne de resurrectione quidem quicquam potuerit philosophari: sed huius vitæ res crederet, huius vitæ sine terminari. *Eras ex eorum numero, qui gratiam Euangelij præcesserunt.* Nonne Machabæi etiam gratiam Euangelij præcesserunt, & multo prius Iob antecessit: & tamen de resurrectione philosophati sunt, ad calamitates huius vitæ patienter, fortiterque ferendæ? Cur ego dicemus: Lazarum hæc fide, & spe caruisse? præsertim cum ex Euangelio constet, fuisse iustum, & sanctum, & ab Angelis in Sinu Abraham ductum. Nisi fortasse dicamus Chrysostr. non negare veritatem hanc fuisse illis temporibus notam: sed non fuisse tam aperte omnibus propositam, vt omnes vulgares homines, atq; idiotæ, tam distinctè, ac clare illam percillerent, sicut tempore legis gratia factum est: & ideo fieri potuisse, vt mendicus Lazarus resurrectionem ignoraret.

Secundo ergo potest hæc veritas præcipue probari ex nouo testamento. In quo habemus expressam Christi promissionem, seu prædictionem, Ioan. 5. *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, au- dicent vocem eius, & procedent, qui bona egerunt in resurrectionem vita, qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicij.* Similia habentur, cap. 6. & 11. Act. 24. Apocal. 20. & in Epistolis Pauli sunt frequentissima testimonia, duo tamen vel tria sunt præcipua. Primum est illud 1. ad Cor. 15. vbi variis rationibus, atq; exemplis veritatem hanc declarat, ac persuadet. Primo inquit, *si Christus predicatur, quod resurrexit à mortuis, quem quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est.* Quo argumento immediate videtur concludere Paulus resurrectionem nostram esse possibilem, Hoc enim immediate, & euidenter conuincit exemplum resurrectionis Christi. Deinde probat etiam esse futuram, vt notauit D. Thomas supra q. 53. art. 1. id confirmans verbis Iob 19. *Scio, quod redemptor meus viuus, & in nouissimo die de terra surrecturus sum.* Vbi particula, &, pro causali posita est, ac si diceret, & ideo surrecturus sum. Quod indicauit etiam Greg. 14. Moral. cap. 27. & 28. dicens. *Hæc omnia spem resurrectionis nostræ, considerat a gloria capitis nostri.* Quia ergo, vbi futurum est caput, illic futurum est corpus ex resurrectione capitis, recte intulit Paulus cæterorum membrorum resurrectionem. Quod egregie idem Paulus explicuit secunde ad Corinthios capit. quarto. *Sciuites quoniam qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & constituet vobiscum.* Omnia enim propter vos. Vbi indicat aliam probationem illius illuminationis. Quia sicut Christus propter nos mortuus est, ita & pro nobis resurrexit, vt videlicet secum nos omnes resuscitaret: sicut idem Paulus dixit ad Ephesios sexto, & ad Romanos sexto, & Augustinus in expositione Epistolæ 119.

Noni testam. dicunt vocem eius, & procedent, qui bona egerunt in resurrectionem vita, qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicij. Similia habentur, cap. 6. & 11. Act. 24. Apocal. 20. & in Epistolis Pauli sunt frequentissima testimonia, duo tamen vel tria sunt præcipua. Primum est illud 1. ad Cor. 15. vbi variis rationibus, atq; exemplis veritatem hanc declarat, ac persuadet. Primo inquit, si Christus predicatur, quod resurrexit à mortuis, quem quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est.

D. Thom.

Greg. 14.

2. Cor. 4.

Ephes. 6.

Rom. 6.

1. Corin. 15.

in Christi

in Christo omnes uiuificabuntur. Quibus uerbis hanc rationem intendit. Mors introducta est per peccatum hominis: ergo destrui debuit per Christum. Quia non est minus efficax Christus ad destruendam mortem per resurrectionem ad aeternam vitam, quam Adam fuit ad introducendam mortem. Sicut ergo in Adamo, ut in capite omnes mortui sunt: ita & in Christo omnes uiuificabuntur. Quam rationem tetigerat idem Paul. ad Roma. 5. ubi cum dixisset, donum & gratiam Christi longe efficaciorum esse peccato Adae, concludit. Si enim in unius delicto mors regnauit per unum, multo magis abundantiam gratiae, & donationis, & iustitiae accipientes, in uita regnabunt per unum Iesum Christum. Et infra, ubi abundauit delictum, superabundauit & gratia: ut sicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iustitiam in uita aeternam.

Rom. 5.

Quae ratio potissimum uidetur procedere de resurrectione iustorum, quamuis extendi etiam possit ad omnium hominum resurrectionem, ut infra dicemus. In priori uero sensu illam egregie confirmat idem Paul. cap. 8. ad Romanos dicens: Si spiritus eius, qui suscitauit Iesum Christum a mortuis, habitet in uobis: qui suscitauit Iesum Christum a mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra, per inhabitantem spiritum eius in uobis. Ac si diceret, ius resurgendi consequi non ex sola unione hypostatica, quae est propria Christi, sed ex gratia sanctificante, per quam Spiritus sanctus habitat in nobis, & ideo, sicut uerum est, Christum resurrexisse: ita qui ab ipso participant gratiam, & spiritum, cum eo resurgent. Quod inferius confirmat, quia per hunc spiritum accipimus gratiam adoptionis filiorum: si autem filij, & heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi. Ac propterea (ut inferius ait) primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri. Et haec tenus de ratione sumpta ex parte Christi.

Rom. 8.

Aliam rationem adducit Paulus satis obscuram, his uerbis: Alioqui quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgunt: ut qui baptizantur pro illis? In quibus uerbis primum ualde difficile est, quod sit baptizari pro mortuis: deinde aequo obscurum, quomodo hinc futura resurrectio probetur. Variè igitur utrumque à Patribus exponitur, ut accurate tractat Robertus Bellarminus lib. 1. de purg. ca. 4. non tamen potest hoc loco à nobis pretermitteri, cum necessarium sit ad probationes resurrectionis, quas Paulus adducit, intelligendas. Primum ergo quidam dicunt, baptizari pro mortuis, nihil aliud esse, quam suscipere baptismum loco alicuius hominis mortui, ut illi proficit, qui morte praeventus illum suscipere non potuit. Hunc enim sensum uerba simpliciter sumpta pre se ferunt. Isti autem sic baptizabantur pro mortuis, quod sperarent huiusmodi baptismum aliis profuturum ad corporum resurrectionem. Ita exponit Tertullianus libro de resurrectione carnis cap. 4. & lib. 5. contra Marcion. c. 10. & Ambrosius & Anselmus & D. Thomas in Paulum. Haec uero expositio in primis fundat rationem, Pauli in quodam errore. Sic enim baptizare pro mortuis, & existimare, tale baptismum posse prodesse mortuis, error est in fide. Responderi potest, Paulum non probare errorem: sed ex omnium existimatione, etiam illorum, qui sic errabant, uoluisse resurrectionem confirmare. Sed hoc non satisfaciunt quia oportuisset Paulum hoc aliquo modo insinuare, ne errorem approbare existimaretur, maxime cum in ferat, tanquam in commodum, ut quid baptizantur pro illis? Tum etiam, quia licet hoc demus, adhuc esset ualde infirma probatio Pauli. Quid enim mirum esset, si quis diceret, errasse circa resurrectionem eos, qui sic errabant circa baptismum? Deinde supponit haec expositio, hunc errorem circa baptismum fuisse tempore Pauli, quod probari non potest. Tribuitur enim hic error Montanistis, Marcionistis, & Chry-

Testimonij Pauli 1. Cor. 15. 1. Expositio.

Tertul. Ambros. Anselm. D. Thom.

Fr. Suarez, tom. 2.

Antianis, qui omnes post tempora Apostoli Pauli exorti sunt. Vnde Chrysostr. & Theophylactus dicit, potius eos haereticos uos fuisse hoc loco Pauli ad sui erroris confirmationem. Denique de his etiam haereticis non constat, baptizatos fuisse pro mortuis spe resurrectionis. Marcionistae enim resurrectionem negabant. Vnde ad interrogationem Pauli, Ut qui baptizantur pro illis? responderi posset baptizari pro animabus eorum, ut eis peccata remitterentur. Et quamuis haec obiectio posset aliquo modo solui per se considerata: tamen si argumentum Pauli fundatur in eorum existimatione, qui ea caeremonia utebantur, omnino uiget obiectio facta, cum illi nec cogentur recte de resurrectione sentire, nec reuera bene sentirent.

Chrysostr. Theophyl.

Secunda expositio D. Thom. est. Baptizari pro mortuis, idem esse, quod baptizari pro peccatis ablucendis, ita ut mortuorum nomine peccata significentur, quae sunt opera mortua. Sed hoc in primis repugnat uerbis Pauli, subdit enim, Ut qui baptizantur pro illis, refert autem ad illos, de quibus dixerat. Si omnino mortui non resurgunt: ergo mortuos appellat homines defunctos, ac resurrecturos. Deinde, alias qualis esset illatio Pauli, si hic esset sensus: Quid facient, qui baptizantur pro peccatis, si mortui non resurgunt? Responderi enim posset, multum prodesse. Nam per baptismum possent consequi remissionem peccatorum, & uitam gratiae.

1. Expositio D. Thom.

Tertia ergo expositio est, Baptizari pro mortuis, idem esse, quod baptizari, quando iam instat mors, cum iam homo, quasi pro mortuo habetur, & in lecto iacet iam iam moribundus. Ita Epiph. haer. 28. ubi vim argumenti Pauli dicit in hoc consistere, quod iis, qui in extremis constituti baptizantur, ostendunt, quod qui mortuus est, etiam resurget. Et ob id indiget remissione peccatorum per lauacrum. Sed neque haec expositio potest accommodari Paulo. Primo, quia cum Paulus ait, Ut qui baptizantur pro illis, aperte refert ad mortuos, de quorum resurrectione agebat. Ergo per mortuos non intelligit iam iam moribundos, sed reipsa defunctos. Item quia Paulus plane distinguit eum qui baptizatur a mortuo, pro quo baptizatur, ut patet ex illa particula: pro illis. Ergo non ipsemet, qui baptizatur, dicitur baptizari pro mortuo, qui baptizatur semimortuus. Praeterea phrasim locutionis in illo sensu esset durissima, & prorsus iniurata. Nam in illo sensu non dicitur aliquis tractari pro mortuo: sed tanquam mortuus. Et adhuc hoc modo tantum loquimur in eis actionibus, quae fieri solent circa mortua corpora, ut sunt subleuare, deferri, uel similes: non uero de iis, quae sunt propriae uiuentium, ut loqui, ambulari, cuiusmodi etiam est baptizari. Denique etiam in hoc sensu non apparet uis consequentiae. Nam dici posset, huiusmodi semimortuos baptizari propter remissionem peccatorum, & gratiam obtinendam, etiam si non essent resurrecturi.

2. Expositio Epiphani.

Quarta expositio est, baptizari eo loco non sumi pro susceptione alicuius baptismi aquae, sed pro baptismi poenitentiae, per opera poenalia, & satisfactoria eo modo, quo Christus dixit Marc. 10. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? & baptismum, quo ego baptizor baptizari? & Lucae 12. Baptismo habeo baptizari, & quo modo coartor usque dum perficiatur? Igitur baptizari pro mortuis idem erit, quod pro illis satisfacere per opera poenalia. Quod superuacaneum esset, si nulla esset spes resurrectionis, ut expresse dicitur 2. Macha. 12. Misit (inquit) Ierosolymam offerri pro peccato sacrificium, bene & religiose de resurrectione cogitans. Nisi enim eos qui occiderant, resurrecturos speraret, superfluum uideretur, & uanum orare pro mortuis. Hanc expositionem probant inter alias Hugo, & Dionysius in Paul. & pro illa referuntur Ephrem in suo testamento, & Petrus Cluniacen. epistol. contra Petrobrianos. Et est ualde probabilis: duas uero pati-

4. Expositio probabilis.

Mar. 10. Luc. 12. Baptizari pro mortuis quid.

2. Mac. 12.

Hug. Dionys. Ephrem. Pet. Clu. 2. Obiectio.

tur difficultates. Prior est, quia valde improprie, & abusive interpretatur verbum *baptizandi*. Nam, licet interdum in scriptura soleat hoc verbum ad alias significaciones præter aquæ baptismum extendi: tamen quando ita fit, semper ex contextu, vel circumstantiis constare potest, semperque servatur aliqua habitudo ad abluionem, vel aliquid simile illi. Vt Christus dixit, se fore baptizandum passione, quia sanguine suo tingendus, & quasi abluendus erat, & hoc modo martyrium solet *baptismus* appellari. Pœnitentia quoque solet vocari *baptismus*, vel *fluminis*, quando baptismum aquæ in voto includit, vel *lachrymarum*, quas excitat, illisque quodammodo pœnitentem abluit, vt constat ex Athanasio quæstione centesima trigesima quarta ad Antiochenum, Basilio libro de Spiritu sancto capite decimo quinto, Cypriano sermone de cœna Domini, & Nazianzen. Oratione trigesima nona. Ad hæc verò obiectionem responderi potest, hoc totum in præsentem reperiri, Nam in primis res ipsa, & contextus cogit, vt ita exponatur, ne absurdum aliquem sensum reddat, & verba sequentia Pauli non parum fauent. Nam statim subiungit. *Quotidie morior propter gloriam vestram fratres*: Deinde cum dicamus, *baptizari pro mortuis*, esse pro eis satisfacere, quod fit per opera pœnitentiæ, & pœnalia, recte comprehenditur hic baptismus sub baptismo lachrymarum: & pœnitentiæ. Præsertim quia ex effectu baptismi, qui est mundare, translata est hæc vox ad significandam quamcumque actionem, vel passionem, quia anima mundatur. Quomodo sancti Patres dicunt etiam ipsam pœnam purgatorij interdum vocari *baptismus*, iuxta illud Matthæi tertio. *Ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igne*, vt exponit ibi Hieronymus. Beda. Nazianz. & Basilius supra. Atque ita recte coheret metaphora Pauli, vt *Baptizari pro mortuis* dicantur, dum se affligunt vt eos à baptismo ignis eripiant.

Athanas.
Basil.
Cyprian.
Greg. Naz.

Responsio.

Matth. 3.
Hierony.
Beda.
Greg. Naz.
Basil.

2. Obiectio.

Responsio.
1. Cor. 15.

Posterior difficultas est, quia iuxta hunc sensum nullo modo potest inferri resurrectio, sed solum quod animæ post mortem manent, & si in hac vita non plene satis fecerunt, in alia purgantur. Vnde facile responderi posset interrogationi Pauli, *si mortui non resurgunt, vt quid pro illis baptizamus?* Dicitur enim, vt eorum animæ à pœnis liberentur, qui fructus consistere possent, etiam si nunquam essent iterum corporibus vnjenda. Sed hæc obiectio in omni sententia necessario soluenda est. Tum quia eadem fieri potest contra testimonium allatum ex secundo Machabeorum. Tum etiam, quia Paulus in eodem capite sapius eandem illationem inculcat, vt cum ad persuadendam resurrectionem inquit, *Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Nam ad hæc etiam verba responderi posset, etiam si non sit futura resurrectio, nos non sperare in Christo tantum in hac vita, & hoc satis esse, vt non sumus miserabiliores omnibus hominibus, quia æterna bona animæ speramus. Rursum, quod ibidem ait, *si secundum hominem ad bestias pugnavi Ephesi, quid vobis prodici, si mortui non resurgunt? Manducemus, & bibamus, cras enim moriemur.* Eadem enim responsione hæc omnia dilui posse videntur, scilicet manere animas post mortem, quibus opera huius vitæ nocere possunt, aut prodesse. Quocirca, quod supra diximus de Christi argumentatione Matth. 22. de his omnibus locis necessario dicendum est. Sæpe in Scriptura has quæstiones de pœna, præmioque animarum, & de resurrectione corporum ita esse coniunctas, vt ab vna ad aliam facile fiat transitus, & eadem censeatur veriusque definitio. Vel quia inter Iudeos, ad quos fere est sermo in prædictis scripturæ locis, nullus negabat resurrectionem, nisi qui negaret animæ immortalitatem: vel quia pœna, & præmium, & resurrectio mortuorum æque ad diuinam providentiam pertinet. Sic ergo Paulus prædictis verbis im-

mediate concludit, mortuorum animas pœnas luere, quibus possunt per nostra suffragia leuari. Vnde fit, illas manere post mortem, & Deum habere earum providentiam. Ex quo supponit, necessario sequi, eas non mansuras perpetuo separatas, neque earum corpora perpetuo caritura condigno præmio, aut pœna. Sic igitur hæc expositio probabiliter defenditur, licet iuxta illam necessario sit factendum, sicut Paulus dixit. *Qui baptizantur pro mortuis*, ita dicere potuisse: *Qui baptizantur pro mortuis*. Imo sicut dixit, *Vt quid baptizantur pro mortuis?* ita potuisse, absolute dicere, *Vt quid baptizantur pro mortuis*, vel, *Vt quid pœnitentiam agunt?* Nam si neque anima maneret post mortem: neque futurum esset præmium, & pœna, frustra hæc fierent propter salutem animæ. Sed hæc non sunt magna in commoda, quia non oportuit Paulum omnia dicere, præsertim in singulis verbis.

Possent tamen aliter hæc expositio declarari, vel esse potius quinta expositio, vt scilicet, *baptizari* in prædicta significacione sumatur, scilicet, prout idem est, quod pati afflictiones, vel dolores, vel etiam martyrium pro mortuis, id est, pro mortuorum resurrectione docenda, ac defendenda. Sicut ipse Paulus de se dixit Act. 23. *De spe, & resurrectione mortuorum ego iudicor, & cap. 24. Quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à vobis.* Argumentatur ergo Paulus iuxta hanc expositionem à fide & exemplis Sanctorum hominum, qui propter resurrectionis fidem & spem suo sanguine baptizari non dubitarunt, Cui expositioni videtur consentaneum quod Paulus subiungit. *Quotidie morior propter gloriam vestram fratres.* Ita fere Gagneius in Patrum.

Sextam expositionem alij adhibent, Paulum iis verbis alludere ad consuetudinem Iudeorum, qui quando mortuos tangebant, vel sepeliebant immundi, irregularisque fiebant, ideo baptismo, seu lauacro aliquo vtiebantur ad eam immunditiam legalem tollendam iuxta præscriptum legis. Num. 19. & hoc leuacru dici potest *baptismus pro mortuis*. Nam sicut Eccles. 30. dicitur, *baptizari à mortuo*, qui lauatur ad tollendam immunditiam contractam ex contactu mortui: ita dici potest *baptizari pro mortuo*, qui propter curandum funus, & sepulturam mortui irregularitatem contraheret, & lauacro postea indigebat. Iuxta hæc ergo interpretationem sumit Paulus argumentum resurrectionis ex cura funeris, & sepultura mortuorum, quæ semper apud fideles fuit, quæ in spe resurrectionis fundatur. Non enim tam sollicitè corpora mortuorum curarent, nisi sperarent ea resurrectura, & hoc est quod Paulus ait, *Quid est, quod baptizatur pro mortuis, si corpora non resurgunt?* ac si diceret, cur tanta cura, & solitudo eos sepeliunt, etiam si pro eis postea baptizari oporteat, si spem resurrectionis eorum non habent? Hæc verò expositio aliquantulum est violenta, & voluntaria.

Septimam interpretationem addit Theodoretus iis verbis: *Qui baptizatur, Domino conspeliatur, vt cum mortuis fuerit particeps, sit etiam particeps resurrectionis: sin autem corpus non resurgit, cur etiam baptizatur?* Itaque vult Paulum loqui de baptismo CHRISTI, quem esse figuram sepulturæ Christi alibi Paulus docuit, dicens, *Nos per baptismum conspeliari Christo*, Et hac ratione, dum baptizamus, dicemur baptizari pro mortuis: quia veluti gerimus personam mortui, & quodammodo sepelimur. Quod sine causa dicit Paulus, fieri, si non est mortuorum resurrectio, quia sicut per baptismum, dum in aquam mergimur, Christo conspeliimur: ita cum emergimus, cum eo resurgimus, vt eisdem locis Paulus aperte docuit. Esset ergo vana tota illa baptismi actio, & representatio, si nulla esset mortuorum resurrectio. Et hæc expositionem Caietanum amplectitur, quæ etiam

5. Expositio.

Acto. 23.
24.

Gagneius.

6. Expositio.

Nam 19.
Eccles. 30.

7. Expositio.

Rom. 6.
Glos. 2.

etiam videtur nimis dura, ac violenta. Tum quia *baptizari pro mortuis* in nullo genere locutionis significat agere in baptismo personam mortui. Alias possemus etiam dici baptizari pro Christo. Tum etiam quia si representatio baptisimi esset vana aut falsa non existente resurrectione mortuorum, non esset, quia baptisimus representat sepulturam mortui: sed quia representat resurrectionem: ergo non debuisset Paulus argumentum sumere ex baptismo *pro mortuis*: sed pro suscitatis.

Ultima expositio est, *baptizari pro mortuis* idem esse, quod baptizari in baptismo Christi proficendo resurrectionem mortuorum. Ita Chrysofost. homil. 40. in 1. ad Corinth. qui notat primitiua Ecclesiae consuetudinem fuisse, ut, qui baptizandi essent, symbolum fidei, & expresse mortuorum resurrectionem profiterentur, priusquam idem praestarent ipso opere baptisimi ablucendo corpus, quia resurrecturum illud sperarent. Hac ergo ratione dicti sunt a Paulo *baptizari pro mortuis*. Ex quo sensu optimè concluditur argumentum, sine causa hoc modo baptizari, si non est spes resurrectionis mortuorum. Et hanc expositionem sequitur Theophylactus, Oecumenius in Paulum, & Gagneus non rejicit: nec videtur contemenda, quamquam non satis aptè accommodetur verbis Pauli. Nam *baptizari pro mortuis*, durè exponitur, quod fit baptizari verbo, & opere proficendo resurrectionem mortuorum. Itaque inter omnes expositiones quarta videtur facilior. Si quis tamen rectè consideret, in singulis fermè continetur aliqua propria ratio conferens ad persuadendam resurrectionem, & idè omnes illas adduxi, quia licet non omnes explicent mentem Pauli: omnes tamen viles sunt ad resurrectionem persuadendam. Et hæc de loco Pauli 1. ad Cor. 15. in reliqua enim parte capitis solum adducit exemplum feminæ ad declarandam resurrectionem, quod non adducitur a Paulo ad probandum futuram esse, sed ut declararet esse possibilem, & modum eius, ut lacius in superioribus diximus.

Theophyl.
Oecumen.
Gagneus.

2. Cor. 3.

Tertio, principalem rationem ad persuadendam resurrectionem adduxit Paul. 2. ad Corinth. 5. dicens, *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referas vniquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum.* Quæ ratio sumpta est ex Diuina providentia, quam latè supra Disput. 44. Section. 8. prosequuti sumus, & multorum Patrum testimonij explicuimus: & idèo hic nihil addemus. Aliud verò Pauli testimonium 1. ad Thesalonic. 4. quod insignè etiam est in hac materia, explicabitur inferius, tractando de efficientia Christi circa resurrectionem nostram, & de tempore resurrectionis. Neq; ad confirmandam hanc veritatem, oportet vti Patrum testimonij, tum quia res est frequentissima in illis, tum etiam quia sufficiunt, quæ inter explicandum scripturam adduximus, possunt autem præterea videri Cyril. Ierosol. catech. 4. & Iacius in 18. Gregor. Nyssenus oration. 3. de Resurrect. Ambros. lib. de fide Resurrect. & Theodor. in Epitome diuinorum decretorum, cap. de Resurrect. & de iudicio, Prosper in dimidio temporis, cap. 18. Rationes etiam in eadem explicatione testimoniorum scripturæ adductæ sunt, quibus addi possunt alia supra adducta, tractando de quomodo resurrectio possit naturaliter cognosci.

Cyrrill. Ier.
Greg. Nyss.
Ambros.
Theodor.

Ex dictis relinquatur primo resurrecturos homines in eisdem numero corporibus, in quibus ceciderunt. Tum quia in superioribus ostendimus, hoc esse de necessitate veræ resurrectionis. Tum etiam, quia testimonia allata, ipsorum corporum, ac ipsius resurrectionem promittunt: & quia hoc necessarium est, ut perfecte seruetur ratio iustitiæ, præmij, ac pœnæ iuxta diuinæ providentiæ dispositionem. Propter quam rationem probabilius etiam in su-

perioribus duximus, non solum materiam totius corporis futuram esse eandem: sed etiam in singulis membris, & organis corporis eandem identitatem fore seruandam.

SECTIO II.

Verum omnes iusti resurrecturi sint.

In præcedenti Sectione solum ostendimus, futuram esse hominum resurrectionem generalem. Ex quo illud absque vlla controuersia efficitur, omnes homines sanctos, & iustos, qui ante resurrectionis diem mortui fuerint, esse suscitandos. Nam hoc apertè probant scripturarum testimonia, & nullum est, quod in contrarium obijci possit, neque vlla difficultas, dubitandive ratio. Dummodo excludamus singularia priuilegia eorum, qui ante vniuersalem resurrectionem excitati fuerunt, ut de Be. Virgine certum est, & de ijs, qui cum Christo resurrexerunt, supra diximus, & de Elia, & Enoch infra dicemus. Solum ergo superest, ut dicamus de ijs iustis hominibus, qui viuunt inuenientur in die iudicij, & prope horam resurrectionis. Nam licet certum sit horum corpora esse transformanda in qualitatem, & perfectionem gloriosorum corporum resurgentium: dubium tamen est, an verè, ac proprie resurgant. Ratio dubitandi est, quia non resurgit, nisi quod cecidit, isti autem non ceciderunt, cum non fuerint mortui. In contrarium est, quia locutiones scripturæ generales sunt, & nulla est sufficiens ratio, vel autoritas ad huiusmodi exceptionem faciendam.

In hac re duæ sunt celebres sententiæ. Prior negat illos homines iustos, qui tum temporis vixerint esse, aut morituros, aut resuscitandos: sed solum immutandos, seu transformandos. Cuius primum fundamentum sumitur ex Paulo primæ Corinth. 1. Cor. 15. decimo quinto, præsertim iuxta additionem Græcam, quæ sic habet. *Eccè mysterium vobis dico, Non omnes quidem dormientes: omnes tamen immutabimur.* Quorum verborum sensus est, non omnes iustos esse resurrecturos, quia non omnes mortem obibunt: omnes tamen fore ad statum gloriæ transferendos. Cum qua sententia consonant sequentia verba. *Mortui resurgent incorrupti, & nos in mutabimur.* Illa enim particula, & nos, homines tunc viuètes significat, quos ita appellat, quia loquutus est veluti ipsorum iustorum voce, qui tunc viuentes in carne inuenientur. Quam sententiam, & expositionem egregiè confirmat aliud testimonium Pauli primæ ad Thesalonicenses quarto, dicens, *Hoc e. 1. Thess. 4. nim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos, qui viuimus, qui residui sumus, in adventu Domini non præuenimus eos, qui dormierunt.* In his enim verbis etiam loquitur Paulus in persona eorum, qui tempore iudicij viuunt inuenientur. Non enim loqui potest in sua propria persona, cum ipse vsque ad secundum Christi aduentum non esset victurus. De ijs ergo hominibus, qui tunc viuent, ait non esse præuenturos eos, qui dormierunt. Vbi supponit, eos non esse dormituros, & quia hinc sequi videbatur, hos prius fore glorificandos, quam alios, eo quod resurrectione non indigerent, sicut illi, admonet Paulus non ita esse futurum. *Quoniam (inquit) ipse Dominus in insu & in voce Archangelij, & in tuba Dei descendet de celo, & mortui qui in Christo sunt resurgent primi: deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, & si rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera, scilicet per gloriosam immutationem, absque morte, & resurrectione.* Videtur ergo hæc sententia esse expressa Pauli: & ita censent exponendo hæc loca Chryso. Chrysof. homilia quadragesima secunda, in primâ ad

1. Cor. 15.

1. Thess. 4.

Theod. Her.

Chrysof.

Theodor.
Theophyl.
Oecumen.
Orig.
Hieron.
Apollinar.
August.

Corinth. & homil. 7. in 1. ad Thessalonicenl. Theodoretus, Theophyl. & Oecumen. in Paul. & Origenes libr. 5. cont. Celsum non longè ab initio, & Hieronym. epistol. 15. ad Minerium refert in hanc sententiam Theodorum Heracleotem, & Apollinariū, quam ipse non iudicat improbabilem, & super Isaiam capit. 51. illam lectionem Pauli sequitur, *Non omnes dormiemus*, in epistola verò 148. quæst. 3. interpretans locum Pauli 1. ad Thessal. 4. absolute docet hanc sententiam, Augustin etiam quæstio. 3. ad Dulcitium, licet locum 1. ad Corinth. aliter legat, quam nos diximus, & ideo dubius de tota sententia esse videatur: tamen propter aliud testimonium ad Thessalon. valde est propensus in hanc sententiam, & planè fatetur, se ignorare in quo alio sensu possit ille locus exponi. Et Gennad. de Ecclesiasticis dogmatibus, capit. 7. & 8. hanc sententiam vt probabilem relinquit. Præterea Tertullian. lib. de resurrect. carnis capit. 41. & 42. licet locum 1. ad Corinth. 15. aliter legat, hanc nihilominus sententiam aperte docet, & ad illam accommodat vulgatam lectionem, quæ sic habet; *Omnes quidem resurgemus*, dicens illam immutationem, quæ fiet in iustis tunc viuentibus, pro resurrectione computari. Nam, cum ab statu mortali ad immortalem transferendi sint, quodam modo *resurgere* dicuntur. Quod etiam notauit Gennad. supra, & indicauit Chrysostomus. Aliiter vero Ambrosius 1. ad Corinth. 15. exponit hunc locum iuxta hanc sententiam retenta vulgata lectione, scilicet, *Omnes resurgemus qui aduentu Christi mortui inueniemur, sed non omnes immutabuntur, qui in corpore sint reperi, quia soli sancti beatitudinis gloriam consequentur*. Et primò confirmari potest hæc sententia ex eo, quod in Symbolo dicitur Christum venturum esse ad iudicandos viuos, & mortuos, iuxta illud Actorum 10. *Ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorum, & mortuorum*: & illud ad Romanos 14. *Christus in hoc mortuus est, & resurrexit, vt viuorum, ac mortuorum dominetur*. Sed non potest hoc rectius explicari, quam si dicamus, iudicaturum Christum, & eos, quos cum venerit viuentes reperiit, & eos qui mortui iam fuerant. Secundo confirmari potest, quia nulla potest assignari causa naturalis subita mortis tot hominum: nec verò credendum est, iussu Dei omnes esse violenter interficiendos. Nam quod solet dicit, comburendos fore igne conflagrationis, per se est creditu difficile. Cur enim Deus tot iustos viuos comburet? & præterea aliqui existimât, conflagrationem ignis futuram post hominum resurrectionem & iudicium per actum, de quo postea dixi sumus.

Gennad.
Tertul.

Ambros.
Symbol.

Act. 10.
Rom. 14.

Iusti homines, sicut morientur, ita & resurgent universi.
D. Thom.
Gennad.

Rom. 5:

1. Cor. 15.

Secunda sententia est, omnes homines iustos verè, ac propriè esse resurrecturos, & consequenter prius esse morituros. Nam propria resurrectio est à morte, tanquam à termino à quo, vt supra diximus. Quam sententiam docuit D. Thom. prima secundæ quæst. 51. art. 3. ad 1. & eam defendunt omnes Scholastici in 4. d. 43. & recentiores scriptores Catholici, quam (vt Gennad. citato loco testatur,) maxima Patrum turba tradente suscepit, eosque statim indicabimus exponendo scripturæ testimonia. Primum ergo fundamentum huius sententiæ est. Quia scriptura sæpè repetit, omnes homines esse morituros, & insignis locus est ille ad Roman. 5. *Sicut per vnum hominem peccatum in mundum intravit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit*. Vbi tam generaliter dicitur mors, sicut peccatum ad omnes transire, ergo sicut à contractione peccati nullus excipitur (omisso speciali B. Virginis privilegio) ita nec à morte: Ergo tantam hominum multitudinem excipere, aperte videtur contra hanc generalem legem. Secundo virgent verba Paul. 1. Corinth. 15. prout in vulgata Latina leguntur. *Omnes quidem resurgemus: sed non omnes immutabimur*, quorum planus sensus est, omnes quidem homines tam bonos, quam

malos esse resurrecturos: non tamen omnes fore ad statum gloriæ transiuros. Et hoc idem est, quod postea dicit, *Mortui resurgent incorrupti*, quod commune est bonis, & malis, & nos, id est, iusti immutabimur. Neque satisfacit responsio illa, quod viuentes in corpore mortali dicantur *resurgere*, eo quod traserantur ad statum gloriæ. Primo quia hoc est contra proprietatem verbi *resurgendi*, vt enim ait Athanas. lib. de Incarn. Verbi Dei, ante medium. *Mortem resurrectionem antevertere oportet, siquidem resurrectio oboriri non potest, nisi mors præcedat*: Et idem repetit sermone 3. contra Arianos. Secundo, quia ibi Paul. satis distinguit resurrectionem ab immutatione: hæc ergo est immutatio, & non resurrectio iuxta phrasim Pauli. Tertio quia (vt Augusti. argumentatur) Paulus in eodem capit. dixerat, *Tu quod feminas, non viuificatur, nisi prius moriatur*. Dixerat etiam eos, qui resurgunt in Christo, per ipsum viuificari. *Quia sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur*: Ergo ex Pauli sententia non resurgunt, nisi qui prius mortui sunt. Et hinc etiam facile excluditur alia euasip, quam insinuat Oecumenius, vt per distributionem accommodam intelligatur, *Omnes resurgemus*, id est, qui mortui fuerimus. Nam licet verum sit, eos tantum resurguros, qui mortui fuerint: tamen Paulus vtumque de omnibus hominibus absolute affirmat, mortuos esse, ac resurrecturos. Neque etiam contra vim huius loci obstat Græca lectio, quæ contraria videbatur. Primo quidem, quia vulgata Latina (quæ Ecclesiæ autoritate recepta est) præferenda est lectioni Græcæ. Secundo, quia multi etiam Græci codices non habent negationem in priori parte, sed in posteriori hoc modo, *Omnes quidem dormiemus: sed non omnes immutabimur*. Ita legisse Didymum Alexand. & Achatium Cæsariensem, atque ita in pluribus codicibus reperisse, refert Hieronym. in prædicta epistola, dicens, *ex eorum verbis, huic sententiæ magis acquiescere Ecclesiæ, Vt omnes communis morte moriamur: & non omnes immutemur in gloriam: & infra ita concludit, Hoc autem sciendum, quod magis conuenit veritati ita legere, Omnes quidem dormiemus*. Et hoc modo legunt ex antiquis Patribus Latini Augustin. 20. de Ciuitat. capit. 20. vbi licet vttramque lectionem asserat, hanc præferit: idem quæst. 3. ad Dulcitium, & Epist. 146. ad Consentium, Et fortasse varietas huius lectionis orta est ex ypnici tantum elementi mutatione. Nam priores Græci codices habebant hoc modo, (vt in Complutensi exemplari refertur) *πάντες μὲν θνήσκουσιν ὅμοια* quod ad literã vertitur, *Omnes quidem certo dormiemus*. Nam illa particula *θνήσκουσιν*, igitur, vel certe significat. Si autem ablata vltima littera dicas, *οὐ* significabit, *non*. Fieri ergo potuit, vt scriptorum incuria illa littera expungeretur. Quamquam autem hæc lectio affirmatiua, *Omnes dormiemus*, diuersa videatur à vulgata lectione, *Omnes resurgemus*, tamen (vt rectè notauit D. Thomas) sensus est idem, tum propter verbum *dormiemus*, quo significatur mors, propter futuram resurrectionem, Ioann. 11. *Lazarus amicum noster dormit*. Tum quia ex eo, quod omnes sint morituri, sequitur omnes esse resurrecturos, & quia hæc erat Pauli intentio (vt ex contextu constat) idè, vt illam magis explicaret vulgatus interpret. vertit, *Omnes resurgemus*. Et ita intellexerunt Latini Patres, qui hanc sententiam sequuntur, August. supra, & de fide, & symbolo c. 6. Fulgen. de fide ad Petrum cap. 3. & 29. Ambros. in 1. episto. ad Corinth. & ad Thessal. Ruffin. in explicatione symboli. Iulianus Archiep. Tolet. libro 3. Prægnosicon. capit. 48. & Claudianus libro primo de statu animæ, & omnes recentiores, Tertio, quia etiam si Græcam lectionem negantem retineamus potest ita exponi, vt non sit vulgata lectioni Latinæ contraria, ergo ita omnino faciendum est. Antecedens declaratur, primum ex Oecumenio ibi dicente, verbum illud,

Athanas.

Augusti.

Oecumen.

Did. Alex.
Ach. Caf.
Hieronym.

August.

D. Thom.

Ioann. 11.

August.
Fulgen.
Ambros.
Ruffin.
Iulian.
Claudian.

non

Non dormiemus, intelligi posse, de diuturna dormitione, ita vt opus sit sepulchro, ac solutione ad corruptionem. Nam quia mors, & resurrectio eorum, qui vsque ad diem iudicii vitam protraxerint, veluti in momento, & quasi subito motu fiet, ideo horum mors quasi nulla existimatur. Itaque sensus erit, Non omnes dormiemus, id est, non omnes diuturno mortis sopore tenebimur: sed aliqui tam subito euigilabunt, vt vix dormiisse videantur. Vel aliter, quia Græci textus non habent, non omnes dormiemus, sed, omnes quidem non dormiemus, quamuis iuxta phrasim Græcam fortasse æquipollent: possumus tamen Latine vniuersaliter interpretari, hoc sensu. Omnes non dormiemus, id est, omnes euigilabimus, seu non perpetuò somno corripimur, quod est, ac si diceret: Omnes resurgemus. Vel denique (vt alij exponunt) vt illud, non, positum sit pro, non tantum, & sit sensus, omnes non tantum dormiemus, sed etiam immutabimur à morte ad vitam. Similis enim modus loquendi non semel in scriptura reperitur, vt Marc. 9. Qui cum, me suscepit, non me suscepit, sed eum, qui misit me, id est, non tantum me, & 2. ad Corinth. 7. (vt rectè ibi notat D. Thom.) Scripsi vobis non propter eum, qui fecit iniuriam, neq; propter eum, qui passus est, id est, non propter eos tantum, sed ad manifestandam solitudinem nostram.

Marc. 9.
2. Cor. 7.
D. Thom.

Mors omnibus generalis.
Genes. 3.
Heb. 9.

Psalm. 88.

Responsio ad argumentum oppositum.
August.

Anselm. Beda.

Testimonij Pauli ad 1. Thess. 4. Expolitio.

Igitur, cum vulgata lectio veritatem huius sententia maximè requirat, & Græca omnes possint ita exponi, vt illi non contradicant, omnino prædictæ sententiæ acquiescendum est. Quæ non potest alia ratione probari, nisi quæ ex dictis testimonijs sumitur, scilicet, quia mors est generalis pœna omnibus hominibus imposita propter transgressionem primi parædis, vt Paulus docuit citatis locis, ex illo Genes. 3. Terra es, & in terram ibis. Propter quod dixit idem ad Hebr. 9. Statutum est hominibus semel mori; post hoc autem iudicium. (Quæ verba videntur egregiè confirmare hanc sententiam. Satis enim significat omnes homines, priusquam iudicentur, esse mortuos) sed nulla est ratio, ob quam omnes illi homines hac pœna liberentur, cum nulla sit specialis causa huius priuilegij, neq; vllum illius sufficiens fundamentum. Vnde Dauid Psal. 88. tanquàm rem omnino admirandam, & iniustitâ dicit, Quis est homo, qui viuet, & non videbitur mortem? eruet animam suam de manu inferi? Cui rationi, vt completa sit, addi potest, in fine mundi, seu tempore iudicij vniuersalis futuras esse causas, quæ sufficiant mortem inferre omnibus mortalibus, qui tunc vixerint, vt in solutionibus argumentorum explicandum est.

Ad fundamenta ergo prioris sententiæ. De primo testimonio Pauli iam satis dictum est. Ad aliud vero ex 1. ad Thessalon. cap. 4. August. dicto loco de Ciuitate dicit Paulum solum affirmare homines, qui inuenientur viui tempore resurrectionis generalis, esse rapiendos in aera: non negare tamen esse mortuos. Vnde fieri poterit (inquit) vt in ipso raptu moriantur, & paulo post resurgant. Et in eandem expositionem inclinant Anselmus, Beda, & alij ibi. Est tamen difficile illud creditum, quia per se apparet incredibile illud genus mortis, & illud miraculum rapiendi in aera corpora adhuc mortalia, & (quod maius est) sustinendi in aere corpora iam mortua, donec resurgant. Nam licet hæc non sint Deo impossibilia, nec admodum difficilia: videntur tamen ad opus resurrectionis valde extranea, & inutilia, & sine fundamento conficta. Deinde (quod caput est) Paulus apertè loquitur de raptu corporum in aera, per gloriosam immutationem, ratione cuius quasi conaturalis, & intrinsecum erit illis corporibus posse per aera subleuari. Et ita intelligunt Paulum ceteri omnes interpretes. Et vltius probatur, nam Paulus inquit, Simul rapiemur cum illis, ergo quando isti rapientur, simul etiam rapiemur alij, quos dixerat

A fore à morte excitandos, & ideo ante hunc raptum, supponitur facta illorum resurrectio, ergo non potest dici in hoc raptu aliquos esse morituros, alias post quorundam resurrectionem alij morerentur, & postea resurgerent, quod omnino improbable est. Loquitur ergo Paul. de raptu glorioso. Quod satis etiam confirmant illa verba postrema, Et sic semper cum Domino erimus. Vbi non dicit, futuros nos esse in aere cum Domino: sed futuros sic, id est, in eo statu, ac perfectione, in qua rapti fuerimus: non ergo intercedet mors, nec substantialis mutatio in eo raptu. Aliter ergo responderetur cum Occumen. (quem videtur Diuus Thomas imitari) eos, qui tunc viui reperientur, paulo ante generalem resurrectionem esse morituros: sed, quia modicum erit tempus inter mortem, & resurrectionem, ideo Paulus de illis itaquam de viuētibus loquitur distinctoque modo, quam de alijs iam dudum mortuis. Ratio autem, ob quam specialiter docuit hos non esse præuenturos alios, qui iam dormierant, non est, quia ij non sunt morituri: sed [vt inquit Occumenius] quia cum alij essent multò antea mortui, eorumq; cineres essent per orbem dispersi, ij vero paulo antea essent viui sancti, & corpora fortasse manerent integra, videri poterat, facilius hos, quam illos esse suscitandos: ac propterea ait, non ita futurum: sed tam facile esse Deo iam diu mortuos, quam eos, qui tunc obierant, in monumento, & in istu oculi excitare.

Occumen. D. Thom.

Ad primam confirmationem, quomodo Christus dicatur iudicaturus viuos, & mortuos, quidam exponunt, id est bonos, & malos. Quam expositionem amplectitur Augustin. de fide, & symbol. cap. 8. & in Enchirid. capit. 51. & Chrysostr. hom. 1. de symb. Sed non placet, quia non est sermo de vita gratia, & morte illi opposita: sed de vita, & morte naturalis: qua etiam damnati viuunt, cum iudicabuntur, vt supra dicemus. Alij exponunt, iudicaturus viuos & mortuos, id est, animas, & corpora. Nam licet, quando fiet iudicium, iam corpora tunc viuunt: tamen nunc, quando fidem profiteantur, animæ viuunt, corpora vero mortua sunt, iuxta illud Matth. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus: animam autem non possunt occidere. Vtraq; vero iudicabuntur. Ita Rufinus in expositione symboli Tertio, licet viuorum nomine intelligamus eos, qui vsque ad diem iudicij vitam producent (vt etiam Aug. & Chrysostr. supra exponunt) non est necesse dicere eos nunquam esse morituros: sed appellari viuos [vt diximus] propter breuitatem mortis. Quarto vero & [vt opinor] simplicius, & facilius dicitur, hæc verba symboli respicere illud tempus, in quo fidem profiteamur, viuos ergo eos appellamus, qui nunc viuimus: mortuos vero, qui nos præcesserunt.

August. Chrysostr. Rufinus.

Matth. 10.

Ad secundam confirmationem responderetur plures futuras esse causas humanæ mortis prope diem iudicij. Nam in primis Ioannes in Apocalyp. ed illo tempore loquens ait, c. 6. Datam esse potestatem mortis super quatuor potestates terræ, insericere fame, & gladio, & morte, & bestiis terræ: & cap. 8. & 9. dicit, Septem Angelis datas esse septem tubas, quarum sonitu, & clangore interfecerunt infinitam hominum multitudinem. Nam de solo sexto Angelo dicitur interfecisse sextam partem hominum. Deniq; multi morientur fame, alij peste, alij nimio timore, alij deniq; ex aeris inclementia, & magna cælorum, ac elementorum perturbatione, quæ non solum homines, sed etiam cætera animalia conficient. In quo illud etiam obseruandum videtur, non omnes homines iustos fore tunc simul obituros: sed iuxta diuinæ providentiæ dispositionem, alios tardius, alios citius, prout vnusquisq; ad animæ suæ purgationem diuturniori tempore indigebit.

Subita prope diem iudicij hominum mors.

Dubium. Sym. 1. 1. 1.

Sed quæret tandè aliquis, quam sit certa hæc sententia, quam defendimus. Aliqui enim putant esse de fide

Responsio.

August. Pamm. Magist. D. Thom. Genes. 2. Cathar. Secus. August.

fide propter testimonium Pauli, & generales locutiones scripturarum, & quia in symbolis fidei, præsertim Athanasij dicitur, ad Christi aduentum omnes homines resurrecturos. Sed certum est non esse de fide, vt ex Augustin. notauit Pammelius super Tertul. supra, in quo etiam conueniunt omnes Scholastici cum Magistro. & D. Thom. Quia nulla est in hoc Ecclesiæ definitio, & loca scripturæ varijs modis exponuntur à Patribus (vt vidimus) qui à generali regula aliquos excipiunt ab actuali morte, quamuis ex peccato essent morti obnoxij, ad mortemque perpetuo tenderent, quod est continuum quoddam mori, vt dicunt Patres in illud Genes. 2. In quacunq; die comedis ex eo, morte, morieris. Alij dicunt quamuis nostra sententia non sit de fide, esse tamen ita certâ, vt contraria sit temeraria. Ita Catharinus 1. Corinth. 15. & idem sentit Sotus d. 43. qu. 2. artic. 4. Sed non video, quo fundamento id asserant, cum tot, ac tanti Patres illam sententiam docuerint, qui non tantum decepti fuerunt (vt alij loquuntur) falsa lectione illius loci 1. ad Corinth. 15. sed ad eod. permoti sunt testimonio Pauli. 1. ad Thessalon. 4. vt Augustin. aliquando dixerit, se non inuenire, quomodo possit aliter intelligi. Neque post tempora illorum Patrum noua aliqua ratio, nouumve testimonium inuentum est, quo hæc veritas magis illustretur, neque Ecclesiæ autoritas magis in alteram partem inclinauit. Quomodo ergo, nisi temerè, potest temerarium dici, quod tanti Patres docuerunt, quodque in scriptura habet tam apprens fundamētum? Modestius ergo mea sententia loquuntur, qui ab omni censura abstinentes sese posteriorē sententiam probabiliorem, ac simpliciter veram arbitrantur esse. Sic enim loquuntur D. Thom. & antiquiores Theologi, & ex recentioribus Canus 2. de locis capit. 14. & Sixtus lib. 6. bibl. annot. 265.

D. Thom. Canus. Six. Sen.

SECTIO III.

Virum etiam homines damnati resurrecturi sunt.

Psal. 1. Dan. 12.

2. Mach. 7.

Rom. 6.

1. Cor. 15.

Ratio dubitandi sumi potest ex nonnullis sacra scripturæ locis. Primus ac vulgatissimus est ille Psal. 1. Non resurgent impij in iudicio, neque peccatores in consilio iustorum. Secundus est Dan. 12. Multi de iis, qui dormiunt in terra puluere, euigilabunt. Vbi videtur dictum esse multi, & non omnes propter Iustos, & peccatores. Tertius est secundi Machab. 6. Potius est ab hominibus morti datus, spes exspectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos, tibi enim resurrectio ad vitam non erit, scilicet peccatori, & iniquo. Quarto addi potest ratio, quia resurrectio est magnum quoddam bonum, ergo nullaratio est, ob quam prauis hominibus, & ad æternam mortem damnatis conferatur. Et confirmatur, nam propter hanc causam specialiter promittitur resurrectio membris Christi participantibus vitam eius ad Roman. 6. Si implantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrexerimus erimus. & 1. Cor. 15. Eos, qui dormierunt, per Iesum adducet eum eo.

Duos distinguere possumus damnatorum ordines, vnum adultorum, qui propter propria peccata actualia damnati sunt: alium infantium, qui propter solum originale à regno Christi excluduntur. Quæ distinctio quamuis seruata proportione locum habeat in Iustis. Alij enim sunt adulti, qui per propria merita salutem consequuntur: alij infantes, quibus solum Christi meritum, & gratia per sacramentum applicantur: tamen quia constat, omnes Iustos similem gloriam, & beatitudinem esse habituros, ideo (quod ad rem præsentem de resurrectione spectat) non fuit necessaria illa distinctio, In damnatis vero

videtur esse aliqua specialis ratio. Quia pueri habent genus damnatiouis, ac statim valde diuersum à cæteris damnatis.

Dico ergo primo, omnes damnatos ad gehennam propter propria peccata, esse in generali resurrectione excitandos. Est de fide. Expresse enim habetur in multis scripturæ locis, Ioann. 5. Omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona egerunt in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicij. Quæ verba duplicem nobis indicant resurrectionem, cuius cognitio ad intelligenda varia scripturæ loca est necessaria. Alij dicitur resurrectio vitæ, seu ad vitam, quod non est intelligendum de vita naturali, seu corporea: nam hoc modo commune est omni resurrectioni esse reparationem vitæ. Vnde ex eisdem verbis colligitur, hoc futurum esse commune omnibus bonis, & malis, Omnes enim in monumentis erunt, & omnes audient vocem filij Dei, nimirum auribus corporis illam percipiendo, & procedent, seu egredientur de monumentis, seu locis in quibus reperiuntur, ita vt pedibus gradiantur, sicut notauit Hieronym. epistol. 61. ad Pammachium contra errores Ioannis Ierosolymitani. Omnes ergo viuent vita corporea. Igitur cum dicuntur aliqui resurgere ad vitam, seu resurrectionem vitæ, intelligendum est de vitæ æternæ, quæ erit in æternæ beatitudine, in qua nihil est mortis, & hæc dici etiam solet in scriptura resurrectio Iustorum. Atque de hac optimè intelliguntur verba adducta ex 2. Machab. Tibi enim resurrectio ad vitam non erit. Nam resurrectio damnatorum potius dici potest resurrectio ad mortem. Quia (vt acutè dixit Augustin. lib. 6. de Ciuitat. cap. 12.) Vita gehennæ potius mors est dicenda, quam vita, nulla quippe maior, & peior est mors, quam vbi non moritur mors. Alia vero dicitur resurrectio iudicij, id est, condemnationis. Dixerat enim paulo antea Christus (vt circa hæc verba notauit Chrysostr. hom. 38. in Ioan.) Qui credit in me, scilicet, fide diuinâ, non venit in iudicium: non quia iudicandus non sit: sed quia non est iudicandus, & damnandus propter peccata, quæ commisit, cum per vitam fidem in Christum sineremissa. Eodem ergo sensu dicuntur mali resurgere resurrectione iudicij, scilicet vt in iudicio condemnentur iuxta ea, quæ in corpore gesserunt, vt ait Paul. 2. ad Corinth. 5. Qui locus apertissime confirmat veritatem propositam, & rationem illius continet, quia oportet omnes manifestari ante tribunal Christi, vt referat vnicuique in corpore, sicut gessit, siue bonum siue malum. Et hoc ipsum est, quod dixit Athanas. in Symbolo. Ad cuius aduentum omnes resurgere habent cum corporibus suis, & reddaturi sunt de factis propriis rationem, & qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui vero mala in ignem æternum. Idem expresse definitur in Concilio Lateranensi, vt habetur in capit. Firmiter de summa Trinitate. Et quoniam res est perspicua, non oportet adducere plura in eius probationem, maximè cum in hac re non habeamus cum hæreticis specialem controuersiam.

Dico secundò, etiam infantes, qui in peccato originali discesserunt, fore resuscitandos. Hæc conclusio non videtur in scriptura tam expressa, sicut præcedens. Quia testimonia adducta videntur loqui de adultis, qui de proprijs actibus sunt iudicandi, & bona, vel mala agere potuerunt. Propter quod Iustinus Martyr quæstione. 13. ad Genes hanc attingens quæstionem, solum dicit, docens esse credere infantium resurrectionem. Et (quod maximè mirandum est) etiam de Iustis loquitur. Nam exemplum ponit in innocentiibus. Et Augustinus vigesimo secundo de Ciuitate, capite decimo tertio agens de infantibus, qui in maternis vteris moriuntur, neque affirmare, neque negare audeat, an sint resurrecturi: quamuis in affirmantem partem magis propendat: de infantibus vero iam natis supponit potius, quam

Damnati ad gehennam resurget in die iudicij omnes Ioan. 5.

Resurrectio vitæ quæ.

Hieronym.

2. Mach. 7.

Resurrectio iudicij quæ. Sym. Ath. Con. Lat.

Infantes in originali discedentes resurget in die iudicij omnes. Iust. Mart.

August.

quam decidit, esse resurrecturos. Vnde in Enchir. capit. 84. *Resurrecturam* [inquit] *carnem omnium, quicumq; nati sunt hominum, atque nascentur, & mortui sunt, atque morientur, nullo modo dubitare debet Christianus.* Statim vero capit. 85. dubiis est de abortiuis foetibus. Nihilominus existimo conclusionem positam esse certam. Quae primo probatur generalibus locutionibus scripturae, & symboli fidei, quibus docemur, omnes homines resurrecturos. Quia neque ij infantes homines non sunt, neque vilo fundamento excipi possunt. Secundo, est optimum testimonium Pauli, ad Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur,* vita non solum animae, sed etiam corporis, de quibus est sermo: sed huiusmodi infantes mortui sunt in Adamo, ergo suscitabuntur in Christo. Quae ratio probat etiam de ijs qui moriuntur in matris uteris, & de quibus abortiuis foetibus, qui ad rationalem animationem peruenierunt. Nec video, quae possit esse de illis specialis ratio dubitandi, cum habeant propriam animam rationalem distinctam ab anima matris: & consequenter, etiam ipsi in Adamo moriantur: igitur per Christum etiam uiuificabuntur. Neq; enim animae illae perpetuo futurae sunt à corporibus separatae, ut etiam Aug. supra notauit. Tercio quia ad diuinam prouidentiam spectat hos etiam infantes praemio, vel poena afficere iuxta eorum captum. Et ideo dicemus infra, illos fore iudicandos, cum tamen Paulus dicat, omnes iudicandos assuturos ante tribunal Christi, cum corporib; suis. Quapropter licet ij in aetate infantili moriantur: resurgunt tamen in perfectis corporibus, in quibus uti ratione possint, ut rectè Aug. docuit locis supra citatis.

Ad primum ergo testimonium ex Psalm. 1. varias sunt expositiones. Prima, ut intelligatur de resurrectione ad vitam, ad quam impij (ut diximus) non resurgent. Nam haec resurrectio solet in scriptura, quasi per antonomasiam simpliciter *resurrectio* appellari. Secunda, quod non resurgent in iudicium, id est, ut eorum causa examinetur, & ipsi conuincantur, quia eorum impietas eos satis iudicat, & condemnat Ita Basil. & Theodor. Quae expositio commodè explicatur, si per impios intelligamus infideles, de quibus ait Christus Ioan. 3. *Qui non credit iam iudicatus est.* & hoc eodem sensu dicuntur non resurgere, ut iudicentur: per peccatores autem intelliguntur credentes peccatores, de quibus non dicitur, quod non resurgent in iudicium, sed quod non resurgent, ut sint in concilio, seu congregatione iustorum. Sic Hilar. & Euthy. Nec multum discrepant Ambr. Hieronym. August. & ferè alij Latini. Et bene Iulianus Toletanus libro. 3. Pronost. capit. 33. ubi distinguit duos ordines electorum iudicantium, & indicandorum, & alios duos reproborum, scilicet eorum, qui iudicantur, & qui iam iudicati sunt: & hos postremos dicit esse illos impios, quia non resurgunt in iudicium.

Tercia, quod non resurgent in iudicio, ut iudicent: bene autem, ut iudicentur. Omnes enim iusti aliquo modo resurgent iudicaturi, iuxta illud Matth. 12. *Regina Sabba surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam.* &c. Ita D. Thom. Quarta (que maximè videtur literalis) est haec, *Non resurgent* id est, caput non erigent, non subsistent, neque pro se respondere poterunt, sicut Ps. 139. de peccatoribus dicitur: *Cadent super eos carbones, in ignem deiciet eos, in miseris non subsistent.* Idem enim verbum Hebraei utriusq; loco respondet. Ita Iansenius, Gagneus, Flaminius, & Genebrar.

Ad secundum, non plenè referuntur verba Danielis. Nam expresse dicitur, *Multi ex ijs, qui dormiunt in terra puluere, euigilabunt, alij in vitam aeternam, alij in opprobrium.* Quod ergo dicit, *Multi*, iam supra diximus saepe in scriptura sumi pro omnibus, ut ad Ro-

man. 5. *Vnius delicto multi mortui sunt,* & Matth. 26. *Qui pro vobis, ac pro multis effundetur.* Ita Theodoret. & alij expositores. Tertium testimonium iam est in superioribus explicatum.

Ad rationem respondetur, resurrectionem gloriosam pertinere ad praemium bonorum: resurrectionem autem damnatorum potius pertinere ad eorum poenam, & in vniuersum, resurrectionem omnium hominum, ut terminatur ad vitam humanam, & substantialem compositionem corporis, & animae pertinere ad generalem prouidentiam Dei, & gubernationem. Nam illa vita est quasi fundamentum praemij, & poenae bonorum operum. Vbi autem specialiter promittitur resurrectio bonis, & iustis, per antonomasiam [ut dixi] sermo est de resurrectione ad vitam, seu gloriosam.

SECTIO IV.

Virum Christus effecturus sit resurrectionem nostram per se, vel per Angelos.

Hactenus ostendimus hominum resurrectionem esse futuram, de huius autem resurrectionis natura, & essentia nihil addendum occurrit ijs, quae in superioribus de resurrectione in communi diximus: de perfectione vero eius, ac de proprietate corporum resurgentium, idem ferè dicendum est, quod de Christo Domino diximus, seruata proportione, prout declarabimus commodius explicando causas huius resurrectionis. Porro causas intrinsecas humanae resurrectionis per se notae sunt, nimirum rationalis anima, & humanum corpus, & inter disputandum de natura resurrectionis satis explicatae sunt. Causa vero extrinsecas plures esse possunt. Prima est finalis, de qua nihil occurrit dicendum, cum constet, Deum esse primum, atque vltimum finem eius: CHRISTVM autem dominum, ut hominem, esse secundarium finem, proximè post Deum. Nam omnis gloria hominum ad eius gloriam ordinatur, ut in priori tomo ex professo dictum est. Quinimo etiam resurrectio damnatorum in illius gloriam cedit, eisq; iustitiam, virtutem, atque efficaciam manifestat. Possunt etiam alij fines proximi, & particulares excogitari, quos Deus in hac resurrectione intendit, ut vniuersae perfectio, sanctarum animarum remuneratio, ac plenae beatitudo, & alij similes, qui nullam disputationem postulant.

Alterca causa est efficiens, & prima quidem, ac principalis est Deus, de qua nihil noui dicendum superest: inquirenda ergo est causa proxima, si qua fortasse concurrat praeter Deum. Rursus haec causa proxima duplex intelligi potest, vna est moralis, qualis est causa meritoria, vel impetrans, & huiusmodi causa potest quidem assignari respectu resurrectionis bonorum. Nam Christus Dominus meruit omnium illorum resurrectionem (ut in priori tomo dictum est) & ipsi etiam iusti qui gloriam non solum animae, sed etiam corporis meruerunt, consequenter suam resurrectionem meruerunt. Animae quoq; sanctae, ac beatae resurrectionem suorum corporum impetrare possunt, quam postulant, ut in Apocal. legimus. At vero resurrectio damnatorum, cum potius ad vindictam, & poenam, quam ad praemium pertineat, non videtur cadere sub Christi meritis. Nisi dicamus illam resurrectionem, ut cedit in maiorem afflictionem, & poenam damnatorum non esse ex meritis Christi: sed potius quodammodo esse effectum demeritorum talium hominum: prout vero illa vita de se bona est, ac potest esse fundamentum beatitudinis, supernaturaliumque bonorum, & praeterea quatenus actio illa, per quam reparatur, est supernaturalis, in qua CHRISTVS

expli-

1. Cor. 15.

August.

Testimonij
Psalm. 1.
Expositio.

Basil.
Theod.
Ioan. 3.

Hilar.
Euthym.
Ambr.
Hieronym.
August.
Iulian.

Matth. 12.

Psalm. 139.
Iansen.
Gagneus.
Flami.
Genebrar.

explicat vim & efficaciam suam, sub hac ratione esse effectum meritorum eius : sicut expulsio demonis facta virtute Christi & est poena ipsius demonis, & effectus meritorum Christi, diuersa tamen ratione. Et ita sentiunt Cyrill. libro quarto in Ioannem, capite 51. & colligi potest ex illo 1. Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur, & ibidem Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.* Vt enim antithesis sit perfecta, oportet, quod sicut Adam actu, & merito suo omnium mortem inuexit: ita Christus sua actione, & merito omnium vitam recuperauerit. Quare resurrectio puerorum, quae nec gloriosa futura est, nec poenalis, maiori ratione dici poterit effectus meritorum Christi. Quia erit magnam beneficium naturae illi ex se non debitum, eritque remissio cuiusdam poenae seu reparatio cuiusdam defectus contracti per peccatum originale. Et haec satis sunt de causa meritoria. Dicendum ergo est in hac Sectione de causa efficiente physica, in sequenti vero de exemplari.

Principio igitur, Christum Dominum, & virtute sua, & Angelorum ministerio aliquid effecturum in resurrectione nostra, omnes sancti, & Theologi docent, Primum propter verba ipsius Christi Ioannis quinto. *Veni hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem eius, scilicet filij Dei, & procedent, qui bona egerunt in resurrectionem vitae, &c.* Primae autem ad Thessalon. 4 dicitur. *ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de caelo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi.* Circa quae duo testimonia nonnulla sunt obseruanda. Primum est, eandem esse vocem, de qua Christus, Paulusque loquuntur, vt notarunt super Ioann. Cyrill. libro. 12. capit. 145. & Rupertus libr. 5 & Euthymius capite 7. & Diuus Thomas lectione 5. & super Paulum Ambrosius, Anselmus, & D. Thomas, & indicant Chrysostom. Theodor. & Oecumen. Et potest ex collatione vtriusque textus suaderi. Quia ex vtroque loco colligitur, ad praesentiam, & efficaciam illius vocis mortuos esse suscitandos, sicut etiam Paulus declarauit 1. ad Corinth. 15. dicens. *In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur.* Non est autem verisimile simul duas voces esse emittendas, cum vna sit sufficiens, & efficax: est ergo vna, & eadem vox, de qua Paulus, & Christus loquuntur.

Vt autem hoc evidentius fiat, obseruandum est secundo, hanc vocem futuram esse sensibilem, Quod aliqui negare ausi sunt dicentes, hanc vocem solum esse mentale imperium Christi: tubam vero ipsum Christum exhibentem huic mundo inferiori suam sensibilem praesentiam, vel certe hanc vocem nihil aliud esse, quam ipsam praesentiam Christi. Ita refert, & non improbat Diuus Thomas in 4. distinct. 43. quaest. 1. artic. 2. quaest. 2. referens verba Gregorii, *tubam sonare nihil aliud esse, quam mundo, vt iudicem filium demonstrare.* Et potest hoc fieri verisimile, tum quia vox sensibilis non potest in vniuerso mundo audiri, neque virtus eius, & efficacia potest vbique operari. Tum etiam quia mortui non possunt audire vocem sensibilem: dicitur autem Ioan. 5. *Audient vocem eius:* ergo est sermo de voce spirituali, quam animae percipient. Tum denique quia tuba eo loco metaphoricè dicta est, ergo & vox & sonus.

Nihilominus, quod dixi, certum existimo, scilicet, vocem illam futuram esse per sonum sensibilem, vt aperte docuit idem Diuus Thomas Ioannis 5. lectione 5. dicens. *Vox ista erit sensibile signum filij Dei ad quam omnes suscitabuntur, & adducit testimonia ex 1. ad Thessalon. 4 & 1. Corinth. 15. & illud Matth. 25. *Medi nocte clamor factus est, exite obuius mei.* Et eadem est sententia Hieronym. epist. 17. ad Pammach.*

A dicentis, *Audient auribus, & procedent pedibus.* Vbi aperte supponit, illam vocem fore sensibilem. Idem sentit Chrysostom. homil. 38. in Ioann. dicens, *Orbem terrarum Christi voce resurrecturum.* Significat etiam Gregor. libr. 17. Moral. capit. 21. ad hanc vocem accommodans illud Iob. *Quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?* & illud Sopho. 1. *Iuxta est d. et Domini, dies tubae, & clangoris: & illud Psalm. 49. *Deus manifeste venies, Deus noster, & non silebit.* Sumit etiam argumentum ex virtute Christi, qui tempore passionis vna voce inimicos suos prostrauit. Deinde confirmari hoc potest, quia 1. ad Thessalon. 4. dicitur, *In iussu Dei, & voce Archangeli:* ergo vox non est tantum imperium: sed est aliud quidpiam, quod iussu Dei fiet. Neque erit sola praesentia CHRISTI, non modo, quia hoc est valde improprium, & metaphoricum: sed etiam, quia haec vox dicitur esse Archangeli, qui (vt infra dicemus) non est ipse CHRISTVS, sed minister eius. Vnde etiam confirmatur, quia verba scripturae hoc modo proprius intelliguntur, & sine villo incommodo, imò cum maxima proportione, & congruentia. Tum quia adueniente CHRISTO homine in sua maiestate sensibili, & manifesto aduentu ad congregandum, & iudicandum homines sensibiles, congruum est, vt aliquod signum sensibile praecedat, quasi praesentis praecoris, atque homines iudicandos conuocantis. Tum etiam quia cum haec actio excitandi corpora ex parte eorum materialis sit, conueniens est, vt per aliquod sensibile instrumentum fiat: est autem vox valde accommodata instrumentum ad explicandam hominibus Christi voluntatem, & imperium. Et fortasse hac ratione, & quasi in huius rei figuram ad suscitandos mortuos saepe Christus voce vsus est, Ioannis vnde decimo. *Lazare ueni fortas,* Lucae septimo. *Adolescens tibi dico, surge,* & Marci quinto. *Puella tibi dico, surge.**

Vnde vterius probabiliter colligit Sotus in 4. distinct. 43. quaest. 1. artic. 4. hanc vocem futuram esse quasi articulata, vt sit capax propriae significationis ex impositione, & rationali modo: & ex Hieronymo in regula monach. capit. 30. refert, vocem illam futuram esse hanc, *Surge mortui, & venite ad iudicium.* Sed ibi verbum nullum de hac re inueni, solum in cap. de timore vltimi iudicij dicit, *Tunc ad vocem tubae pauebit terra: & infra, siue leges, siue dormies, siue scribes, siue vigilabis, haec tibi semper buccina in auribus sonet.* Chrysostomus vero homilia 8. in 1. ad Thessalonien. dicit, illam vocem futuram esse hanc, *Resurgent mortui.* Theophylactus ibidem hanc ponit vocem, *Apparate vos omnes, iudex enim presto est.* Neque coniectura in contrarium adducta quicquam efficiunt. Quia si resurrectio mortuorum in vno loco futura est, facile poterit in eo sensibilis vox audiri: si autem futura est in diuersis locis, in quibus cadauera per vniuersum mundum dispersa sunt, facile fieri potuit Diuina virtute, vt, vel illa vox in vniuerso orbe intonet, vel, vt non sit vna tantum sed multiplex, vel, vt imperium eius, & efficacia quoquoersum irumpat, etiam si sonus non vbi que fiat. Quamquam iuxta Christi testimonium, iura futura est illa vox, vt ab omnibus hominibus vbi cunque terrarum audiri possit. Quomodo autem possint homines ad praesentiam illius vocis suscitari, & illam audire, cum auditis vitam, & resurrectio nem supponat, varijs modis explicari potest. Primo si dicamus audire vocem, non tantum esse illam percipere sensibus corporis, sed etiam illi obedire. Sic enim dicitur Deus percipere rebus inanimatis, & illae dicuntur obedire, & audire vocem eius. Sicut Iob. 38. dicitur Deus dixisse aequae maris, *Vique huc venies, & non procedas amplius, & hic confringes rumpes fluctus tuos.* Et Lucae octauo, Matth. octauo, & Marci. 4. venti, & mare dicuntur obedire voci Christi. Sic igitur possunt dici corpora mortua audire hanc

D. Thom.
1. Thess. 4.
1. Cor. 15.
Matth. 25.
Hieron.
Chrysost.
Anselm.
Gregor.
Iob. 16.
Sophon.
Psalm. 49.
Vox tuba
mortuos ad
iudicium
conuocans
vna & vera.
Ioan. 11.
Luc. 7.
Marc. 5.
Sotus.
Hieronym.
Chrysostom.
Theoph.
Vox tuba
mortuos ad
iudicium
conuocans
vna & vera
aut vbi
quomodo
dicatur
&
possit.
Iob. 38.
Luc. 8.
Matth. 8.
Marc. 4.

Ioan. 5.

1. Thess. 4.

Cyr. Alex.
Rupert.
Euthym.
D. Thom.
Ambros.
Anselm.
Chrysost.
Theodor.
Oecumen.
1. Cor. 15.

D. Thom.
Greg. Pap.

Ioan. 5.

Tuba seu
vox Christi
mortuos ad
resurrectio
nem, & iudi
cium conuocans
vna & vera
aut vbi
quomodo
dicatur
&
possit.

voce[m], quia statim illi obedient egrediendo ex sepulchris. Secundo (ne videamur ad metaphoras rem totam arcessere) dici potest, illam vocem habituram duas partes. Prior est illa, *surge[m] mortui*, & per hanc exci- tabuntur: posterior est illa, *& venite ad iudicium*, & hanc percipient homines iam viuentes, eique è vestigio statim obtemperabunt. Tertio, iam velociter fiet resurrectio, vt fortasse priorem etiam partem huius vocis possint homines percipere, quia sonus vocis non tranfit subito: sed aliquo tempore durat. Denique cum in instanti resurrectio[n]is adhuc duraturus sit sonus illius vocis, non est dubium, quin in eodem instanti percipi possit à resurgente, & hoc est satis, vt dicantur audire vocem illam; etsi non percipiant aliquem sonum, vel syllabas aliquas prius prolatas.

D Thom.

De tuba autem, quæ & qualis futura sit incertum est; D. Thomas interdu[m] indicat ipsammet vocem appellari tubam propter similitudinem, vel in sono, & strepitu, vel in vsu, ac munere. Nam in lege veteri vsus tubarum esse solebat, vel ad conuocandos, & excitandos homines ad bellum: vel ad solennitates, vel ad mouendum castra, qui omnes vsus possunt facile applicari ad hanc conuocationem hominum resurgentium. Et hanc sententiam indicat etiam Anselm. ad Thessal. 4. vbi Oecumen. indicat ipsum Angelum vocari *tubam Dei*. Non est etiam improbable quod indicauit Anselm. in Elucidario, Angelum in assumpto corpore aereo vsurum etiam instrumento corporeo, in modum tubæ ex eodem aere confectio, vbi non vnã tantum tubam, sed plures etiam futuras esse dicit, de quo postea dicemus.

Anselm. Oecumen.

Tertio, vt hæc amplius explicentur, supponendum est, prius esse resurrectionem mortuorum in terra faciendam, quam Christus Dominus è caelo ad terram iudicaturus descendat, ita saltem, vt priusquam ad locum iudicij perueniat, iam ibi sint omnes homines suscitati, & congregati: præter eos, qui iam sunt corpore, & animo gloriosi, qui eum comitabuntur. Hoc non potest quidem ex scriptura aperte probari: tamen per se est verisimile. Quia non licet, vt iudex expectet homines iudicandos: sed magis congruum est, vt ipsi congregentur prius, præstolantes iudicis aduentum. Idque etiam aliquomodo potest colligi ex Paulo dicente. Iustos suscitatos, per aera Christo venientibus obuiam processuros. Ergo iam omnes erunt suscitati prius, quam Christus perueniat ad locum iudicij. Significatur etiam in illis verbis. *Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obuiam ei.* Et hoc sentiunt aperte Chryso- stom. hom. 8. in 1. ad Thessal. & Oecumenius, Theophyl. ac Theodor. 1. ad Thessalon. 4. & indicat Anselm. ibi, & clarius in Elucidario. Idem Chryso- stom. homil. de Ascens. Christi tom. 3. Hippolyt. orat. de consum. mundi. Tunc, ait, sonabis tuba, & excitabit dormientes & omnes in istu oculi resurgent, & astabunt super faciem terræ, expectantes iusti, atque terribilis iudicis aduentum. Vnde quod August. lib. 20. de Ciuit. capit. 30. in fine, prius venturum esse Christum iudicaturum dixit, & deinde futuram mortuorum resurrectionem, & ipse fatetur esse incertum, & solum quadam coniectura fundatum: nobis tamen verisimilius videtur, quod diximus, magis quæ & rationi, & scripturæ consentaneum, & Augustin. possit exponi, quod Christus prius descendere incipiet, quam mortui resurgant: non tamè quod prius sit ad locum iudicij peruenturus. Hoc enim facile fieri poterit, quamuis ita futurum esse probari non possit, quod nihil ad infuturum refert, dummodo id, quod dictum est, verum esse supponatur. Et hinc amplius confirmamus (quod supra diximus) vocem tubæ non fore solam sensibilem præsentiam Christi in hac regione inferiori: sed potius tempore antecessuram tanquam signum iudicis aduentus. Quia resurrectio hominum antecedit prædictam Christi præsentiam:

Matth. 25. Chryso- stom. 1 Thessal. 4. Oecumen. Theoph. Theod. Anselm. Hippolyt. August.

Fr. Suarez. tom. 2.

A sed vox illa antecedit resurrectionem, partim tempore secundum initium suum: partim natura secundum aliquem terminum suum, ergo à primo ad vltimum, vox antecedit Christi præsentiam.

Ex quo vterius intelligi potest, hanc vocem non esse formam proximam, & immediate ipsius Christi ore & lingua, quod per se est satis credibile. Quia non decet Christum Dominum per se ipsum talem vocem edere. Quia potius ad ministrum, & præconem, quam ad Principem, & iudicem spectat. Vnde vterius concluditur, hanc vocem proferendam esse imperio Christi: ministerio tamè alicuius angeli. Nã licet potuisset Christus existens etiam in caelo illum sonum, seu vocem immediate efficere in hoc aere: non lingua, aut aliis organo corporeo sui, sed voluntate sua, ac imperio, tamen suauis ordo, ac dispositio diuinæ prouidentie postulat, vt per causas secundas, ministroque suos præstat, quod per eos modo magis conaturali, & accommodato fieri potest. Hæc autem vox cum per solum motum localem aeris formanda sit, optime fieri potest angelico ministerio, & ita recte intelligitur, quomodo vna, & eadem sit vox, quæ apud Ioannem dicitur *vox filij Dei*, quia eius imperio, & autoritate fiet: & quæ apud Paulum dicitur *vox Archangeli*, cuius ministerio fiet: sicut verba sacramentalia possunt dici & Christi, & ministri. Et verumque complexus est Psal. dicens, *Quoniam ipse Dominus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de caelo.* ac si diceret, descendet præmittens iussu suo vocem Archangeli, & tubam Dei, vt recte exponunt Chryso- stomus & alij Græci superius relati. Qui merito dicunt, ibi Archangelum non significare Christum, sed proprium quendam angelum ministrum eius: licet Ambros. 1. Thessalon. 4. contrarium censet sine vlla probatione: cum tamen & proprietatis vocis, & discursus factus satis confirmet priorem sensum. Quis autem futurus sit hic Archangelus incertum est. Quidam enim existimant futurum esse Michaelem, quia existimatur præesse Ecclesiæ & omnibus angelis animarum custodibus. Alij putant, esse Gabrielem, tum quia est primus Archangelorum, qui secundum ordinem infimæ hierarchiæ constituunt. Tum etiam, quia sicut ille fuit nuntius primi aduentus Christi: ita verisimile est, futurum secundi. Sed hoc parum refert.

Chryso- stom.

Ambros. 1. Thessal. 4.

Vltimo ex dictis concluditur prima propositio posita; scilicet Christi imperium, & Angelicum ministerium ad nostram resurrectionem esse aliquo modo cooperatura. Nam hominum resurrectio fiet aliquo modo per vocem prædictam, vt patet ex verbis Christi, *Audient vocem filij Dei, & procedent in resurrectionem vita vel iudicij*: & ex verbis Pauli 1. ad Corin. 15. *Canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti.* Sed ostensum est, hanc vocem emittendam iussu & autoritate Christi, Angelico tamen ministerio, ergo vtrumque concurrere in nostra resurrectione. Superest tamen explicandum, quid singuli efficiant, & quomodo. Pro quo est animaduertendum, tria posse interuenire in nostra resurrectione. Primum est, congregatio partium corporis, seu cinerum, vbi non agimus de congregatione omnium corporum hominum in vnus locum, vt ibi fiat resurrectio. Nam hoc incertum est (vt infra dicemus) sed est sermo de congregatione totius materię vniuscuiusque corporis ad eum locum, in quo faciendã est vniuscuiusque resurrectio. Nam cum in puncto resurrectionis oporteat partes corporis inter se esse vnitas, locoque coniunctas, quæ antea fortasse loco erant disiunctissimæ, necesse est, vt breui aliquo tempore ante illud instans eundem in locum congerantur. Quia non oportet miracula non necessaria multiplicare, vt etiam in superioribus diximus. Secundo fiet ad hanc resurrectionem præparatio, dispositio, & organizatio corporis, quæ quatenus

Generalis mortuorum resurrectio & Christi imperio, & angelico faciendã ministerio. Ioann. 5. 1. Cor 15.

Ccc quatenus

quatenus necessaria est ex parte materiae ad unio-
nem animae, ordine saltem naturae illam antecedit,
Tertium est, resurrectio ipsa, quae est substantialis
unio animae & corporis. Et haec omni resurrectioni
communis sunt: in resurrectione autem iustorum,
vtra haec erunt qualitates, & perfectiones gloriae, quae
unionem animae beatam ad corpus consequuntur.

Congregatio
cinerum ad
resurrectionem
mortuorum,
angelico fa-
cienda mi-
nisterio.
D Thom.
August.
Gregor.

Dico ergo secundo: congregatio cinerum fiet
quidem Christi imperio, ministerio tamen Ange-
lorum, qui propria naturali virtute poterunt hoc
ministerium exequi. Ita docet D. Thom. supra, &
ceteri Theologi cum Augustin. 3. de Trinit. cap. 4.
& Gregor. 4. dialog. cap. 5. & idem sentiunt reliqui
Sancti, & Doctores supra citati, exponentes verba
Pauli 1. ad Corinth. 15. & 1. ad Thessal. 4. & ratio est
illa generalis. Quia Deus administrat inferiora per
superiora, & semper per causas secundas operatur,
quoad commode fieri potest.

Dubium.

Sed inquires, an tota haec actio, & congregatio
cinerum fiet a solo illo Archangelo, qui vocem em-
mittet, virtute, & efficacia illius vocis, an vero fiet
plurimum Angelorum ministerio. Respondetur, ve-
rissimile esse plures Angelos huic operi ministratu-
ros. Dicit enim Christus Matth. 24. *Mittet Angelos*

Responsio.

Matth. 24.

Chrysost.

*suos cum tuba, & voce mag. va. & congregabunt electos ei-
us a quatuor ventis.* Vnde Chrysostom. hom. 8. in
1. ad Thessalon. dicit ad for. utum tubae Angelos huc,
atque illuc discursuros, vt colligant cineres: *Arch-
angelum autem (inquit) puta vos eum esse, qui praesit, &
incumbat aliis in orbem missis, atque hoc illis inlacet,
Pat. atos facite omnes: adest enim iudex.* Et idem fere di-
cunt Oecumen. & alij Graeci, & Anselm. in Eluci-
datione. An vero soli Angeli boni, vel etiam mali huic
operi ministraturi sint, etiam est incertum. Non est
autem incredibile iustorum cineres congregandos
esse a Sanctis Angelis eorum cu. stodiis, damnato-
rum autem a daemionibus, qui eos vicerunt. Veri-
similissimum autem est, sicut omnium resurrectio a Chri-
sto fiet, ita hanc materiae preparationem per pro-
prios ministros, ac seruos esse efficiendam. Quia
licet multi resurgentium praesentent, tamen omnium
resurrectio est bona, & propria Christi actio.

Oecumen.
Anselm.

Rursus vero inquiri potest, quomodo & qua vir-
tute hoc opus sit ab Angelis efficiendum. Anselmus
supra significat, operaturos virtute supernaturali,
& voce sensibili. Vnde non solum censet plures an-
gelos esse huic rei operam nauaturos: sed etiam om-
nes pluribus tubis, diuersisque vocibus concla-
maturus. Sed hoc vitium incertum est, quia scrip-
tura semper de hac tuba in singulari loquitur. Ab-
solute tamen non existimo, hoc ministerium An-
gelorum esse efficiendum per sonitum tubae, aut
efficaciam vocis (vt Anselmus ibi, & 1. ad Thessal.
4. indicat) sed per naturalem virtutem Angeli. Nam
cum haec congregatio tantum fiat per motum loca-
lem, non oportet fingere actionem supernatura-
lem, qua fiat, sed naturalem motum, qui ab angelo
fieri potest non per sonum aliquem, aut vocem sen-
sibilem, sed per efficaciam suae voluntatis, aut vir-
tutis motiuae. Illa ergo vox a solo Archangelo pro-
feretur tanquam a superiori duce inferiorum An-
gelorum, cuius imperio ad congregandos homi-
num cineres discurrent. Quocirca, licet Chryso-
stom.

Chrysostom.

1. Cor. 15.

Oecumen.
Apocalyp. 3.
& 11.

num cineres discurrent. Quocirca, licet Chryso-
stom. supra dicat multas tunc futuras tubas (quia Paul. 1. ad
Cor. 15. vocat hanc *novissimam tubam*, ad cuius soni-
tum mortui resurgent, in quo significat alias ante
illam *ultimam* antecessuras) tamen de hac tuba re-
surrectionis non dicit Chrysost. futuram nisi vniam
tantum. Quod magis explicat Oecumen. 1. ad Co-
riat. 15. ex Apocal. 8. vbi Ioannes videt septem ange-
los itantes in conspectu Dei, quibus datae sunt septem
tubae, quibus singuli successiue cecinerunt, & sex
quidem prioribus personantibus, non est facta re-
surrectio, sed potius magna strages, & interfectio
hominum: de septimo autem dicitur in cap. 8. Et

A *septimus Angelus tuba cecinit, & facta sunt voces magna
in celo dicentes. Factum est regnum huius mundi Domini
nostri, & Christi eius, & regnabit in seculum seculorum,
amen.* Hanc ergo tubam septimi angeli existimat
Oecumen. esse *tubam novissimam*, ad cuius sonitum
in momento, in actu oculi mortui sunt excitandi. Et
fortasse hoc idem sentit Origenes citatus a Pamphy-
lo, seu (vt alij volunt) ab Eusebio in Apologia pro
Origine, dum ait, *Cum volueris Deus, secundum ea,
quae dicta sunt, per sacramentum tubarum in novissima
tuba facere, vt mortui resurgant, per illam ipsam substan-
tialem rationem, quae salua permanet, Dei voluntate ite-
rum resuscitantur.*

Orig.
Euseb.

Tandem inquiri potest circa hanc conclusionem,
quomodo angeli cognoscant cineres: seu mate-
riam vniuscuiusque corporis. Quia non omnia
semper actu considerant. Vnde non semper atten-
dunt, in quas res materia singulorum hominum
transmutetur. Quare cum interdum nihil in ea
maneat, quod eam magis determinet ad hunc ho-
minem, quam ad alium secundum praesentem sta-
tum, non videtur esse in potestate angeli, singulo-
rum materias discernere. Et augetur difficultas,
quando eadem materia diuersorum hominum fuit,
diuersis corporibus, non enim erit in potestate an-
geli eam tribuere, cui volet. Item est difficultas,
quando materia prior non est sufficiens ad forman-
dum corpus quale excitandum est, an futurum sit
in potestate, & arbitrio angeli eam, vnde voluerit
supplere. Ad haec, & similia in primis respondetur,
quando angelis mandatum fuerit, vt cineres con-
gregent, vel naturali scientia, vel (si opus sit) di-
uina reuelatione, simul eis notum fore, quae mate-
ria ad vniuscuiusque formationem congreganda
sit, & vbi sit, & sub qua forma. Vnde (quod ad se-
cundam, & tertiam partem difficultatis attinet) ea
omnia non sunt angelis arbitrio: sed iuxta diuinam
voluntatem, & prouidentiam eis reuelatam. Quo
ad primam vero partem, non est improbabile, posse
angelum scientia naturali, seu memoria retenta ex
cognitione rei, quam prius existentem vidit, dis-
cernere, quanam fuerit materia, quam prius vidit
tali anima informari, etiam si postea non viderit om-
nes istas mutationes, solum ex vi cognitionis en-
titatis eius, & modi vnionis, quem habuit ad talem
animam, cuius speciem angelus retinet. Cum au-
tem verissimile sit custodes angelos collecturos hos
cineres corporum resurgentium, etiam per se est
valde credibile, singulos collecturos eorum homi-
num cineres, quorum curam habuerunt. Vnde fit,
vt facile possit vniuscuiusque cognoscere eorum cine-
res seu materiam.

Dubium.

Responsio.
Cinere seu
materia sua
cui ad hoc cor-
pora quomodo
do inueni-
ent angeli.

Dico tertio, dispositio, seu organizatio suscita-
dorum corporum non fiet ministerio angelorum,
quorum actio in solo motu locali terminatur, sed
virtute, & efficacia Christi. Haec posterior pars re-
cepta est ab omnibus, & explicabitur simul cum se-
quenti conclusionem. Circa priorem vero censeo gra-
uiter errare, qui dicunt etiam organizationem cor-
porum faciendam esse opera angelorum: quin po-
tius singulis quidam, quod virtute angelorum cu-
stodiam congregabuntur pulueres, sientque ossa,
& coniungentur: per virtutem vero Archangelo-
rum prouinciarum connectentur per neruos, qui
carne, & cute cooperientur, ac tandem virtute Dei,
& Christi introducentur anima. Sed in primis haec om-
nia voluntaria sunt, & sine vilo fundamento con-
ficta. Quod satis est, vt a Theologis rejiciantur. Quia
angelus non potest vi, & efficacia naturali mate-
riam alterare, aut ad formam substantialem dispo-
nere: fingere autem, eleuari vt instrumentum ab hu-
iusmodi actione voluntarium est: alioqui eadem ra-
tione dici posset efficere resurrectionem ipsam, vt in-
strumentum Dei. Praeterea vel angeli efficiunt totam
organizationem vsq; ad vltimam dispositionem ad
animam.

Organizatio
suscitatio
in corpore
non est angelo
vt ministerio
facienda.

animam rationalem, vel eorum actio cessat paulo ante ultimam dispositionem si primum dicatur, sequitur, eos efficere resurrectionem hominis, sicut homo generat hominem, disponendo materiam: secundum vero per se est improbable, & voluntarium. Cur enim illa actio pervenit ad talem terminum, & non ultra progressa est? aut vnde constat? cū tota actio à principio sit in modo suo supernaturalis. Et eodem modo percipienda est illa inter angelos actionis huiusce partitio, utpote fabulosa, & commentitia.

Dico quarto, solum Christum Dominum effecturum nostram resurrectionem, quoad corporis dispositionem, animam substantialem unionem, & proprietates omnes, ac perfectiones inde consequentes. Hæc est sententia D. Thom. supra, & omnium Theologorum. Et colligitur ex verbis Christi Ioan. 5. Sicut pater suscitavit mortuos, & vivificavit, sic & filius, quos vult vivificavit. Quæ verba August. tract. 21. de generali resurrectione intelligit, & in eis non solum esse sermonem de Christo ut Deo: sed etiam ut homine, idque colligit ex antecedentibus verbis. Et maiora horum demonstravit ei opera. Nam hoc proprie in humanitatem convenit. Idem potest colligi ex verbis sequentibus. Neg. enim Pater iudicavit quemquam, sed omne iudicium dedit filio: & ex illis. Quos vult, vivificavit. Videtur enim esse sermo de voluntate Filij, quæ ita est propria eius, ut non sit Patris, quæ non est nisi voluntas humana. Ideo enim de illo specialiter dictum est, Quos vult vivificavit. Et quamvis optime possint hæc verba intelligi de potestate data Christo homini ad faciendam miracula, & suscitandos aliquos homines, quos vellet, ad suæ doctrinæ confirmationem: tamen hinc etiam recte colligitur, eum habere potestatem ad omnes homines suo tempore suscitandos, præsertim cum paulo inferius vnam potestatem ex altera confirmet, dicens. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes, qui in monumento sunt, audient vocem filij Dei, &c. Et ita hunc locum intelligunt Patres Chrysostr. Cyrill. & Augustin. & reliqui expostores. Et huic etiam testimonio Christi consentanea sunt, quæ Paul. docet. 1. ad Cor. 15. & 1. ad Thessal. 4. Ratio vero, seu congruentia non est alia, nisi quia humanitas Christi est instrumentum coniunctum divinitatis ad operandum salutem nostram omnibus modis, quibus convenienter potest: hic autem modus est possibilis, & maxime decens dignitatem, & merita eius. Et confirmatur. Nam eos mortuos, quos Christus in hac vita suscitavit, per propriam efficientiam excitavit: sed ipsemet Christus in prædicto loco Ioan. 5. significat non minus efficaciter, ac miraculose effecturum se universalem hominum resurrectionem: ergo propria & physica causalitate illam efficiet. Vnde Athanas. sermon. 4. contra Arianos aperte dicit, sicut resuscitavit Lazarum per humanitatem, ita in novissimo die resuscitaturum omnes. De maiore propositione dixi multa in superiori tomo Disp. 31. ex quo loco alie rationes & testimonia peti possunt ad hanc veritatem confirmandam. Et obiectiones etiam, quæ hic occurrere possunt, ibi expeditæ sunt.

Duo tamen hic inquiri possunt. Primum est, quæ actio prævia, seu quo instrumento proximo, ac immediato Christus effecturus sit resurrectionem nostram. Primo dicunt aliqui effecturum illam per resurrectionem suam, id est, per actionem illam quæ ipse excitatus est à mortuis. Quia D. Thomas hic non solum dicit, Christi humanitatem, sed etiam eius resurrectionem esse causam efficientem resurrectionis nostræ. Quod si obieciat actionem illam præterijisse, & nunc non esse. Respondet, satis esse extitisse, ut possit nunc esse instrumentum. Sed hoc, & implicationem inuoluit, & sine vlla necessitate, & fundamentum fingit, ut in prædicto loco latius tractavi. Maiori quidem probabilitatis specie dici pos-

set, actionem illam, quæ Christus resurrexit, non præterijisse, sed durare semper. Nam eadem actione, quæ resurrexit conservatur vivus: in qua responsione evitatur sine dubio repugnancia contradictionis. Quia nulla est neque in hoc, quod illa actio semper duret: neque in hoc, quod illa actio existens sit instrumentum ad aliam actionem. Fundatur autem hæc responsio in re incerta. Quia actio, quæ Christus seipsum suscitavit, fortasse fuit media anima & corpore (ut supra dixi) non est autem necesse illam miraculosam actionem semper durare: sed verisimilius est, humanitatem illam conservari à solo Deo actione conaturali. Deinde nec necessarium, nec conveniens videtur, actionem sub propria ratione actionis, id est, ut est via seu fieri sui termini, assumi ut instrumentum ad aliam actionem: magis enim instrumentum accommodatum est ipsa res, quæ sit. Et hoc est satis ad omnipotentiam instrumentalem humanitatis Christi. Secundo dicunt alij, Christum effecturum resurrectionem per solam voluntatem suam, iuxta illud, Quos vult vivificavit. Quod si obieciat, quod voluntas eius humana distans erit à terra: cum resurrectio fiet, ut supra diximus. Respondetur, æque facile esse ei addere in propinquum & distans, ut instrumentum Verbi. In qua sententia nihil est impossibile, & probabile est, ita futurum. Tertio vero addunt alij etiam vocem illam sensibilem, quæ fiet per Archangelum futurum esse instrumentum Christi ad nostram resurrectionem. Est enim magis congruum, ut per aliquod propinquum instrumentum, ac sensibile fiat. Ita D. Thom. in 4. loco supra citato, ubi probat, illam vocem esse futuram causam resurrectionis nostræ. Oportet enim causam efficientem coniungi effectui. Solet etiam hæc sententia tribui Scoto, verum ille & generaliter negat hæc instrumenta proprie dicta ad actiones supernaturales, & in 4. d. 48. q. 1. ad argumenta, in hac speciali questione contrarium significat. Huic tamen sententiæ favent verba Christi, Qui in monumento sunt, audient vocem filij Dei, & procedent. Vbi Franciscus Toletus inquit, illam vocem futuram esse Divinæ potentie instrumentum. Et eodem modo induci possunt verba Pauli 1. ad Corint. 15. & 1. ad Thessalon. 4. ubi ex voce significat futuram resurrectionem. Quod videtur indicare Chrysostr. hom. 8. super 1. ad Thessalon. dicens, Resurgens mortui, & sic opus non Angelorum ad hoc quicquam valensium: sed verbi ipsius: tanquam si Rege quopiam imperante, ac iubente egredierentur conclusi, & captivi, & ministri eos educerent, non illi postea propria virtute, sed ex voce illa hoc facerent. Quibus verbis respondet etiam tacita obiectioni. Nam si vox illa est instrumentum, quo Christus vivitur: ergo Angelus, qui illam proferet, dici poterit efficere resurrectionem, sicut nunc sacerdos proferens verba consecrationis, dicitur efficere transubstantiationem. Respondetur enim, in re nullam esse difficultatem, quia re vera Angelus nihil aliud facit, quam ipsam vocem. Quoad modum vero loquendi non esset inconueniens, concedere illum ut ministrum Christi efficere resurrectionem, imperando iussu eius, & efficiendo, ac formando vocem, quia Christus ut instrumentum usus est. Vnde Euth. suo capite 7. in Ioann. Vir-

tute (inquit) arcana coaptabit, animabit ac excitabit mortuos voce sua, siue iussu, quo tunc per Angelum clamabit. Est ergo hic modus dicendi probabilis. Et hinc facile expeditur altera dubitatio, scilicet an Christus sit effecturus tantum resurrectionem bonorum, vel etiam malorum. Dicendum est enim omnium resurrectionem esse effecturum. Vtrumque enim ex æquo affirmatur Ioann. 5. Audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona egerunt in resurrectionem vitæ, qui autem mala, in resurrectionem iudicij. Sicut enim Christus est vtrorumque iudex, ita omnes potest efficaciter ad iudicium vocare, & à mortuis excitare. Item resurrectio naturalis vitæ quæ in omnibus

Generale mortuorum resurrectio Christi virtute facta. D Thom. Ioann. 5. August.

Chrysostr. Cyrill. August. 1. Cor. 15. 1. Thessal. 4.

Ioann. 5.

Athanas.

2. Dubium.

Responsio. Instrumentum Christi ad resurrectionem mortuorum faciendam quoddam.

D Thom.

Scot.

Ioan. 5.

1. Cor. 15. 1. Thessal. 4. Chrysostr.

Obiectio.

Responsio

Euthym.

2. Dubium.

Responsio.

Ioann. 5.

bus fiet, de se est maximum bonum naturæ, & actio consentanea virtuti Christi: ergo ab ipso in omnibus efficietur.

SECTIO V.

Verum Christus sit causa exemplaris nostræ resurrectionis, quantum ad terminum ad quem.

Tria possunt in resurrectione considerari, scilicet mutatio ipsa, seu actio, & terminus ad quem tendit, & ex quo fit. Et in his omnibus potest intelligi nostra resurrectio futura ad similitudinem, & imitationem resurrectionis Christi, quod est, esse effectum eius in genere causæ exemplaris. Inter quam causam & efficientem hæc est differentia. Nam efficiens requirit realem existentiam, ut possit efficere, quia est, quæ per se influit esse in effectum: causa vero exemplaris, quia non immediate influit in effectum, sed solum repræsentatur agenti, ut ad eius similitudinem operetur, ideo necesse non est, ut in re existat, quando fit effectus: sed solum in mente, & cognitione operantis. Et hoc modo non solum res præterita: sed etiam futura potest esse causa exemplaris. Sic enim Christus etiam ante Incarnationem fuit causa exemplaris sanctitatis, & iustitiæ, & prædestinationis hominum. Ex hoc ergo capite optimè potest intelligi, quod resurrectio Christi, etiã prout fuit actio, seu mutatio, quæ iam præterijt, sit exemplar resurrectionis nostræ. Quia vero actiones, & mutationes, rationes suas ex terminis sortiuntur, ideo tota conformitas, quæ inter resurrectionem Christi, & nostram intelligi potest, ex conformitate inter terminos ad quos, & à quibus utriusque mutationis sumenda est. Explicabimus ergo prius hanc conformitatem, seu causalitatem exemplarem in termino ad quem, & deinde in termino à quo.

Differentia inter causam efficientem & exemplarem quoniam causalitatem.

Christus resurrectio iustorum exemplar perfectissimum. D. Thom. 2. Cor. 15.

Rom. 6.

Roma 8.

Apocal. 3.

Dico ergo primo, Christum Dominum esse perfectissimum exemplar resurrectionis iustorum. Hæc conclusio est D. Thom. hic, & omnium Theologorum, propter verba Pauli ad Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis sue. Quod etiam colligi potest ex eo, quod Christus 1. Corint. 15. dicitur primitia dormientium, & subditur, Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur: vniuscuique autem in suo ordine, primitia Christus, & deinde ij, qui sunt Christi, scilicet tanquã illi maxime similes, & cõformes, & ideo postea subdit, Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis celestis, tales & celestes: sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem celestis. Loquitur enim aperte de imagine gloriæ: est autem imago quæ fit ad repræsentandũ prototypon, seu exemplar. Portare ergo imaginem Christi, est habere gloriam ad similitudinem eius. Quam similitudinem explicans Paulus subdit. Hoc autem dico fratres, quia caro, & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit. Ecce mysterium vobis dico, omnes quidem resurgemus: sed non omnes immutabimur, &c. Ac si diceret, similitudinem illam, seu imitationem in hoc consistere, quod iusti habituri sint corpora gloriosa, quale est corpus Christi, quæ immutatio non est communis omnium sed propria iustorum. Et hoc ipsum docuit Paul. ad Roman. 6. Si complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus: & cap. 8. eodem sensu dicit, Si spiritus eius, qui suscitavit Iesum à mortuis habitat in vobis: qui suscitavit Iesum Christum à mortuis, vivificabis & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis: & infra Si filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, coheredes autem Christi: si tamen compatiamur, ut & glorificemur. Denique ita etiam intelligi potest illud Apocal. 3. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo. Ratio vero est illa generalis: Quia primum in vnoquoque genere est exemplar cæterorum, quia licet interdum non sit necessarium ex parte operantis, quia ipsum per se est suf-

ficiens ad agendum, & non indiget extrinseco exemplari: tamen ex parte ipsarum rerum, perfectio vnius, est veluti mensura, & regula cæterorum, quæ eo perfectiora erunt, quo fuerint alteri conformiora. Ex libera quoque voluntate operantis fieri potest, ut reliqua fiant sub ea habitudine, ut alteri sint conformiora. Ergo hoc modo gloriosum CHRISTI corpus est exemplar iustorum: & quia in eo genere est supremum: & quia ob eius gloriam, & honorem voluit Deus cætera iustorum corpora resurgere ad similitudinem eius & veluti quædam illius imagines, ab repræsentationes existere.

Ut autem hæc causalitas exemplaris amplius explicetur, oportet in particulari exponere, in quo futura sit hæc similitudo, & conformitas. Consistit igitur primo in naturali, seu substantiali vita, & vniuscuiusque corporis ad suam animam, quia hoc est primum fundamentum veræ resurrectionis, iuxta illud, Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

Secundo consistit in perfecta corporis quantitate. Sicut enim Christus surrexit integro corpore, perfecta que magnitudine: ita etiam cæteri omnes insti resurgent. Nam hoc ad perfectionem beatitudinis, & exactam sui exemplaris repræsentationem & efficaciam diuinæ virtutis spectat. Item quia defectus corporis sunt pœna peccati, in beatitudine autem nulla erit pœna, nec aliquid malum. Denique appetitus animæ, ut est forma corporis, non esset plene satiatus, appetit enim perfectum corpus, sed de hac re satis multa diximus supra agentes de hac perfectione corporis Christi resurgentis. Hinc vero dubitari solet hoc loco, an omnia corpora iustorum futura sint æqualia corpori Christi in magnitudine. Videtur enim id sequi ex perfecta ratione causæ exemplaris, quæ tanto erit exactior, quanto imago similior fuerit prototypo. Verum tamen (si hæc ratio quicquam valeret) consequenter probaret, futura esse corpora beatorum omnino similia, & æqualia corpori Christi in figura, in pulchritudine, atque in cæteris omnibus corporis ornamentis, quod tamen omnino falsum est. Perfecta ergo ratio exemplaris non requirit æqualitatem: sed proportionem, præsertim quando (si quid deest effectui ad perfectam similitudinem cum exemplari) non provenit ex defectu causæ agentis, sed quia effectui non maior perfectio debetur. Quod inde etiam confirmatur, ac declaratur. Quia non omnes animæ beatæ sunt eiusdem perfectionis cum anima Christi, non solum in gratia, & gloria: sed etiam in natura, ergo neque oportet corpora Beatorum esse æqualia corpori Christi in magnitudine, quia vnaquæque anima habebit corpus suæ naturali perfectioni accommodatum. Unde fieri poterit non solum, ut aliqua sint minora: verum etiam ut alia possint esse maioris magnitudinis. Quia hoc non repugnat perfectioni Christi, ut prædicto loco explicuimus. Hæc doctrina colligitur ex Augustino in Enchirid. c. 96. & 22. de Civitat. cap. 15.

Tertio consistit hæc ratio exemplaris in similitudine ætatis. Resurgent enim omnes in mensura ætatis plenitudinis Christi. Dicitur autem plenitudo, seu perfectio ætatis, quando corpus pervenit ad perfectum augmentum, quod per naturales animæ vires non impeditas, sed perfecte operantes comparare potuisset. Rursus includit hæc ætas integras vires corporis, perfectum temperamentum, & animæ maxime accommodatum. In quibus omnibus perfectionibus imitabuntur corpora iustorum corpus Christi, quia hæc omnia pertinent ad perfectum beatitudinis statum. Sicut ergo corpora Beatorum imitabuntur corpus Christi in statu gloriæ, ita & in his perfectionibus, nõ quod æqualitatem assequutura sint, sed similitudinem cum proportione, ut dixi. Hæc est etiam doctrina Aug. 22. de Civitat. cap. 16. & 20.

Similitudo inter Christum & corpora gloriosa sanctorum in quo consistit.

Dubium.

Responsio Corpora beatorum non omnia corpori Christi in magnitudine æqualia.

August.

Ætas resurgentium sanctorum quæ sit.

Anselmi

Anselm. D. Thom. Sedul. Ansel. Hug. vic.

Anselm, D. Tho. Sedulij ad Eph. 4. Anselm. etiam in Elucidario, & Hug. Victorin. tract. de Resur. cap. 15. Eandem frequentius amplectuntur Theologi, in 4. dist. 42. & sequentibus. Et est sine dubio verisimilior. Quamquam Augustinus eodem loco dicat, non esse multum contendendum cum eo, qui affirmaret singulos resurrecturos in ea quantitate & aetate in qua mortui fuerint, infantili, senili aut iuuenili. In quo significat, non esse hoc ita certum, vt sit de fide; est tamen ita verum, vt contrarium nec probabile videatur.

Quarto erit haec perfecta similitudo in omnibus sensibus, ac facultatibus corporis, in pulchritudine alii que ornamentis naturae, ac gloriae, quae in corpore Christi existunt, & in superioribus satis explicata sunt, & quae ibi adduximus hanc eandem similitudinem probant: non cum aequalitate, sed debita proportione. Quapropter non repugnat huic causalitati exemplari, quod in Beatis futura sit distinctio sexuum, facierum varietas, pulchritudinum inaequalitas, & similia. Quia haec causalitas non requirit nisi proportionalem conformitatem cum exemplari, vt sicut illud iuxta suam indiuidualem rationem habuit omnem huiusmodi perfectionem sibi debitam: ita singula corpora illam habitura sint modo sibi connaturali. Atque idem dicendum est de perfectionibus gloriae, quae cum debita proportione meritis singulorum respondent. Quapropter praeterea, quae de iis perfectionibus tam gloriae, quam naturae dicta sunt, tractando de resurrectione Christi, nihil amplius hic dicendum superest.

Dico secundo Christum Dominum etiam futurum causam exemplarem resurrectionis infantium, qui in peccato originali decesserunt, quo ad perfectiones naturae, non gloriae. Haec conclusio non est tam certa, sicut praecedens, quia conformitas ad Christum praecipue promissa est praedestinatis: probari tamen potest illis verbis, Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Nam licet hoc esse possit verum in aliis generibus causarum meritoriae, vel efficientis: tamen eo modo, quo verificari potest in genere causae exemplaris, non est negandum. Probat ergo ratione, nam ij infantes post resurrectionem habebunt non solum vera corpora humana, sed etiam perfecta. Primo in quantitate, & robore, seu aetate corporis. Non enim resurgent in corpore infantili, sed virili, ac perfecto, in quo possint & ratione uti, & omnes operationes humanas, quae materialem alterationem, & corruptionem non requirunt, exercere. Deinde habebunt corpora sana, vegeta, pulcra, ac bene temperata: cuiusque aeterna futura sint, oportet, vt sint incorruptibilia, non quidem ex intrinseca causa, sed ab extrinseco saltem, seu per suspensionem omnis causae corruptentis, & alterantis. Quapropter non indigebunt cibo, neque potu. Quia omnis alteratio tunc cessabit, Deo ita prouidente, & ideo nec fatigabuntur ambulando, quamuis velocius moueri non possint, quam naturae vires patiantur. Item habebunt corpus plene subiectum spiritui quoad omnes inferiores eius motus, ita vt nullam pugnam, nec rebellionem carnis passuri sint. Tum quia haec non contingit sine materiali alteratione corporis: tum etiam, quia haec pugna carnis, & spiritus, magna est poena, & moraliter loquendo coniuncta est cum culpa: hi autem omnes in eo statu, neque permittendi sunt nouas culpas committere, cum iam non sint in via, sed in termino: & non sint damnati per proprios actus. Neque etiam patientur sensibiles poenas, vt omnes Theologi docent. Et insinuat Greg. Nyssen. orat. de infantibus, qui premature abipiuntur, & Nazian. orat. 40. in sanctum baptismum. Licet Aug. lib. 5. hypognost. & lib. 7. cont. Iulian. ca. 8. & in Enchirid. c. 93. videatur insinuare contrarium, qui posset exponi non de sensibili poena corporis, sed de nonnulla Fr. Suarez. tom. 2.

Christus resurrectionis infans in originali decessit ut exemplar quoad perfectiones naturae. 1. Cor. 15.

Corpora infantium in limbo existunt in qualia.

Greg. Nyss. Gregor. Nazian. August.

A animi tristitia ob amissam beatitudinem: cum enim huiusmodi infantes nihil mali gesserint in suis corporibus, neque eis prae, & inhoneste vti fuerint, nec denique per proprium actum ad creaturam se conuerterint, non est, cur doloribus, alijsve corporalibus poenis crucientur: sed satis est, quod omni supernaturali dono priuetur, Habebunt ergo in corporibus perfectionem suae naturae debitam, & singulis indiuiduis accommodatam, sed haec totam perfectionem habebunt per Christum, & in ea cum eo conformabuntur. Ergo quoad haec omnia merito Christus dici potest causa exemplaris resurrectionis eorum. Et (vt hoc obiter dicam) mihi quidem probabile est, hos infantes habituros aliquam cognitionem Christi, eumque tanquam Dominum, ac Principem, & benefactorem suum veneraturos. Nam cum daemones coacti credant, & contremiscant, & in nomine Iesu vel inuiti genua flectant, isti infantes, qui non habebunt interiorum animi deordinationem per odium in Deum, vel desperationem, aut alios praeuos effectus, non inuiti, sed volutarie subijcientur Christo, quem, ex aliqua facti euidencia, cognoscent esse dominatorem omnium; vt iterum infra dicemus agentes de iudicio. Quam obrem, licet isti simpliciter sint expulsi a regno, & inter damnatos, ac reprobos computentur quoad poenam damni: nihil tamen obstat, quominus a Christo, & per Christum acciperint haec beneficia, & conformitatem cum ipso, in iis quae ad naturae perfectionem, & conuenientem statum naturalem spectant. Quibus omnibus bene semper vsuri sunt, & in aliquem honorem, & laudem ipsiusmet Christi.

Infantes in limbo existunt ut principes recognoscant Iuum. Iacob 2. Philip 2.

Dico tertio, quamuis corpora damnatorum futura sint familia corpori Christi in aliqua naturali perfectione, non tamen in omnibus, multoque minus in perfectionibus gloriae, & quoad ea, in quibus erunt conformia, non erit proprie Christus causa exemplaris eorum. Declarantur singula. Nam in primis corpora damnatorum habebunt, quidquid est de essentia humani corporis, alias illa non esset vera resurrectio. Secundo verisimilius est, futura illa corpora integra quoad omnia membra corporis, sensuumque organa & facultates, vt D. Thom. docuit in 4 d. 54 q. 3. ar. quaestio. 1. & ibi Richard. Paludan. & alij licet Bonauent. & Duran. oppositum sentiant. Quia si aliquis reprobus in hac vita aliquo, vel aliquibus membris corporis caruit, non est (inquiunt) cur ei in resurrectione restituantur. D. Tho. autem adducit congruentem rationem. Nam cum resurrectio damnatorum futura etiam sit opus Dei, oportet, vt sit perfectum. Deinde, quia si talis imperfectio mansura esset in illis corporibus, futura esset in poenam eorum: sed haec non est accommodata poena illius status, alioqui deberet respondere culpae, & non naturali defectui huius vitae. Ergo qui habuisset integrum corpus in hac vita, si plura commisisset peccata, deberet in resurrectione corpus mutilum recipere multo magis quam qui corpus mutilum habuit sine tot peccatis, quod tamen nullus vnquam dixit. Ergo si-gnum est, illum defectum non manere per modum poenae atque adeo simpliciter non manere. Et confirmatur praeterea. Nam potius integritas horum membrorum, deseruiet, eritque interdum necessaria ad sustinendam debitam poenam in eo membro, quod fuit organum & instrumentum peccandi. Vnde Aug. epist. 146. ad Consentium. Iusti (inquit) immutabuntur in illam in corruptelam, cui nulla possit nocere corruptio: qui autem in eam non commutabuntur, in corrupti quidem resurgent integritate membrorum, sed tamen corrum-pendi dolore poenarum.

Damnatorum corpora imperfectione naturalis reformatione integra.

D. Thom. Richard. Palud. Bonauent. Durand.

Augustin.

Tertio eisdem coniecturis sit verisimile, non esse futuros in corporibus damnatorum defectus prouenientes ex indebita partium aut humorum, vel qualitatum compositione, proportione aut dispositione, vt sunt aegritudo, debilitas virium, esse gibbosum, & familia,

Corpora damnatorum aegritudinis compositum, proportione aut dispositione, vt sunt aegritudo, debilitas virium, esse gibbosum, & familia,

similia. Licet enim Aug. in Enchirid. ca. 92. dicat, tam incertam esse illorum corporum habitudinem, seu perfectionem, quam est certa eorum sempiterna damnatio: tamen quia ij omnes defectus non respondēt culpis huius vitæ, ideo à diuino opere, quale erit resurrectio, excludendi videntur. Præsertim cum omnīs perfectio ijs defectibus contraria possit ad iustitiam etiam vindictam de damnatis sumendam deferuire. Nam sanitas, & robor corporis efficiēt, vt sensum doloris viuaciorem, & efficaciorē habeant, & sic de alijs. Et hæc etiam est sententia D. Tho. Richard. Palud. & aliorū contra Bona. & Durandum.

Quarto manebunt in illis corporibus defectus connaturales corpori humano, vt sunt grauitas, opacitas, passibilitas, & similes. Hęc enim quę exprincipijs speciei oriuntur, non repugnant perfectioni resurrectionis, vt solum est quædam naturæ humanæ reproductio, & alioqui carētia horum defectuū non deberet meritis damnatorum. Denique ij defectus non excludunt nisi per dotes glorię. Vnde hæc omnia communia sunt infantibus, qui in solo originali peccato discesserunt: solum erit differentia, quia horum corpora licet ex interna dispositione sint passibilia: tamen actu nihil patiuntur, nec fatigabuntur, neque inordinatum aliquem motum sentient (vt dixi) & ita ex lege Dei possunt dici quodammodo impassibilia, & inalterabilia: at vero aliorum damnatorum corpora ita erunt subiecta ijs defectibus, vt in actu secundo illos, seu eorum effectus sentiant, quamuis æterna futura sint, & incorrupta. Hoc enim mortuis omnibus commune erit, quod *resurgent incorrupti*, vt Paulus ait.

1. Cor. 15.

Ex ijs ergo satis constat: quomodo illa corpora in quibusdam perfectionibus habebunt conformitatem cum Christo, & non in alijs, sicut in conclusione dicebamus. Cuius postrema pars (quæ est D. Thom. hic artic. 2. ad 3.) ita potest explicari. Nam, vt res aliqua sit exemplar alterius, non satis est similitudo vel conformitas inter illas: sed oportet, vt altera fiat sub habitudine representationis, seu imitationis alterius. Vnus enim homo non est exemplar alterius, quando vnus ab alio non procedit, etiam si sit inter eos similitudo: & idem est de duabus imaginibus eiusdem rei. Nam prototypon est exemplar vtriusque: vna vero non est exemplar alterius. In presenti ergo, quamuis inter corpora damnatorum & Christi sit aliqua similitudo, tamen non videtur eorum resurrectio fieri, vt Christum representent, neque vt sint ei similes, & conformes, sed propter alias rationes diuinæ prouidentię, & iustitię. Ergo Christus Dominus non est proprie causa exemplaris resurrectionis damnatorum. Dices, eandem rationem posse fieri de iustis, & multo magis de infantibus originali tantum peccato affectis. Respondetur, de iustis nullo modo id dici posse, cū reuera sint veluti quædam imagines Christi perfectionem representantes, & sub hac intentione, & habitudine, prædestinentur, iustificentur, & glorificentur, ad Roman. 8. Vnde hæc ratio causę exemplaris potius attenditur in ordine ad dotes glorię, quam in ordine ad perfectionem naturæ. Quamuis hæc etiam naturalis perfectio, vt est fundamentum perfectionis glorię, & ad illam ordinatur, sub hac causalitate comprehendiqueat. De corporibus autem infantium, nihil improbabile diceret, qui eodem modo de ijs loqueretur, ac de alijs damnatis. Nam D. Thom. de omnibus illis indifferenter loquitur: nihilominus tamē, quia illa corpora aliquam maiorem perfectionem habebunt, & aliqua dona seu beneficia, quę non sunt naturæ omnino debita, ideo respectu illorum potest attribui Christo aliqua ratio exemplaris, vt in secunda conclusione diximus.

D. Thom.

Obiectio.

Responsio.

Roma 8.

D. Thom.

Abilia, & alterabilia non solum in actu primo: sed etiam in actu secundo, & alteratione reali corruptiua, qualis est actio ignis. Propter hanc causam dixit Lactant. lib. 7. diuin. inst. c. 21. illa corpora esse perpetuo corruptenda secundum aliquas partes, per actionem ignis, aliunde vero esse etiam instauranda secundum alias, actione eiusdem ignis, & ita esse perpetuo conseruanda, quasi per continuam nutritionem, & resolutionem. Quę sententia repugnat Paulo dicenti quod *mortui resurgent incorrupti*, quod de damnatis etiam intelligitur, vt supra diximus. Præterea est gratis conficta: nam scriptura tribuit illi igni vim torquendi, non autem regenerandi partes humani corporis. Item, quia iuxta illum modum esset in illo cruciatu magna intensio & remissio. Nam in partibus denuo generis pro aliquo tempore, in quo nimirum sunt in statu generationis, paruis esset dolor, postea vero cresceret, ac tandem minueretur, quando iam partes nimium ad corruptionem vergerent. Rursus corpus illud non maneret semper omnino idem, sed esset in perpetua corruptione, & generatione, quod est alienum ab illo statu. Vnde licet hæc sententia non videatur apertam implicare contradictionem, omnino antiquata est, & vt improbabilis reiecta. Et ideo dicendum esse breuiter, id fieri posse altero è duobus modis. Primo, vt illa corpora patiantur passione animali absque alteratione materiali, vt v. g. si ignis inferni inprimat eas species quibus vehemens corporis combustio sentitur, absque reali impressione caloris, & ex illa affectione sensus sequatur eadem passio doloris, quæ ex reali presentia caloris sequeretur. Et ita facile fiet, vt & perpetuo doleant: & tamen perpetuo viuant. Ita D. Thom. d. 4. q. 3. ar. 1. q. 2. & 3. quem ibi sequitur Capr. Palud. & alii. Qui in eo fundantur, quod cessante motu Cæli, nulla poterit esse alteratio materialis. Quod fundamentum valde infirmum est, quia & nititur principio falso in Philosophia, nimirum omnem alterationem in hæc inferiora dependere per se, & necessario à motu cæli. Et præterea male infert, quia ille ignis non agit tantum virtute naturali, sed etiam vt instrumentum Dei, alioqui multo minus posset species, vel dolorem ingerere sine materiali alteratione (vt hæc opinio affirmat) quia hoc multo magis est supernaturale. Et propter hanc etiam causam hæc sententia non placet, quia ponit realem sensationem: & dolorem absque vero, & reali obiecto presenti. Quare facilius dicitur secundo, illum ignem vere alterare illa corpora, & realem qualitatem doloris feram, seu disconuenientem in eis efficere, vsque ad certum gradum diuinæ iustitię definitum, & ultra non progredi, sed tantum conseruare eam actionem, & qualitatem. Et ideo recte potest perpetuo conseruari sub illa actione, quia nunquam per eam fit tanta dissolutio temperamenti primarum qualitatū, vt non maneat dispositio sufficiens ad vnionem animæ, & corporis conseruandam. Quocirca fortasse ille dolor non fit per solam intensiōem caloris. Nā hæc (vt dixi) nunquam erit tanta, quin sub illa possit corpus humanū conseruari, & ita sola illa non efficeret dolorem nimis acerbū. Sed erit per immediatam impressionem alius qualitatis valde disconuenientis, ac vehementissimum dolorem inferentis absque dissolutione temperamenti ad vitam conseruandam necessarij. Nisi quis fortasse existimet, per illam actionem ignis temporamentum dissolui: tamen ex voluntate diuinā vitam illorum corporum conseruari absque connaturali, & necessaria dispositione. Quod certe mihi non placet, quia illa corpora in eadem intrinseca dispositione semper perseverant, in qua in puncto resurrectionis surrexerunt. Nam in eodem instanti eundem essentialē cruciatum, & dolorem pati incipient, patiunturque perpetuo, sed non surrexerunt sine naturali dispositione, ac temperamento corporis, ergo nec sine il-

D. Thom. Capr. Palud.

Responsio

Corporis damnatorum quomodo semper incorrupta manent, alterationi tantum est passio obnoxia.

Id inquam conferuatur. Nam cruciatus ille non in-
tenditur, sed idem perseverat. Vnde sicut in primo
initanti resurrectionis potuit simul esse cum tem-
peramento corporis, ita etiam poterit perpetuo con-
servari. Quapropter existimo actionem illam ignis
inferni, etiam in corpora damnatorum non esse om-
nino naturalem. Quia hæc esse nequit, nisi media
calesfactione, vnde nec maiorem dolorem inferre
potest, quam possit ex intensa calesfactione proue-
nire, hæc autem palsio damnatorum multo erit ac-
cerbior. Item naturali actione ignis ex æquo agit in
corpora sibi æque propinqua, & eodem modo natu-
raliter disposita, ille autem ignis inæqualiter aget
in corpora non iuxta proportionem naturæ, sed
meritoriam: non ergo aget actione mere naturali,
sed vt instrumentum Dei: & ideo agere poterit ac-
tione, quæ vere, ac realiter cruciat corpora, non
tamen illa corrumpat. Et hanc sententiam frequen-
tius sequuntur Theologi in 4. d. 44. & 48. vt videre
licet in Scot. Durand. Richardo, & alijs recentiori-
bus, quamuis non omnes eo modo explicant, quo
à nobis exposita est. Sed non possumus hoc loco in
hac re explicanda immorari.

*Ignis vobis
na in dâna.
toru corpora
quomodo a-
git.*

*Scot.
Durand.
Richard.*

SECTIO VI.

*Vtrum Christi resurrectio sit exemplar nostra resur-
rectionis quoad terminum à quo.*

Dvplex intelligi potest terminus à quo resurre-
ctionis, alter proximus & essentialis, qui est
mors seu privatio vitæ, quæ præcessit, remotus al-
ter & accidentarius, qualis est non solum privatio
vitæ: sed etiam omnium dispositionum, totiusque
organizationis humani corporis, per resolutionem
eius in cineres, vel in elementa. Duo ergo sunt certa.
Primum est resurrectionem omnium hominum
futuram esse similem resurrectioni Christi in essen-
tiali termino à quo, vt ex dictis in superioribus satis
constat. Præcedet enim omniū mors, & ex morte
iterum ad vitam fedibunt. Sicut ergo resurrectio
Christi fuit ex vera carentia vitæ prius amissa, ita
etiam erit omnium hominum resurrectio. Neque
vero est, quod morose hæreamus circa nomen cau-
sæ exemplaris. Quia illius fortasse habitudo, & re-
latio non tam proprie hic reperitur ex parte termi-
n à quo. Quia cæteri homines non tam moriuntur,
vt Christo conformentur, quam in penam pecca-
ti: quin potius ipse Christus videtur mortuus, vt se
in hoc fratribus conformaret, iuxta illud: *Quia pue-
ri communicauerunt carni, & sanguini, & filius Dei par-
ticipauit eisdem.* Ibi enim caro, & sanguis mortalitatem
significant. Nihilominus dici possunt homines præ-
fertim iusti ideo mori, vt tam in morte, quam in re-
surrectione Christo assimilentur, & ita potest hic re-
tineri, vel accommodari ratio causæ exemplaris.
Secundo est certum, resurrectionem Christi, & no-
stram non fore similem in termino à quo remoto,
seu accidentali. Quia resurrectio Christi facta est
immediate ex cadauere humano, quod præter ca-
rentiam humanæ vitæ, nullam aliâ passum est cor-
ruptionem: alij vero homines non ita resurgunt, sed
prius eorum corpora corrumpuntur, & in alias for-
mas transmutantur, nisi fortasse ex speciali priuile-
gio, quod scimus B. Virginii esse concessum: de nul-
lo vero alio Sanctorum affirmari id potest.

Hebr. 2.

Dubium.

Genes. 3.

Quin potius quæri hoc loco solet, an exclusio spe-
ciali priuilegio, omnium hominum corpora, om-
nesque eorum partes prius in elementa, aut cineres
resoluenda sint, quam ad vitam restituantur. Omnes
enim fere Theologi ita sentire videntur, D. Thom.
in 4. distinct. 43. quæst. v. ca. artic. 4. quæst. 2. & reli-
qui distinct. 44. & 45. qui ita intelligunt, atque expo-
nunt penam Adæ impositam. *Puluis es, & in pulue-
rem reuertetur,* vt nostra habet vulgata. Et addunt

A contuenientem rationem. Quia corpora resurgen-
tium reformanda sunt, & quicquid in eis est, quod
ad veritatem humanæ naturæ non pertinet, est au-
ferendum. Vt ergo possint reformari, oportet, vt
prius in elementa resoluantur. Præterea, quia ordo
naturæ exigit, vt priusquam corpus redeat ad nobi-
liorem formam, resoluatur in præiacentem maté-
riam, sicut acetum non potest in vini qualitatem ré-
duci nisi prius in elementa transformetur. Tandem
cessante motu cæli, necesse est omnia mixta in ele-
menta resolui, quia eorum commixtio sicut actio-
ne cæli fit, ita & conferuatur.

Quidquid tamen sit de huius sententiæ veritate,
tamen fundamenta, quæ adducit, non satis firma
esse videntur. Nam in primis ex loco illo Genes. ni-
hil aliud colligi potest, quam hominem ex peccato
penam mortis incurrisse. Nam vbi nos legimus,
Puluis es, & in puluerem reuertetur, Septuaginta legunt,
Terra es, & in terram redibis, redire autem in terram, ni-
hil est aliud quam mori: sicut ibidem dicitur, *In su-
dore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in ter-
ram de qua sumptus es.* Id est, donec moriaris. Non e-
nim vescitur homo pane vsque ad resolutionem
corporis in elementa: sed vsque ad mortem. Atq[ue]
ita legunt & exponunt hunc locum Sancti Patres,
Chryostom. homil. 17. in Genes. Theodoret. quæst.
37. in Genes. Hieron. Abac. 3. & Psalm. 51. Augustin.
13. de Ciuitat. cap. 15. & optime lib. 20. cap. 20. inquit,
*Non dicuntur seminari, nisi ea corpora hominum, quæ mo-
riendo quoquo modo reuertuntur in terram. Sicut sese ha-
bet etiam illa in transgressorem generis humani diuinitus
prolata sententia, Terra es, & in terram ibis: & infra di-
cit, etiam si aliqui in aere moriantur, & subito re-
surgant, & eorum corpora in terram non cadant:
nihilominus satis sententiam hanc illis impleri
& subdit, In terram quippe ibis, est, in hoc ibis amissa vi-
ta, quod eras antequam sumeres vitam, id est, hoc eris ex a-
nimis, quod eras, antequam esses animatus, terra eris ex a-
nimis, sicut eras. Quod sunt & antequam putrescant om-
nia corpora mortuorum: & libro 13. de Trinit. capiti-
12. eo (inquit) quod dictum est, in terram ibis, mors cor-
poris pronuntiata est. Quia neq[ue] ipsam fuerat expecturus,
si permansisset, vt factus est reclusus. Et lib. i. de peccator:
meritis, cap. 2. probat, verba illa, *Qua die comederis
terram ex eo, morte moriemini,* intelligenda esse de morte
corporali ex alijs verbis, *Terra es, & in terram ibis.**

*Testimonij
Genes. 2.
exposita.*

*Chryso-
stom.
Theod.
Hieron.
August.*

DNeque enim (ait) secundum animam, sed secundum cor-
pus terra eras, & morte eiusdem corporis erat iustus in ter-
ram. Et cap. 3. addit, *Quod nisi de morte corporis quomo-
do possit intelligi, ignora.* Et eodem modo exponere
videtur, ac legere Tertul. lib. de resur. carn. cap. 7. &
8. *Qui ignorat (inquit) carnem cadere per mortem, potest
eam nec stantem nosse per vitam. Sententiam Dei naturam
pronunciat, Terra es, & in terram ibis: & qui non audit,
videt. Nulla mors non ruina membrorum est.* Cyprian. de
bono patient. eodem modo legens, inquit, *Huius
sententia vinculo colligati omnes & constructi sumus, do-
nec expuncta morte, de hoc seculo recedamus.* Rufin. et-
iam in symbol. Apostol. dicit, *Christum in suo cor-
pore spinas & mortem suscepisse, vt homines libe-
raret à pœna, quam illis verbis Deus fuerat illis cõ-
minatus. At Christus non suscepit resolutionem in
elementa, sed solam mortem corporis, quæ est
propria pœna hominis. Nam vltior corruptio
corporis iam mortui, quamuis naturaliter sequa-
tur, si corpus in eo statu perdurat, vix tamen ad ho-
minem pertinere videtur: quâuis mediate, & qua-
tenus ex morte consequitur, pœna peccati dici pos-
sit. Et ita etiam exponit Prosp. de prædic. & promiss.
p. i. c. 5. Greg. 23. Moral. cap. 2. & 3. ac deniq[ue] Eucher.
in Genes, qui tamen dicit, *Cum dixit Deus, Adam, vbi
es? mortem significauit anima, quæ facta est illo deserere:
sed dicendo, puluis es, & in puluerem reuertetur, mor-
tem significauit corporis, quæ illi sit anima disceden-
te.* Propter hanc ergo penam à DEO inflictam*

non cogimur dicere omnia humana corpora esse in elementa resoluenda priusquam resurgant, sed solum esse moritura.

Neque etiam rationes, seu potius coniectura adducta quidquam persuadere videntur. Quid enim necesse est corpora in elementa resolui, vt reformetur? Hæc enim reformatio solum consistere potest vel in integritate materiae & quantitatis, vel in qualitate perfectione, vel in separatione superfua materiae, si aliqua fortasse fuit corporibus admista aut denique in abiectioe contrariarum, seu peregrinarum qualitatuum, quæ ad perfectionem humani corporis non pertinent. At hæc omnia fieri possunt absque illa resolutione, vt, v.g. si ossa alicuius hominis reperta fuerint integra resurrectionis tempore, sine ulteriori resolutione perfici poterunt quoad qualitates omnes: & si aliquid materiae & quantitatis eis defuerit, poterit aliunde suppleri, eisdemque qualitatibus disponi, ac præexistenti vniri; vel si è contrario aliquid fuerit superuacaneum, poterit separari: & similiter abici poterunt omnes contrariae dispositiones: ergo ad reformanda corpora resurgentium, nõ erit necessaria integra eorum resolutio: quamuis è conuerso necessarium sit, ad formam humani corporis reducere quicquid ex eis fuerit resolutum. Ad id vero quod de naturæ ordine dicebatur, facilis responsio est, modum resurrectionis esse supra naturæ ordinem: & ideo non debere, nec posse eisdem legibus definirì. In agentibus enim naturalibus à priuatione ad habitum nõ est regressus secundum eandem numero formam. Vt autem id quod corruptum est, ad eandem naturam redeat, saltem secundum speciem, vt v.g. vt ex acero iterum fiat vinum, sunt necessariae multæ transmutationes, vel etiam resolutiones in elementa: quia agens naturale non habet virtutem ad disponendum aliter materiam ad talem formam. At vero in resurrectione fit reditus à priuatione ad habitum in eadem numero forma, ad quod necessaria est infinita vis agentis, quæ non indiget his transmutationibus ad disponendam materiã. Quin potius quantum est ex parte materiae, facilius poterit reformari corpus, si non sit resolutum omnino, quia adhuc retinet dispositiones aliquas accommodatas tali formæ, vt, v.g. ossium densitatem & duritiem. Vnde aliqui ex autoribus prædictæ sententiæ è conuerso hinc sumunt congruentiam, vt hanc resolutionem persuadent, scilicet, quia magis manifestabitur omnipotentia Christi excitando corpora resoluta in cineres & elementa, quam integra permanentia. Quæ nihil etiam probat, tum quia reuera non est vnus simpliciter maioris perfectionis, quam aliud? cum vtrumque sit infinitæ virtutis: tum etiam quia magis quodammodo manifestabitur Dei virtus, vtroque modo excitando corpora in quacunq; dispositione inuenta fuerint, quædam omnino resoluta in elementa, quædam fortasse in alia mista, alia integra adhuc permanentia. Alia partim resoluta quoad humidiores partes, partim remanentia quoad sicciore, ac densiores, vt sunt ossa. Denique ratio, quæ adducebatur ex motu cæli desumpta, falsum principium philosophicum supponit, nimirum omnia pendere simpliciter, & absolute à motu cæli in esse & conferuari. Sed de hoc aliàs.

Secunda sententia valde probabilis.

Propter hoc ergo posset esse alius dicendi modus, nimirum non esse per se necessarium, nec diuina ordinatione decretum, vt omnia corpora hominum, priusquam resurgant, in elementa, vel cineres omnino resoluantur, sed solum, vt moriantur. Mors enim est propria pœna peccati, & terminus à quo simpliciter necessarius ad resurrectionem. Quia vero ex morte necessitate quadam naturali sequitur, vt corpus putrescat, & in terram, vel elementa, ac res alias resoluatur, hinc fit, vt secundum legem ordinariã, & seclusis privilegiis corpora, quæ longo

A tempore ante resurrectionem mortua iacuerunt, in cineres, vel elementa transmutentur ante resurrectionem: in aliis vero id non sit necessarium propter temporis breuitatem. Item ex eadem radice provenire poterit, vt quoad aliquas partes, vel omnia, vel fere omnia corpora illo modo resoluantur: quoad alias vero multa permaneant in eadem figura, densitate & magnitudine. Quæ sententia sic exposita persuaderi potest primo nonnullis Scripturæ locis. Ezech. 37. significatur ossa arida & mortua debere iterum corporibus iungi, & viuificari. Et Ioan. 5. ait Christus, *Venis hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem eius, & procedent, qui bona egerunt in resurrectionem vitæ; qui vero mala erant, in resurrectionem iudicij*; in monumentis enim iacere solent ossa mortuorum. Videtur ergo Christus voluisse significare, inde fore corpora reuocanda, vbi fuerint inuenta, & prout inuenta fuerint absq; vlla alia transmutatione.

Ezech. 37. Ioan. 5.

Hinc etiam Augustinus in Enchir. cap. 38. sic inquit, *Non poterit Deo terrena materies, de qua mortaliū creatur caro, sed in quemlibet cinerem, pulveremve soluantur, in quolibet habitus auræve diffugiat, in quacunq; aliorum corporum substantiam, vel in ipsa elementa vertatur in quoruncunq; animalium, etiam hominum cibum cedat, carnemq; mutetur, illi anime humane puncto temporis redditur, que illam primitus animauit.* Ex quibus licet colligere ex sententia Augustini nõ omnia corpora humana esse resoluenda in cineres, vel elementa, sed in quacunq; forma inueniantur, inde ad formam humani corporis esse transferenda. Præterea idem August. logo supra citato, quem sequitur Anselm. 1. ad Thesal. 4. & ibi O'Ecumenius, & alij multi expositores docent homines, qui vixerint vsq; ad diem iudicij, esse morituros, ac brevissima interiecta mora resurgendos: vnde sentit eorum corpora non esse omnino corrupenda, & resoluenda in elementa. Rursum hæc resolutio non poterit naturaliter fieri tam breui tempore in omnibus cadaveribus, & ossibus, quæ illo die integra inueniantur, & erunt penè infinita. Responderi solet igne conflagrationis esse omnia comburenda: & addunt aliqui omnia, quæ fuerint in sepulchris, & cavernis terræ esse cõgreganda in valle Iosaphat, vt ibi comburantur, fiatq; vniuersalis omnium resolutio. Sed hoc voluntarie confictum est, vt postea videbimus.

August.

Hæc omnia, quæ pro hac sententia adducta sunt, ostendunt eam, vt minimum esse valde probabile. Quapropter quod Soto dixit in 4. distin. 43. quaest. 2. arti. 5. indecens esse priorem sententiã negare, non video, quo fundamento dictum sit, neque in quo consistat hæc indecentia, cum illa opinio neque ex Scriptura colligatur, neq; ex sanctis Patribus. Quocirca de ijs hominibus, qui tempore iudicij viui inueniantur, non solum probabile, sed omnino verum existimo, eorum corpora non esse in cineres redigenda. Id enim multo magis consentaneum est verbis Pauli 1. ad Thesalonicenses quarto: & testimonij, ac expositionibus Sanctorum, vt supra vidimus. De alijs vero hominibus prius mortuis res mihi videtur incerta, ac dubia: & de illis facile posset defendi communis sententia Scholasticorum; quamuis omnia eius fundamenta multo minus efficacia sint facta prædicta exceptione: & ideo negari non potest, quin posterior sententia valde etiam probabilis sit.

SECTIO VII.

Quo in loco fiet hominum resurrectio.

P Ostquam explicauimus causas omnes, & modum nostræ resurrectionis, ad huius materiae complementum oportet circumstantias eius, quæ sunt locus & tempus, exquirere. De loco triplex potest excogitari dicendi modus, vt recte norant Soto *Soto* distin.

distin. 43. quæstion. 2. articulus. 5. Primus est, ut omnes tam boni, quam mali in eodem loco, v. g. in valle Iosaphat (si in ea iudicari sunt) resurgant. Quod si verum est, necesse est, ut prius Angeli omnium hominum cineres, vniuersamque materiam, ex qua corpora illa formata sunt, in vnum locum congregent, ut ibi ad vocem, imperiumque Christi resurgant vniuersi. Quem modum Sotus arbitratur esse omnium maxime probabilem. Quia est, inquit, facilius, & compendiosius. Præsertim si verum est omnia corpora esse prius in cineres, & elementa resoluenda. Nam ad hoc commodum erit, ut omnia ossa in vnum congesta locum, igne comburantur. Hic vero dicendi modus aliter ab alijs proponitur, scilicet, ut eiusmodi cineres non in vnum locum, sed in duo coaceruentur, ita ut in vno resurgant omnes iusti, & in altero omnes damnati, quia non expedit omnes permixtos resurgere. Iuxta quod potest intelligi illud, *In consummatione sæculi exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum.* Hæc enim separatio, ut sit per Angelos, necessario videtur futura ante resurrectionem. Nam resurrectione facta, non oportebit separationem fieri per Angelos. Ipsi enim Sancti, virtute sua, & agilitate rapiuntur in aera, & à reprobis secernuntur. Sed in hac sententia (siue vno, siue altero modo explicatur) id certe displicet, quod nullum habet in Scriptura, vel Patribus fundamentum. Si vero sola coniectura agendum est, non est tam expeditus, & facilis modus, ut Sotus arbitratur. Primum, quia ut commode, ac subito fiat resurrectio, oportet, ut omnes cineres, seu tota materia, ex qua vnumquodque corpus formandum est, sit impermixta alijs, & in proprio, ac separato loco tota coniuncta: si autem prius omnia ossa sunt in vnum acrum congesta, sicque comburenda, non poterit tota materia non esse valde permixta. Vnde necesse erit, iterum separationem facere. Deinde, quia per illam combustionem non posset sine nouo miraculo non fieri magna dissipatio illius materiae per resolutionem in aera. Et alia similes difficultates possunt facile in hoc modo inueniri.

Secundus modus est, ut vnusquisque resurgat in eo loco, in quo mortuus fuit, vel sepultus statim post mortem. Quia solum in altero horum locorum iacuit totum corpus, quod excitandum est. Postea enim continget quasdam partes reperiri in vno loco, & quasdam in alio. Vnde non erit maior ratio, quare potius in vnum, quam in alium transferantur. Hic tamen modus minus probabilis videtur, quam præcedens. Et in primis, quod dicitur de loco mortis, nullum habet fundamentum, nec probabilitatem. Nam Christus non resurrexit, vbi mortuus est, sed vbi sepultus, & similiter illi, qui cum ipso resurrexerunt, & postea Beata Virgo. Denique, si corpus alibi reperitur, & non vbi mortuum fuit, quid necesse est, illuc transferri, ut ibi resurgat? Atque idem argumentum fieri potest de primo loco, in quo singula corpora sepulta sunt. Nam si alio sunt translata, & ibi reperiuntur tempore resurrectionis, quorsum reuocantur ad priorem locum, prius quam resurgant? Omitto, multa corpora iacuisse insepulta, vel ab igne consumpta, vel ab animalibus deuorata, vel in plures partes dissecta diuersis in locis fuisse suspensa, & similiter de alijs: non habet ergo hic modus probabilitatis speciem.

Locus resurrectionis faciendæ.

Tertius modus est, singula corpora resurrectura in eo loco, vbi inuenta fuerint: est fortasse secundum diuersas partes in varia loca sint sparsa, vbi fuerit maior, vel præcipua pars, eo, Angelorum ministerio adducuntur reliquæ partes materiae, atque ibi fiet vnusquisque resurrectio. Ita Richard. distinct. 43. articulus. 5. quæst. 3. & idem est sensus eorum, qui dicunt vnumquodque corpus excitandum esse

A à suo sepulchro. Quia nomine sepulchri necesse est intelligant locum illum, in quo vnumquodque corpus, vel materia eius tunc reperietur. Et in eodem sensu possunt adduci pro hac sententia testimonia Scripturæ, in quibus dicuntur mortui euocandi ex suis sepulchris, Ioan. 5. *Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent, & c.* Ezech. 37. *Aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris.* Præterea hæc sententiam confirmant exempla omnium, qui hæcenus surrexerunt, Christi Domini, & eorum, qui cum eo surrexerunt. Omnes enim exierunt de suis sepulchris, Matth. 27. & 28. Et idem credimus de Beata Virgine. Præterea de beatissimis Petro, & Paulo expressè dicit Chryso. homil. 32. in Epistola ad Romanos, surrecturos Romæ è sepulchris suis. Non ita (inquit) *calum splendescit, quando radios sol dimittit, quemadmodum Romanorum urbs duas illas lampades vbique terrarum effundens: hinc rapitur Paulus, illinc Petrus: Considerate, & horrete, quale spectaculum visura sit Roma, Paulum videlicet repente ex theca illa cum Petro resurgentem in occursum Domini sursum ferri.* Præterea idem Chryso. homilia 7. in 1. ad Thessalonicenses. circa illa verba, *Eos, qui dormierunt cum Iesu, adducit cum illo.* Illud (inquit) adducet cum illo, declarat eos vndique adducendos. Quod latius explicans hom. octaua, sic scribit: *Quod dicit, congregandos esse, resurrecturos quidem vbique simpliciter dicit, congregandos vero ab Angelis.* Itaque aperte fecit omnes prius esse excitandos per vniuersum orbem, postea vero Angelorum ministerio congregandos. Et idem sentiunt ibi Oecumen. Theophylact. & alij Græci. Quod ita tamen intelligendum existimo, ut reprobi quidem à Dæmonibus subito portati sint in locum iudicij, iusti vero sua virtute ferantur, quo eos custodes Angeli duxerint, atque hac ratione tam boni, quam mali iam excitati congregabuntur Angelorum ministerio, tamen diuerso modo: Iusti virtute sua moti, ac sponte sequentes duces suos: reprobi vero vitia vires suas à Dæmonibus inuicti, coactique trahentur. Rursus in fauorem huius sententiæ adduci possunt Augustinus & Anselmus, qui dicunt eos, qui in tempore iudicij viuere reperientur, & Christo obuiam rapiuntur, in ipso rapto esse morituros, & paulo post suscitandos. Hæc enim sententia aperte supponit, vnumquemque ibi esse suscitandum, vbi fuerit inuentum cadauer. Præterea Origenes libro 28. in Isaiam tractans

Ioan. 5. Ezech. 37.

Matth. 27 & 28. Chryso.

Oecumen. Theoph.

Aug. Anselm.

Orig.

Dubium.

D illud Isaiæ 26. *Resurgent ii, qui in sepulchris sunt,* (ut est apud Pamphylum apologia pro Origene) dicit, per *sepulchrum* intelligendum esse omnem locum, in quo vel integrum corpus humanum, vel ex parte aliqua iacet, quamuis ad dispositionem humanorum corporum constructus non sit, ut hoc modo possit de omnibus verum esse, quod *resurgenti de sepulchris.* Denique hic modus est omnium facillimus, & evitat omnes mutationes superuacaneas & libere confictas, redditque probabilem rationem huius circumstantiæ resurrectionis, quantum ex rebus ipsis reddi potest.

Vera enim, & absoluta responsio totius quæstionis est, resurrectionem ibi esse faciendam, vbi Deus sua admirabili providentia disposuerit: tamen, si ex parte rerum aliquid coniectandum est, non posse esse verisimiliorem coniecturam, quam supradictam. Quia sicut vnaquæque res generatur, vbi præexistit materia, ex qua fit, quia locus, & quantitas consequuntur materiam, ita corpora illa regenerabuntur, vbi illorum materia inuenta fuerit. Nec refert, quod illa loca interdum erunt obsecna, & immunda: quia si corpora suscitanda sunt damnatorum, nihil refert, quod ibi iaceant, si vero sunt gloriosa, non eis loci impuritas nocebit, & subito post instantis resurrectionis sua inde agilitate auolabunt.

Solū potest relinqui difficultas de ijs corporibus, que

Quæ omnino vel maiori ex parte in aerem conuersa sunt, ita vt eorum materia in nullo loco terrestri sit: sed in regione aeris, aut ignis, aut in profundo maris. Aut enim dicendum est illos homines non esse suscitandos in terra, sed in aere, vel in aqua, quod videtur inconueniens: aut certe in eis non potest habere verum (quod diximus) suscitandos scilicet esse, vbi maior pars materiæ eorum fuerit. Ad has, & similes difficultates responderi in primis posset nullum esse incommo- dum, & resurgant. Quia tam subito fiet resurrectio, & congregatio suscitatorum corporum, vt nullum ex hoc sequi possit inconueniens. Nam si corpus, quod resurgit, est gloriosum, siue sit in aqua, siue in terra, siue in aere, perinde sane est: si vero sit ex damnatis, subito deferetur in locum iudicij. Probabilius tamen videtur, omnes homines esse excitandos super terram. Quia ita significatur in testimoniis Scripturæ supra citatis, & est magis consentaneum naturæ humani corporis. Quocirca, quando ex parte materiæ ipsius corporis nulla est ratio, ob quam potius fiat resurrectio in hoc loco terræ, quam in alio, diuina dispositione fiet, vel in loco iudicij, vel vbi Deus voluerit, aut expedire censuerit.

SECTIO VIII.

Virum iustorum, damnatorumque resurrectio in eodem iudicij magno die futura sit.

Restat iam nunc dicendum de circumstantia temporis. Et quoniam de anno, mense, ac die nihil certi in particulari dici potest. Hæc enim pendet ex futuris, quæ non sunt nobis reuelata: vt dicturi sumus infra agentes de iudicio: solum inquiri hic potest, an vniuersalis resurrectio futura sit tota eodem anno, ac die, & an ille dies sit futurus dies iudicij. In qua quæstione occurrit exanimandus vetus error Chiliastarum, quem olim Cherintiani, & Marcionistæ sequuti sunt, & nunc Anabaptistæ sequuntur, vt referunt Pammel. in Paradox. 24. Tertulliani, & Staphileus in Epitome hæresum Lutherianorum. Et Lindanus de hæresibus nostri temporis. Et Prateolus verbo Cherinthiani, & verbo Chiliastæ. Hi dixerunt, resurrectioem iustorum futuram mille annis ante diem iudicij: quod multi ex antiquis scriptoribus Catholicis sequuti sunt. Sed quia non omnia, quæ in hoc hæretici confinxerunt, communia sunt nostris scriptoribus, oportet eorum sententias breuiter explicare. Et quoniam in eis multa continentur, quæ non pertinent ad præsens institutum, ea tantum persequemur, quæ huius loci fuerint: cætera vero in propria loca remittemus. Cherintus ergo (vt est apud Eusebium lib. 3. Histor. cap. 22. & lib. 7. cap. 20. Niceph. lib. 3. Histor. capit. 14.) docuit Christum mille annis ante iudicium in hunc mundum descensurum, & omnes iustos suscitaturum ad vitam corporalem, & animalem, vt vna cum eis mille annis in terra regnet, in summa pace, voluptate, & rerum omnium, ac deliciarum affluentia, etiam illarum, quæ ventri, & veneri, deseruiunt. Dicebat etiam illo tempore instaurandum esse Iudaorum regnum, religionem, ciuitatem Ierusalem ac templum eius, & taurorum, ac arietum victimas, ac denique tunc esse implendas promissiones omnes factas Abraham, & posteris eius Genesis 13. 15. & 27. Isai. 65. & 66. Ierem. 16. & 31. Ezech. 20. 27. & 28. Hunc errorem sequutus est Apollinarius, vt refert Epiphanius. hæres. 77. in fine: Iren. vero libro 5. capite 32. & seqq. docet post Antichristi persecutionem futuram esse hanc iustorum resurrectionem, vt in terra viuat cum Christo mille annis. Et quamuis sentiat, eo tempore fruituros magnis spiritualibus delicijs: tamen etiam eis attribuit ingentes corporis voluptates, & abundantiam rerum tempora-

lium: non tamen explicat, an sint futuræ hominum generationes, neque de sacrificijs, & alijs ceremonijs Mosais meminit, de quibus etiam omnes alij Patres tacuerunt.

Lactantius autem libro septimo instit. capite 14. maxime tamen in 24. & 26. huc sequens errorem multa fallâ pro libito comminiscitur. Primum enim dicit Primam illam resurrectionem iustorum futuram sexto millesimo anno à mundi creatione. Quod quam fit falsum, & Scripturæ repugnans, dicemus postea agentes de die iudicij. Dicit præterea resurrecturos tunc iustos, qui mortui fuerunt, qui autem viui reperientur, non esse morituros: sed per eos mille annos in finitam hominum multitudinẽ generaturos, & eorum sobolem sanctam, ac Deo caram fore. *Qui autem (inquit) suscitabuntur, hi præter viuentibus, vt iudices: gentes vero non extinguentur omnino: sed quadam reliquentur in victoriam Dei, vt triumphantur à iustis, ac subiungentur perpetua seruitute.* Deinde describit temporalem felicitatem illius sæculi, & aurea tempora, quæ, Saturno regnate à Pœtis conficta sunt, illis mille annis futura esse arbitrat. Lactantium ferè, in omnibus sequutus est Quintus Iulius Hilarion libro de mundi duratione. & hi duo existimarunt primam resurrectionem iustorum fuisse futuram ante quingentesimum annum à morte Christi, quorum errorem ipsa rerum experientia satis arguit. Posuerunt etiam persecutionem Antichristi futuram ante primam resurrectionem, postea vero tranfactis mille annis futuram esse aliam persecutionem, quod plane repugnat Euangelio, vt latius postea dicturi sumus. Tertullianus autem lib. 3. contra Marcionem, capite vltimo aliter hunc errorem scribit. Nam in primis non existimat resurrectionem omnium iustorum simul esse futuram initio illorum mille annorum: sed intra illud seculum paulatim esse consummandam, singulis maturius, vel tardius pro diuinitate meritum restituendis. Deinde nõ videtur tribuere iustis eo tempore sensibiles voluptates, sed spirituales. Sic enim inquit, *Hanc (id est, Ierusalem) dicimus excipiendâ resurrectionis Sanctis, & resouendis omnium bonorum, vti que spiritualium, copia, in compensationem eorum, qua in seculo vel desperimus, vel amissimus, à Deo prospectam. Siquidem, & iustum, & Deo dignum, illis quoque exultare famulos eius, vbi sunt & afflictis nomine ipsius.* Et ita eius sententiam interpretatur Pammelius in initio operum Tertulliani, parad. 24. & tom. 4. in fragmento operis de spe fidelium. Et hoc sensu tolerabilior est hic error, teste etiam Augustino, lib. 20. de ciuitat. capit. 7. vbi hanc tractans quæstionem sic scribit: *Que opinio esset vti queque tolerabilis, si aliqua delicia spirituales in illo Sabbato affuturæ Sanctis per Domini præsentiam crederentur. Nam etiam nos hoc opinati sumus aliquando.* In hac etiam sententia fuit Iustinus Martyr dialog. cum Triphone: non tamen explicat modum deliciarum in eo statu futurarum. Quos Patres & Papiam hanc sententiam didicisse testis est Euseb. lib. 3. Hist. cap. 33. & Hieronymus lib. de Eccles. scriptoribus, in Papiæ, & in præfatione lib. 8. in Isaiam, vbi præter citatos refert Victorinum, in Apocalypsim, & Apollinarium, *Quem non solum (inquit) sua secula homines, sed & nostrorum, in hac parte dumtaxat, plurima sequitur multitudo: & capit. 36. in Ezech. addit Seuerum in dialogo, Gallus. Hieronymus tamen ijs locis indifferenter tribuit his authoribus errorem Cherintianorum eo modo, quo à nobis expositus est. Gennadius vero lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, capit. 6. in genere referens hanc sententiam, fabulam somniatorum appellat: in capite vero 55. hunc in modum varijs scriptoribus illam attribuit. In Diuini promissionibus nihil terrenum, aut transitorium expectemus, sicut Melitiani sperant, non nuptiarum copulam, sicut Cherintus, & Marcion delirant, non quod ad cibum, vel ad potum pertinet, sicut Papiæ auctori Irenæus,*

Pammel.
Staphyl.
Lyndan.
Prateol.

Euseb.
Nicephor.

Epiphanius.
Iren.

Tertul.

Pammel.

Aug.

Iustini.

Euseb.

Hieron.

Victor.

Apollin.

Gennad.

naus Tertullianus; & Lactantius acquisierunt, neque per mille annos, post resurrectionem regnum Christi in terra futurum, & Sanctos cum illo in deliciis regnatos, speramus, sicut Nepos docuit, qui primam resurrectionem iustorum, & secundam impiorum confinxit. Vbi non video, cur distinxerit sententiam Nepotis à sententia Irenæi. Eadem enim omnino fuisse videtur, vt latius refert Eusebius libro septimo Histor. capit. decimo nono & Nicephorus libro sexto capit. vigesimo primo. Denique Hieronymus Ierem. 19 hanc sententiam referens, prout à Cherinto, & Iudæis asserta est, subdit, Licet non sequamur: tamen damnare non possumus, quia multi Ecclesiasticorum virorum, & Martyres ista dixerunt, & vnusquisque in suo sensu abundet, & Domini cuncta iudicio referentur.

Fundamentum huius sententiæ fuit obscurus locus Apocalypsis. 20. vbi sic scribitur. Et vidi Angelum descendentem de celo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua, & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, & Satanas, & ligauit eum per annos mille, vt non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni, & post hæc oportet solui modico tempore. Et vidi sedes, & sederunt super eas, & iudicium datum est illis, & animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter verbum Dei, & qui non adorauerunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus, aut in manibus suis, & vixerunt, & regnauerunt, cum Christo mille annis, ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. Post quæ omnia describitur generale iudicium futurum post illos mille annos. Qui locus videtur tam apertus ad prædictam sententiam confirmandam, vt propter hæc causam (teste Eusebio supra) multi librum Apocalypsis reiecerint, vt apocryphum, & à Cherinto scriptum.

Dicendum est tamen, resurrectionem iustorum non esse futuram vsque ad diem iudicij, & illa die omnes homines resurrecturos, quare non intercedet magna mora inter resurrectionem Iustorum, & iniquorum. Hæc assertio est certa, & quatenus repugnat citato errori, existimo esse de fide. Nam licet antiqui Patres Hieronymus & Augustinus nõ videantur contrariam sententiam, vt hæreticam damnare: tamen Epiphanius hæresi. 77. circa finem illam absolute damnat vt hæreticam, scripturæque contrariam. Et Eusebius supra, & libro tertio capit. 33. reiecit eam, vt erroneam, refert etiã Dionysium Alexandrinum duos libros contra illam scripsisse. Et Hieronymus Epistol. 150. ad Hedibiam, Iudæicam fabulam appellat. Denique omnes Theologi, & posteriores scriptores, qui contra hæreses scripserunt, inter hæreses hanc sententiam numerant. Verum est potius eam damnare, propterea quod beatitudinem in voluptatibus corporeis constituat, quam propter lapsum circa tempus resurrectionis sed hic nos illam rationem non consideramus. Pertinet enim ad materiam de Beatitudine. Et nunc sufficiunt verba Christi, Matth. 22. In resurrectione, neque nubent, neque nubentur, sederunt sicut Angeli, & Pauli Roman. 14. Regnum Dei non est escæ, & potus. Hic ergo solum est ostendendum, etiam posteriori ratione aperte repugnare Scripturæ. Quod probatur primo ex illis verbis, Iob. 19. Scio, quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum. Quod certum est dictum esse à Iob ratione vniuersalis resurrectionis Iustorum. Et apertissime Christus Dominus Ioan. 6. Hæc est voluntas eius, qui misit me Patrem, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die. Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, vt omnis, qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Eriterum. Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Et fortasse hinc dicitur Martha, quod

A Ioannès vndecimo dixit. Scia, quia resurget in resurrectione, in nouissimo die. Cerrum autem est, per diem nouissimum intelligi postremum diem, in quo fiet generale iudicium, vt omnes exponunt, & ex vilius vocis constat. Dicitur enim in Scriptura nouissimum; quod est postremum. Vnde respectu alicuius personæ, seu actionis nouissimus dies dicitur dies mortis, quo modo potest intelligi illud Proverbiorum trigesimo primo. Et ridebit in die nouissimo. Et similiter postremus dies festiuitatis dicitur nouissimus Ioann. 7. ac vero nouissimus dies simpliciter solum ille dici potest, qui absolute postremus futurus est, de quo dixit Christus Ioann. 12. Sermo, quem loquutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. Secundo arguuntur ex eo, quod in Scriptura resurrectio bonorum, & malorum simul futura esse dicitur, & quamuis nonnulli Catholici contendant, non esse intelligendum de similitate physica, sed morali (vt sic dicam) tamen, si inter vnã, & aliam mille anni interponendi essent, neutro modo possent dici, simul futuræ. Oportet ergo, vt vel in eodem momento, vel saltem intra breuissimum tempus fiant, iuxta verbum Christi Ioann. 5. venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ: qui autem mala, in resurrectionem iudicij. Eadem ergo hora, & tempore vtrumque fiet, sicut Paulus explicuit 1. Corinth. 15. Omnes quidem resurgemus, scilicet, tam boni quam mali, sicut sequentia verba declarant, sed non omnes immutabimur: & tamen subdit, in momento, in ictu oculi, in nouissima tuba, canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Itaque, & qui immutandi sunt, & qui non sunt immutandi, simul resurgent. Idem colligi potest ex parabolis zizaniorum, & sagenæ misæ in mare, & decem virginum, & ex Daniel. 12. ca. In tempore illo euigilabunt alij in vitam æternam, & alij in opprobrium. Tertio sunt euidentia testimonia, quæ docent: Iustos non resurrecturos iterum ad vitam animalem, sed spirituales, & gloriosam 1. ad Corinth. 15. Seminat in corruptione, surget in incorruptione, seminat in ignobilitate, surget in gloria, seminat in infirmitate, surget in virtute: seminat corpus animale, surget corpus spirituale. Et infra eodem sensu dicit, Caro, & sanguis regnum Dei non possidebit, & rursus, Mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur, scilicet ad statum gloriæ, non ergo intercedent mille anni inter Iustorum resurrectionem, & eorum immutationem. Et ideo dixit de illis Christus Matth. 25. quod ad imperiũ suum procedent in resurrectione vitæ. Non enim hoc dicitur quia iterum viuent, nec quia resurgent ad vitam perpetuam (vtrumque enim commune est malis) ergo quia resurgent ad vitam gloriosam. Et ita Daniel dicto capite duodecimo de quibus dixerat euigilatos in vitam æternam, statim subdit, Fulgebunt quasi splendor firmamenti: ergo non erit alia resurrectio Iustorum nisi gloriosa, neque prius ad vitam quam ad cælestem vitam resurgent. Ratione item potest hoc ostendi. Quia sanctæ animæ fruuntur Deo, & in resurrectione non priuabuntur illa visione: ergo statim ac suis corporibus vnentur, gloria illa replebuntur. Quia ex beatitudine animæ redundat in corpus quædam illius participatio, & nulla est causa, cur impediatur, cum illi iustiam sint extra statum merendi.

Dices, hoc argumento satis probari Sanctos post resurrectionem non vsuros cibo, & potu, eo quod eis nõ indigeant: sed habituros statim corpora gloriosa: nihilominus tamen permansuros in terra mille annis, vt fruuntur bonis, & gaudeant, ibi, vbi passi sunt. Sed hoc (præterquã quod per se est incredibile, & improbable: quæ enim, vel qualia sunt terrena hæc, & inferiora bona, vt propter eorũ fruitionem oporteat Beatos in corporibus gloriosis mille annis

Hieron.
August.
Epiphani.

Euseb.
Dionys.
Alexand.

Matth. 22.

Rom. 14.

Iob. 19.

Ioan. 6.

Proverb. 31.

Ioan. 7.

Ioan. 12.

Ioan. 5.

1. Cor. 15.

Matth. 23.

Matth. 25.

Dan. 12.

1. Cor. 15.

Matth. 25.

Dan. 12.

Obiectio.

Responsio.

annis in terra degere?) repugnat alijs Scripturæ testimonijs. Nam primæ ad Theſſalonicenſ. quarto inquit Paulus, Si enim credimus, quod Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit, ita & Deus eoſ, qui dormierunt cum Ieſu, adducet cum eo. Non ergo Ieſus veniet iterum in terram, vt eam inhabitet, & in ea regnet: ſed potius ſuos ſecum adducet, vt ſecum in cælo regnent, iuxta illud ſecundæ ad Corinth. quinto. Scimus, quod ſi terreſtris domus noſtra huius habitacionis, diſſoluatur, edificacionem ex Deo habemus, domum non manuſactam, æternam in cæliſ. Et illud ad Ephel. 2. Conuiuſificauit nos Chriſto, & conreſuſcitauit, & conſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto Ieſu. Et hoc eſt, quod Paulus in priori loco ſubiungit, quod ſtatim poſt reſurreccionem & immutacionem iuſtorum, Simul rapiemur cum Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus. Cur enim glorioſa, & immortalia corpora, excelliora cæliſ facta, permanent in terra, quæ propria eſt mortalium habitacio?

Quarto poſſunt congruentes rationes adduci, ob quas merito diuina Prouidencia diſpoſuit, vt generalis hominum reſurreccio in finem mundi differretur, quas attigit D. Th. in 4. diſt. 43. q. 1. ar. 3. q. 1. & latius Sor. q. 2. ar. 1. Summa omnium eſt. Nam durante cæli motu, durat generatio, & corruptio, ac temporis ſucceſſio, & ideo non decuit, vt generaliter corpora hominum, quæ ex materia generabilium, & corruptibilium rerum formanda ſunt, ad immortalẽ & æternam vitam trãſferrentur. Item quia (vt infra videbimus) decuit in fine mundi fieri vniuerſale, ac manifeſtum iudicium omnium hominum: igitur etiam decuit, vt aliquod præmium, ſaltem quoad complementum, in corpore, & animo, in tempus illud reſeruaretur.

Ad fundamentum contrarij erroris, quod attinet ad loca Prophetarum de antiquis promiſſionibus Iudæis, de inſtauranda Ieruſalem, bonorum affluentia, & alijs id genus factis breuiter dicitur intelligenda eſſe ſecundum metaphoricam locutionem de Eccleſia, vel militante, vel triumphante, ac de bonis ſpiritualibus, quæ fidelibus, qui ſunt veri, & ſpirituales Iſraelitæ, Deus communicat, vt tractat late Hieronymus exponendo eadem Prophetarum loca, & attingimus breuiter ſuperiori tomo, diſput. 1. ſect. 4. Solum ergo ſuper eſt, vt exponamus vigefimum caput Apocalypſis. De quo in primis dicendum eſt, Angelum illum, quem Ioannes vidit deſcendentem de cælo, eſſe Chriſtum Dominum qui in Scriptura dicitur Angelus teſtamenti, & magni conſiſi angelus. Vel aliquem ſanctum Angelum miniſtrum eius. Parum enim refert, vno vel altero modo interpretari. Deinde dicitur, ibi eſſe ſermonem de primo Chriſti aduentu, non de ſecundo. Chriſtus enim veniens in mundum per Incarnationem ſuperauit Dæmonem, & poteſtatem eius abſtulit, iuxta illud Luc. 11. Cum ſortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia, quæ peſſides: ſi autem forſit eo ſuperueniens, vicerit eum, & vniuerſa arma eius auferet, in quibus conſidebat. Addit vero Matth. capit. 12. Quomodo poteſt quiſquam intrare in domum ſortis, & vaſa eius diripere, niſi prius alligauerit ſortem? Sic igitur Chriſtus veniens in mundum, alligauit Dæmonem, & hoc eſt, quod vidit Ioannes dicto capit. 20. Quod vero ſubdit, & miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper illum, vt non ſeducat amplius gentes, quidam putant, eſſe intelligendum non de omnibus Dæmonibus: ſed de Satana principe Dæmoniorum, qui ita eſt in infernum detrufus, vt exire non permittatur, neque per ſeipſum homines tentare. Quod ſignificat Gregorius lib. 4. moral. capit. 13. Exponit enim hunc locum de illo apoſtata Angelo, qui ita creatus eſt, vt cæteris legionibus Angelorum emineret. Et dem ſentit Lactantius lib. 7. capit. 24. & 26. Quod ſi velimus de vniuerſo Dæmonum imperio id explicare, intelligendum eſt, Dæmonem

A fuiſſe ligatum, vt non poſſit ad homines tentandos ex abyſſo exire, niſi iuxta voluntatem, ac permiſſionem illius angeli, id eſt, Chriſti, qui eum ligauit. Vnde ſic, vt neque in hoc mundo tam libere, regnet ſicut antea, neque tam acriter poſſit homines tentare, ac ſeducere: ligare ergo Dæmonem fuit eius coercere, & cohibere poteſtatem, vt Aug. expoſuit 20. de Ciuit. cap. 7. & epiſto. 107. & ſignificauit Greg. 7. Moral. ca. p. 18. Addit præterea Ioannes, ligatum ab hoc angelo fuiſſe Dæmonem mille annis, & poſtea ſolutum modico tempore. Sed intelligendum eſt, ibi poſitum eſſe definitum numerum annorum pro indefinito. Solet enim ſcriptura per millenarium numerum, explicare diuturnam temporis durationem, vt Pſal. 104. Verbi, quod mandauit in mille generationes. Et Eccleſ. 16. Mellior eſt vnus vir timens Deum, quam mille impij. Habuit autem Ioannes ſpeciale cauſam, & rationem, ob quam ea phraſi locutionis vteretur. Quia vel non poterat definite dicere: vel non oportebat explicare, quantum eſſet tempus futurum vſque ad perſecutionem Antichriſti, quando Dæmon ſoluetur modico tempore. Dicitur vltterius, omnes animas Sanctorum regnaſſe cū Chriſto ijs mille annis, id eſt, toto hoc tempore. Vbi notandum eſt, non dici, ſolis his mille annis regnaturum Chriſtum cum Sanctis ſuis, futurum enim eſt illud regnum perpetuum: dicitur ergo regnaturus eo tempore, donec adiudicandum veniat, abſque noua immutatione, & quaſi in nouatione, quæ poſt corporum reſurreccionem in illo regno fiet. Atque ob hanc cauſam nulla ibi fit corporum mentio: ſed ſolum animarum. Vnde ſic, cum ſubdit Ioannes, hanc eſſe primam reſurreccionem, neceſſario intelligi de reſurreccione ſpirituale, qua anima à peccato reſurgit ad vitam gratiæ, & gloriæ. Toto enim illo tempore operabitur Chriſtus in animabus hanc reſurreccionem, inchoando illam in hac vita, perficiendo autem in morte, de qua dixit Chriſtus Ioann. 5. iuxta expoſitionem Auguſt. tract. 22. in Ioan. & ſermo. 64. de verbis Domini, & 20. de Ciuit. cap. 6. Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuent: quanquam aliam poſſit ille locus Ioannis habere expoſitionem literalem: ſed nunc noſtra non refert. Dixi autem, ſpiritualem hanc reſurreccionem inchoari per gratiam: perfici autẽ in gloria. Quia vt metaphora reſurreccionis melius quadret, oportet, vt ex parte termini à quo mortem aliquo modo reſpiciat. Nam ſola gloriſificatio per ſe ſumpta non habet rationem reſurreccionis, ſed vt conferatur homini, qui per peccatum ius ad illam amiſerat, & quia hoc ius per iuſtificationem reparatur, ideo dicimus, hanc reſurreccionem vtrumque aliquo modo includere, iuſtificationem ſcilicet, vſque ad gloriſicationem, ſeu è contrario gloriſicationem, vt in tali iuſtificatione fundatam. Sola enim iuſtificatione non habet rationem propriam reſurreccionis, de qua ibi eſt ſermo. Nam ibi dicitur ſecundam mortem, id eſt, damnationem non habere locum in his, qui prima reſurreccionis ſunt participes, quod non cõuenit omnibus iuſtificatis, niſi vitam gratiæ perpetuo conferuent, quod in gloria fiet, ſic ergo exponenda eſt illa prima, & ſpirituale animarum reſurreccio.

Polſunt vero nobis obſtare illa verba eiufdem cap. 20. Apocalyp. Ceteri mortuorum non vixerunt, donec conſumentur mille anni: & ſubditur, Hac eſt reſurreccio prima. Nam in prioribus verbis neceſſe eſt eſſe ſermonem de vita corporali, nam ceteri mortuorum, id eſt, damnati, qui in Chriſtum non crediderunt, non ſunt reſurrecturi vnquam ſpirituale reſurreccione, ſed corporali tantum: ergo, cum hæc dicitur reſurreccio prima, intelligitur de corporali, non de ſpirituale. Quia non eſt veriſimile, in tam paucis verbis, tam magnam inuolui æquiocationem. Reſponderi poteſt illa priora verba non intelligi

Reſponſio ad argumenta in oppoſitum.

Hieron.

In cap. 20 Apocal. 5 Expoſitio.

Luc. 11.

Mat. b. 12.

Greg. Papa.

Auguſt. Gregor.

Pſalm. 104. Eccleſ. 16.

Ioan. 5. Auguſt.

Obiitio.

elligi de vita corporali, vel spirituali determinate sed simpliciter de omni vita: ita ut sit sensus. Ad nulum genus vite suscitatos esse, & ideo non esse proprie æquiuocationem. Melius tamen (ut existimo) responderi potest, etiã in illis verbis sermonem esse de vita gratiæ, & gloriæ, ita ut sensus sit eos, qui non adhaeserunt Christo, in toto illo sæculo vsque ad finem mundi non esse gratiam & gloriam consecuturos. Quod autem subditur, *donec consummetur mille anni*, non significat, post mille annos esse victuros: sed quia tempus definitum à Deo ad hanc primam resurrectionem, solum est hoc, quod fuit vsque ad diem iudicij, ideo specialiter dictura est, toto hoc tempore hos non fore viuificandos: non quia postea viuificandi sint: sed solum ut excludatur tēpus, in quo maxime viuificari poterāt, & ita illa particula *donec*, tantum significat quid toto illo tempore futurum non sit, non tamen quid post illud tempus sit futurum iuxta frequentem modum loquendi Scripturæ in superioribus expositum.

In reliqua parte illius capitis describit Ioannes persecutionem Antichristi, vniuersalem resurrectionem, & iudicium, de quibus postea dicturi sumus. Quia in tota illa parte nulla est difficultas quæ ad præsentem quæstionem spectet. Solum in illis verbis, *Ascenderunt supra latitudinem terræ, & circumierunt castra S. inctorum, & ciuitatem dilectam*, aduertendum est, non intelligi per *ciuitatem dilectam* Ierusalem (ut Chiliaste exposuerunt) sed Ecclesiam. Hæc enim est ciuitas vere à Deo dilecta. Quod si de aliqua priuata vrbe terrena illa verba essent exponenda, potius de Roma, quam de Ierolyma intelligi deberent: quia post Christi ascensum in caelum, multo magis est dilecta hæc ciuitas à Deo, quã Ierolyma.

Quoniam autem tota vis huius expositionis consistit in illis verbis, *resurrectio prima*, oportet ex contextu, & circumstantijs eius ostendere esse sermonem de resurrectione animæ, non corporis. Potest autem hoc varijs modis ostendi. Primo: quia in fine capitis ponitur vniuersalis resurrectio corporalis omnium mortuorum. Secundo quia post illam primam resurrectionem dicitur futura persecutio Antichristi, in qua Iusti occiduntur, quod repugnat & statui post corporum resurrectionem, & verbis Christi, Matthæ, vigesimo quarto, ut inferius latius dicemus agentes de iudicio. Tertio quia ibidem *mors* aperte sumitur pro morte spirituali, seu damnatione, ut cum dicitur, *Infernus est mors, missi sunt in stagnum ignis*, scilicet, post finale iudicium, quando non homines mortui, sed corpore, & animo viuentes derudentur in infernum. Ergo nõ sumitur ibi mors pro morte corporali, sed pro spirituali. Quid ergo mirum, quod eodem sensu, prius loquutus sit de resurrectione? Quartum argumentum simile confici potest ex illis verbis, *mors secunda*.

Mors enim corporalis non est nisi vna: ergo necessario intelligenda sunt de morte spirituali, ita ut *mors prima* sit, mors peccati: mors autem *secunda*, sit gehenna, ut exposuit Chrysostronus homilia 25 in Apocalyp. vel certe *mors prima* dicatur gehenna, vel condemnatio solius animæ: mors autem *secunda* sit damnatio totius hominis corpore, & animo, quæ fiet in die iudicij. Ergo è cõtrario resurrectio prima, & secunda secundum eundem modum, ac proportionem explicanda sunt. Et hinc tandem sumi potest alia coniectura. Quia mors prima, & secunda non intelliguntur respectu diuersorum, sed respectu eiusdem: ergo eodem modo intelligenda sunt resurrectio prima, & secunda: ergo non recte exponuntur de resurrectione bonorum, & malorum, ut Chiliaste finxerunt. Nec etiam placet expositio Origenis in 26. capite Isai. quam refert Pamphyl. in Apolog. pro Origene, qui similiter exponens resurrectionem primam, & secundam de resurrectione be-

Fr. Suarez. tom. 2.

norum, & malorum, explicat illam diei primam nõ tempore, sed dignitate. Nam licet hæc expositio nõ contineat errorem: non tamen potest contextui accommodari. Denique ad hunc fere modum exposuerunt hunc locum Augustin. libr. 20. de Ciuit. fere per totum, præsertim cap. 7. & homilia. 17. in Apocalyp. & colligitur ex Elig. homilia. 8. in die cænæ Domini, & Hippolyto libr. de consummatione mundi, & Gregor. libr. 4. Moral. cap. 13. & libr. 18. cap. 25. vbi expresse dicit millenario numero non quantitatem, sed vniuersitatem temporis, quo regnat Ecclesia, designari, atque idem reperit libr. 3. cap. 12. Eodem modo sentiunt omnes expositores Catholici in Apocalyp. Anselmus, Beda, Rupertus, Aretas, & reliqui.

SECTIO IX.

Vtrum vniuersalis resurrectio omnium hominum simul tempore futura sit.

In præcedenti sectione conclusimus, futuram esse vniuersalem resurrectionem eodem die, restat inquirendum, an etiam futura sit eodem tempore ac momento. In hac enim re explicanda Catholici scriptores in varias abiierunt sententias. Prima sententia est, prius esse suscitandos omnes Iustos, deinde omnes reprobos. Ita docent super. 1. Thessalonic. 4. cap. 1. Primasius, Theophyl. & Oecumen. qui existimantur id accepisse à Chrysostrono, qui tamẽ nihil aperte dicit, ut patet ex homilia. 7. & 8. super 1. ad Thessalonic. & homilia quadam de ascensione Christi. Apertius hoc docuit Theodororus 1. ad Thessalon. 4. vbi ait, omnes Iustos, qui fuerunt tam in lege naturæ, & veteri, quam in lege gratiæ simul fore suscitandos, iuxta illud ad Hebræos 11. *Hi omnes mortui sunt non acceptis re promissionibus, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur*: omnes autem electos suscitandos esse ante reprobos. Idem tenet Caietan. 1. ad Corinth. 15. Fundari autem potest hæc sententia in verbis Psal. 1. ad Thessal. 4. *Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi*, & 1. Corinth. 15. *In Christo omnes viuificabuntur, vnusquisque autem in suo ordine, primitus Christus, deinde qui sunt Christi, deinde finis*, vbi aperte loquitur de ordine temporis. Secundo addi possunt congruentia. Prima, quia Iusti exituri sunt obuiam Christo in aera, & ideo oportet, ut prius resurgant, quam reprobi, qui in terra expectaturi sunt. Secunda ut Deus se ostendat propensiorẽ ad reddendũ præmium, quã pœnam. Tertio ut ignificetur obedientia Iustorum, dum citius obediunt voci Dei, eos ad vitam reuocantis.

Secunda sententia constituit ordinem inter ipsos Iustos. Qui dupliciter fingi potest, primo ut prius resurgant Iusti, qui Christi incarnationem præcesserunt: deinde qui fuerunt in lege gratiæ: vel aliter ut prius resurgant qui antea erant mortui, deinde illi, qui viuunt tunc inueniuntur. Et hic posterior modus colligi potest ex Augustino, & Anselmo, dicentibus, Iustos, quos dies iudicij viuos inuenierit, in corpore mortali rapiendos esse in aera, simul cum alijs Sanctis iam excitatis, & in ipso raptu esse mortuos, & resurrecturos. Nam ex hoc ordine aperte sequitur, prius esse suscitandos Iustos antea mortuos. Et ita explicant ac sequuntur Scot. in 4. d. 43. quæst. 5. & Durand. quæst. 4. & Richard. artic. 5. Durand. quæst. 1. qui fundantur in illis verbis Pauli. *Et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos, qui viuimus, simul rapiemur cum eis obuiam Christo in aera*. Sed in superioribus reiecit hanc sententiam, & locum Pauli aliter exposuimus.

Tertia sententia est, omnes homines electos, ac reprobos simul, eodemque momento esse suscitandos. Hæc est communior Theologorum in 4. dist. 43. vbi D. Thom. eam indicat quæst. 1. artic. 3. D. Thom. quæst. 3.

D d d

quæst. 3.

Matth. 24.

Chrysostr.

Origenes Pamphyl.

August.

Elig.

Hippolyt.

Greg.

Primas.

Theoph.

Oecumen.

Chrysostr.

Theod.

Hebr. 11.

Deo pro nobis

melius aliquid

providente, ut non sine nobis consummarentur

omnes autem electos suscitandos esse ante reprobos.

Idem tenet Caietan. 1. ad Corinth. 15.

Fundari autem potest hæc sententia in verbis Psal. 1. ad Thessal. 4.

Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi

& 1. Corinth. 15.

In Christo omnes viuificabuntur, vnusquisque autem in suo ordine, primitus Christus, deinde qui sunt Christi, deinde finis

vbi aperte loquitur de ordine temporis.

Secundo addi possunt congruentia.

Prima, quia Iusti exituri sunt obuiam Christo in aera, & ideo oportet, ut prius resurgant, quam reprobi, qui in terra expectaturi sunt.

Secunda ut Deus se ostendat propensiorẽ ad reddendũ præmium, quã pœnam.

Tertio ut ignificetur obedientia Iustorum, dum citius obediunt voci Dei, eos ad vitam reuocantis.

Secunda sententia constituit ordinem inter ipsos Iustos.

Qui dupliciter fingi potest, primo ut prius resurgant Iusti, qui Christi incarnationem præcesserunt: deinde qui fuerunt in lege gratiæ: vel aliter ut prius resurgant qui antea erant mortui, deinde illi, qui viuunt tunc inueniuntur.

Et hic posterior modus colligi potest ex Augustino, & Anselmo, dicentibus, Iustos, quos dies iudicij viuos inuenierit, in corpore mortali rapiendos esse in aera, simul cum alijs Sanctis iam excitatis, & in ipso raptu esse mortuos, & resurrecturos.

Nam ex hoc ordine aperte sequitur, prius esse suscitandos Iustos antea mortuos.

Et ita explicant ac sequuntur Scot. in 4. d. 43. quæst. 5. & Durand. quæst. 4. & Richard. artic. 5.

Durand. quæst. 1. qui fundantur in illis verbis Pauli. Et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos, qui viuimus, simul rapiemur cum eis obuiam Christo in aera.

Sed in superioribus reiecit hanc sententiam, & locum Pauli aliter exposuimus.

Tertia sententia est, omnes homines electos, ac reprobos simul, eodemque momento esse suscitandos.

Hæc est communior Theologorum in 4. dist. 43. vbi D. Thom. eam indicat quæst. 1. artic. 3.

D. Thom. quæst. 3.

quæst. 3. præfertim in solutionibus argumentorum, ubi ad 3. dicit, sicut effectus sacramenti fit in ultimo instanti prolacionis formæ: ita generalem resurrectionem futuram esse in ultimo instanti, in quo cõsummabitur vox, seu sonus tubæ. Idem problematice Richardus articulo 5. quæst. 1. absolute Paludan. Sorus, & alij. Et ex Patribus inclinatur in hanc sententiam Gennadius libr. de Eccle. dogmatibus, capite 6. Erit (inquit) resurrectio mortuorum omnium hominum, sed vna simul, & semel non: primorum, & secundorum peccatorum. Hippolytus Martyr libr. de confummatione mundi, non longe à fine, & Method. de Resurrectione.

Richard.
Palud.
Sorus.
Gennad.

Hippolyt.
Method.

Et absolute hæc opinio est probabilior. Primo quia est magis consentanea scripturis, Ioan. 5. Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona egerunt in resurrectionem vite: qui autem mala, in resurrectionem iudicij. Quorum verborum sensus est, nolite mirari, quod vobis dixerim, me habere virtutem ad excitandos mortuos. Nam venit hora, in qua vno verbo excitabo omnes homines tam bonos, quam malos: ergo ad vnum Christi imperium omnes simul resurgent. Et ita insinuant ibi Cyrillus, Chrystostomus, Rupertus: clarius Euthym. dicens, Simul omnes repente, ac virtute arcana coaptabit, animabit, ac excitabit voce sua, siue iussu. De hoc etiam Paulus loquitur. 1. ad Corinth. 15. Omnes quidem resurgemus in momento, in idu oculi, in vniuersa tuba, ceteri enim tuba, & mortui resurgent incorrupti. Secundo possumus argumentari ratione. Quia neque ex parte diuinæ potentie requiritur hæc successio, neque ex parte ipsius actionis, vt per se constat: neque etiam ex parte hominum suscitandorum. Quia si de omnibus iustis in communi agamus, si omnes simul resurgant ad commune omnium gaudium, maius etiam erit gaudium singulorum: & ideo (vt in Apocalyp. dicitur) singulorum Iustorum resurrectio differtur, donec impleatur numerus electorum: ergo consummato hoc numero omnes resurgent, neque erit etiam, cur alicuius resurrectio amplius differatur. Ad hæc si comparemus Sanctos legis naturæ, aut veteris ad Sanctos legis gratiæ, nulla ratio est, ob quam illorum resurrectio antecedit. Nam potius nos expectant, vt non sine nobis consummentur, vt Paulus dixit ad Hebr. 11. Rursus prærogatiua legis gratiæ est, vt gloria, & beatitudo non nisi tempore huius legis sit hominibus communicata: cur ergo resurrectio, & gloria corporum tardius conferretur hominibus huius legis, quam præcedentibus? Denique in hoc nullus antiquorum Patrum, aut Catholicorum Doctorum (quod ego viderim) dubitauit. Præterea quod iusti prius mortui non sint prius resurrecturi, quam illi, qui inuenientur viui prope diem iudicij, primum ostendi potest præter scripturæ testimonia adducta. Quia nulla est probabilis ratio alterius ordinis, vel successiois. Nam priusquam præcedentes iusti resurgant, morientur reliqui iusti, qui tunc viuunt. Quia (vt supra ostendi) mors illorum non fiet in raptu: sed ante raptum, & causæ, quæ illis possunt mortem inferre, generalem resurrectionem præcedent, vt patet etiam ex supra dictis. Ergo æque cito obediunt voci Dei eos ad vitam feuoantis. Adde, Paul. 1. ad Thessalon. 4. non solum, non significasse hos esse posterius suscitandos: verum potius fuisse sollicitum, ne aliquis putaret esse prius suscitandos, eo quod eorum mutatio, & resurrectio videri poterat facilius, & ideo dixisse, Qui residui sumus in aduentu DOMINI, non præuenimus eos, qui dormierunt. Ex quo non sequitur hos, qui dormierunt, esse præuenturos alios: sed ad summum, simul esse resurrecturos: quid autem in sequentibus verbis Paulus voluerit, statim dicemus. Tandem neque ex parte damnatorum oportet resurrectionem esse tardiolem, vt patet

Cyrril.
Chrysof.
Rupert.
Euthym.
1. Cor. 15.

Hebr. 11.

1. Thessal. 4.

A respondendo ad argumenta aliarum opinionum.

Ad primum testimonium ex Paulo. Qui in Christo sunt, resurgent primi, intelligi potest primo, illos futuros esse primos, non ordine temporis: sed excellentia dignitatis, vt Sedulius exponit. Quæ expositio videtur difficilis D. Thomæ super Paulum: quia multi de viuis erunt probati in persecutione Antichristi, qui dignitate præcedent multos prius defunctos: sed hoc solui potest dicendo, non comparari (vt sic dicam) singulos ad singulos: sed multitudinem, ad multitudinem, & hoc modo priores dignitate præcedere. Nam in eis continentur Apostoli, Patriarchæ, & Prophetæ, & sanctissimi Martyres. Erit ergo iuxta hanc expositionem sensus Pauli, illi quidem qui mortui sunt, resurgent dignitate primi, eis quodam modo magis erit debita resurrectio, eo quod diutius eam expectauerunt: nihilominus tamen reliqui simul cum eis rapiuntur obuiam Christo. Sed obstat Vox Græca ἄπ' ὀρου quæ est aduerbium æquiualens temporis aduerbio comparatiuo, & ita legitur Græci primum. Obstat etiam particula, quæ sequitur, deinde, quæ non proprie significat ordinem dignitatis.

Testimonij
Pauli
ad Thess. 4.
1. Expositio.
Sedul.
D. Thom.
2. Expositio.

Secunda expositio est, vt sit sermo de ordine temporis: ita tamen, vt illi dicantur resurgere primi non positue, sed negatiue, id est, quod ante hos nullus resurget. Ita Anselmus. Sed videtur obstat, quod hoc non est singulare illorum, sed commune omnibus. Dicit potest, de illis hoc specialiter dici propter rationem supra traditam. Et ita, hæc vox primi, respondet superiori negationi, non præuenimus eos. Sed adhuc obstat, quod particula, quæ sequitur, deinde, comparationem positiuam indicat.

Tertia expositio est, vt illæ duæ particule significant successiolem temporis, non inter quorundam resurrectionem, & aliorum, sed inter resurrectionem, & raptum. Prius enim resurgent, postea vero rapiuntur in æra obuiam Christo. Ita D. Thomas & Anselmus. Sed est difficultas in hac expositione, cur Paulus in priori membro loquatur tantum de præcedentibus hominibus iam mortuis: in posteriori vero de reliquis viuentibus. Nam & vtrique resurgent, & vtrique rapiuntur, & vtrique prius resurgent, quam rapiantur. Responderi potest, specialiter illis prioribus attribuisse resurrectionem, ne (vt diximus) existimarentur tardius resurrecturi, propter diurnam mortem præcedentem: raptum vero æque vtrisque attribuisse, quia in eo ablata erat omnis dubitandi ratio. In hoc autem loco Apostolus nullam mentionem fecit resurrectionis damnatorum, quia solum cupiebat spem fidelium erigere, eosque consolari, vt patet ex illis verbis, vt non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent: & ex illis, itaque consolamini inuicem in verbis istis. Et ideo ex hoc loco nullo modo colligi potest, quod iusti prius excitandi sint, quæ damnati. Nam, cum Paulus ait, Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi, non comparat resurrectionem Iustorum, ad resurrectionem damnatorum (de quibus nullam ibi mentionem fecit) sed comparat resurrectionem Iustorum, ad eorum raptum obuiam Christo in æra.

D. Thom.
Anselm.

Ad secundum testimonium ex 1. ad Corinthios 15. respondetur primo. Sermonem esse de ordine dignitatis, non temporis. Ita Diuus Thomas, & Anselmus, & eadem expositio sub disiunctione ponitur in commentariis, quæ Hieronymo tribuuntur. Eandem habet Tertullia de resurrectione carnis, capit. 48. ijs verbis, Vnusquisque in suo ordine, scilicet quia & in suo corpore, ordo enim non aliud, quam meritorum dispositor. Merita autem cum corpori quoque ascribantur, ordo quoque corporum disponatur necesse est, qui postus esse meritorum. Secundo, si velimus exponere de ordine temporis propter verbu illud, deinde suis. Quod sine dubio videtur intelligendum de ordi-

Testimonij
Pauli
1. Cor. 15.
Expositio.
D. Thom.
Anselm.
Hieronymi.
Tertullian.

de ordine temporis) aduertendum est, Paulum in toto illo cap. non facere mentionem resurrectionis damnatorum, vsque ad illa verba, *Ecce mysterium vobis dico, omnes quidem resurgemus: sed non omnes immutabimur*. In tota enim antecedenti parte capitis, tantum de resurrectione gloriosa sermonem habuerat propter erigendam fidem, & spem fidelium: & ideo, ne videretur aliam excludere, & vt timorem simul cum spe coniungeret, dixit, *Ecce mysterium vobis dico*. Hinc ergo colligo, cum in superioribus verbis dicit, *Vnusquisque in ordine*, non agere de ordine iustorum, & damnatorum, de quibus neque ibi, neque in priori parte capitis mentionem fecerat. Comparat ergo particularem resurrectionem Christi, sub qua comprehendit eos, qui ex speciali priuilegio, vel cum Christo, vel propter singularem cum Christo coniunctionem iam antea surrexerant, comparat (inquam) cum generali iustorum resurrectione, & hoc est, quod dicit, *primis Christus*; deinde hi, qui sunt Christi, quos specialiter nominat in hoc secundo ordine, non quia damnati non sint in eodem tempore resurrecturi: sed quia tunc tantum agebat de resurrectione gloriosa. Quod satis explicuit inferius, dicens, ibi latere mysterium, quia ad sonitum eiusdem vocis multi alij simul resurgēt, qui ad statum gloria non immutabuntur. Quod ergo addit Paulus, *Deinde finis*, nō significat (vt multi exponunt) deinde erit vniuersalis resurrectio aliorum, quia neque verba id significant, neque ex adiunctis talis sensus colligi potest. Est ergo sensus, Deinde sequetur finale iudicium: quo fiet, vt & regnum iustorum tradatur Deo, & Patri, & omnes Christi inimici subdantur sub pedibus eius vt in sequentibus subiungit. Iuxta quā expositionem (quæ mihi maxime literalis videtur) solum colligitur ex illis verbis, *deinde finis*; resurrectionem vniuersalem, tam bonorum, quam malorum, esse futuram ante mundi finem, & propter illum.

Ad primam coniecturam responderetur, non oportere, vt resurrectio iustorum præcedat resurrectionem malorum, eo quod iusti ascensuri sint in *as. a. obuiam Christo*. Quia nihil est incommodi, quod iniqui expectent illo tempore, in terra aduentum iudicis, præsertim cum totum illud tempus satis breue futurum sit.

Ad secundum dicitur, tunc non futurum tempus misericordie exercendæ, sed rigoris, iudicij, & iustitiæ: & ideo ex hoc capite potius expedit, vt opera iustitiæ, distributiæ, & commutatiæ simul implerentur.

Ad tertium dico, iniquos homines non resurrecturos vt iniquos, seu vt homines, & vt effectus Diuinæ omnipotentie, ideoq; non expedire, vt tardius obediāt voci Dei, quam iusti: vnde ex hoc etiam capite potius expedit, vt simul resurgant.

SECTIO X.

An vniuersalis resurrectio nocturno, vel diurno temporis futura sit.

Supponimus, vniuersalem resurrectionem breuissime esse absoluendam. Nam organizatio, & viuificatio corporum in instanti fiet: collectio autem cinerum Angelica velocitate, atque adeo eximia temporis breuitate perficietur, vt supra notauimus de communi ratione resurrectionis disputantes. Ex quo colligitur non esse verisimile hoc negotium resurrectionis esse noctu inchoandum, & die perficiendum, neque è conuerso, ideoque inquirimus, vtrum nocturno, an diurno tempore futurum sit. Quæ res licet valde sit incerta (quia ex scripturis nihil satis colligi potest) nihilominus Doctores ex cogitantur duos probabiles dicendi modos.

Primus est, resurrectionem futuram intempesta

nocte. Ita refert Hieronymus ex Diodoro in epistol. 152. ad Minenium & Alexandrum, qui id colligebat ex verbis Christi Matth. 25. & Luc. 17. *Media autem nocte clamor factus est, ecce sponsus venit*. Nam hinc (inquit) constat media noctis securus omnibus; consummationem mundi esse venturam. Et idem sentit Hieronym. Matth. 25. eadem verba exponens, Chrysostom. homil. 79. in Matth. circa eadem verba, sub disiunctione dicit; *Aut in parabola, quoniam dormiebat, dixit: commoratur, aut in nocte futuram resurrectionem ostendere voluit*. Atque idem sentit Augustinus lib. 83. quæst. in. 57. & Ambrosius libro 8. in Lucam circa illa verba, cap. 17. *In illa nocte erunt duo in lecto vno, &c.* Lactantius lib. 7. c. 19. dicens *intempesta, & tenebrosa nocte resurrectionem futuram*. Idem Cassiodorus Psalm. 108. circa illa verba, *Media nocte surgebam ad confitendum tibi*. Et qui tenent, Christum surrexisse media nocte; idem affirmarent fortasse de cæteris hominibus: nam hoc argumento vtuntur aliqui ex prædictis authoribus. Afferunt etiam figuram egressionis filiorum Israel de Aegypto, quando media nocte Angelus descendit, Aegyptios percutiēs, & Israelitas è seruitutis iugo liberans.

Alter dicendi modus est verisimilior, resurrectionem vniuersalem futuram hora matutina, quo tempore Christus surrexit. Hanc sententiam sequuntur communiter Theologi in 4. dist. 43. D. Thom. Bonauent. Richard. Durand. Paludan. Capreol. & Antonin. 4. par. tit. 24. cap. 11. §. 4. Et eandem tradit Anselm. in Elucidario, vbi dicit, resurrecturos nos, qua hora Christus surrexit. Et hoc est potissimum fundamentum huius sententiæ. Quia cum Christus sit exemplar nostræ resurrectionis, verisimile est, eo tempore, quo ipse surrexit, nos suscitandos esse, ipse autem surrexit summo diluculo, vt supra ostendimus: ergo & nos simili tempore resurgemus. Vnde concludit Anselm. resurrectionem nostram futuram in die Paschatis. Quod prius dixerat Lactantius, & significauit Macarius homilia 5. & 12. dicens nostram resurrectionem futuram tempore Aprilis, quando omnia florere incipiunt. Accedit, tempus lucis esse magis commodum, tum ad iudiciū, quod statim post resurrectionem sequetur: tum etiam, vt omnes homines possint naturali modo, & sine miraculis se mutuo videre, atque vt opus resurrectionis illustrius fiat. Item quodammodo pertinet ad bonorum gloriam, vt tempore lucis resurgant. Nā licet interna eorum claritas eis ad beatitudinē sufficiat, sicut fulgor etiam aduenientis Christi satis esse possit, vt resurrectionis gloria ab omnibus cōspiceretur, vt dixit Ambros. libro 8. in Lucam, tamē etiam oportet, vt extrinseca temporis, & loci circumstantia sit eorum gloriæ proportionata, quæ tamen simul cedit in maiorem reprobatorum pœnam. Erit enim illis tanto maior ignominia, & pudor, quanto eorum sit magis misera conditio, & corporum deformitas maior.

Denique dum Scriptura noctis mentionem facit cum loquitur de vltima resurrectione, nō significat illam futuram in nocte: sed ita loquitur: vt ostendat eo tempore, quo erunt homines securiores, magisque oblitus euentus talis diei, tunc Mundi consummationem futuram, vt notarunt Augustin. cit. loco, Theophyl. Anselmus Matth. 25. fatique significauit Paulus. 1. ad Thessalon. 5. dicens, *Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet: Cum enim dixerint, pax & securitas: tunc repentinus eis superueniet interitus*. Vbi etiam est considerandum, in his locis, in quibus noctis mentio fit, non esse sermonem de hora resurrectionis, sed magis de hora mortis. Vnde fieri poterit, vt in vltima iudicij die signa aliqua terribilia intempesta nocte incipiant: quibus fiet, vt si qui homines residui fuerint, vel subito vel paulatim moriantur: & tunc fortasse ad litteram verificabitur quod Christus dixit, *Erunt duo in lecto vno & vnus assumetur,*

sumetur, id est saluabitur, & alter relinquetur, id est, condemnabitur. Nihilominus tamen resurrectio differri poterit vsque ad ortum diei, nam reliquum temporis nocturni, vel ad torquendos peccatores, vel ad purgandas iustorum animas esse poterit opportunum. Sed de hac re illa Christi sententia praeculishabenda est, Vos estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Mat. 24. Luc. 12. De qua in vltima huius operis parte iterum redibit sermo. Hæc igitur de resurrectione sint satis.

Matth. 24.
Luc. 12.

QVÆSTIO LVII.

De ascensione Christi in sex articulos diuisa.

Einde considerandum est de Ascensione Christi. Et circa hoc quaruntur sex.

Primo, vtrum fuerit conueniens Christum ascendere.

Secundo, secundum quam naturam conueniat sibi ascendere.

Tertio, vtrum propria virtute ascenderit.

Quarto, vtrum ascenderit super omnes celos corporales.

Quinto, vtrum ascenderit super omnes spirituales creaturas.

Sexto, de effectu ascensionis.

ARTICVLVS I.

Vtrum fuerit conueniens Christum ascendere.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod non fuerit conueniens Christum ascendere. Dicit enim Philo. in 2. de celo, quod illa, que optimo modo se habent, possident suum bonum sine motu. Sed Christus optime se habuit: quia & secundum diuinam naturam est summum bonum: & secundum humanam naturam est summe glorificatus: ergo suum bonum habet sine motu: sed ascensio est quidam motus: ergo non fuit conueniens, quod Christus ascenderet.

2. Præterea. Omne quod mouetur, mouetur propter aliquid melius: sed Christo non fuit melius esse in celo quam in terra, nihil enim accreuit sibi per hoc, quod fuit in celo, neque quantum ad animam, neque quantum ad corpus: ergo videtur quod non debuerit Christus in celum ascendere.

3. Præterea. Filius Dei humanam naturam assumpsit ad nostram salutem: sed magis fuisse salutare hominibus, quod semper conuersaretur nobiscum in terris: vnde ipse dixit discipulis suis Luc. 17. Veniens dies, quando desiderabitis videre vnum diem Filij hominis, & non videbitis. Videtur ergo, quod non fuerit conueniens Christum ascendere in celum.

3. Præterea. Sicut Greg. dicit 14. Mor corpus Christi in nullo mutatum fuit post resurrectionem: sed non immediate post resurrectionem ascendit in celum: quia ipse dicit post resurrectionem, Ioann. 20. Nondum ascendi ad patrem meum: ergo videtur, quod nec post quadraginta dies ascendere debuerit.

Sed contra est, quod Dominus dicit Ioan. 20. Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum.

Respondeo dicendum, quod locus debet esse proportionatus locato: Christus autem post resurrectionem vitam immortalis, & incorruptibilem inchoauit: locus autem in quo nos habitamus, est locus generationis & corruptionis: sed locus celestis est locus incorruptionis: & ideo non fuit conueniens, quod Christus post resurrectionem remaneret in terra: sed conueniens fuit, quod ascenderet in celum.

Ad obiectum ergo dicendum, quod illud optime se habens, quod sine motu possidet suum bonum, est ipse Deus: quia est o-

mnino immutabilis secundum illud Matth. 3. Ego Dominus, & non mutor. Quilibet autem creatura est mutabilis aliquo modo, vt patet per Aug. 8. sup. Gen. ad lit. & quia natura assumpta à filio Dei, remansit creatura, vt patet ex iis, que supra dicta sunt, non est inconueniens, quod aliqui ei motus attribuantur.

Ad secundum dicendum, quod per hoc, quod Christus ascendit in celum, nihil ei accreuit, quantum ad ea, que sunt de essentia glorie siue secundum corpus, siue secundum animam: tamen accreuit ei aliquid quantum ad loci decentiam, quod est ad bene esse glorie. Non quod corpus eius aliquid aut perfectionis, aut conseruationis acquireret ex corpore celesti, sed solummodo propter quandam decentiam: hoc autem aliquo modo pertinebat ad eius gloriam. Et de hac decentia gaudium quoddam habuit: non quidem quod tunc de hoc gaudere inciperet, quando in celum ascendit, sed quia nouo modo de hoc gauisus est, sicut de re implet. Vnde super illud Psal. 15. Delectationes in dextera tua vsque in finem, dicit glossa, Delectatio & letitia erit mihi in confessa tuo humanis obrutibus subtracta.

Ad tertium dicendum, quod licet presentia corporalis Christi fuerit subtracta fidelibus per ascensionem, presentia tamen diuinitatis ipsius semper adest fidelibus, secundum quod ipse dicit Matth. vlt. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Qui enim ascendet in celos, non deserit adopratos, vt Leo Papa dicit. Sed ipsa Christi ascensio in celum, qua corporalem suam presentiam nobis subtraxit, magis fuit utilis nobis quam presentia corporalis fuisset. Primo quidem propter fidei augmentum, quia est de non visis. Vnde ipse Dominus dicit discipulis suis Ioan. 19. Quod Spiritus sanctus adueniens, arguet mundum de inlicita, scilicet eorum, qui credunt, vt Aug. dicit super Ioan. Ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est vituperatio. Vnde subd. 1. quis ad patrem vado, & iam non videbitis me: beati enim, qui non vident, & credunt. Erit igitur vestra iustitia, de qua mundus arguetur: quoniam in me quem non videbitis, credetis.

Secundo ad spei subleuationem. Vnde ipse dicit Io. 14. Si abiero, & preparauero vobis locum iterum veniam, & accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis. Per hoc enim, quod Christus humanam naturam assumpsit, in celo collocauit, dedit nobis spem illuc peruenire: quia vbi fuerit corpus illuc congregabuntur & aquila, vt dicitur Matth. 24. Vnde Mich. 2. dicitur, Ascendit pandens iter ante eos.

Tertio ad erigendum charitatis affectum in celestia. Vnde dicit apostolus ad Coloss. 3. Que sursum sunt, que uite, vbi Christus est in dextera Dei sedens. Que sursum sunt, sapite, non que super terram. Vt enim dicitur Matth. 6. vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Et quia Spiritus sanctus est amor, nos in celestia rapiens, ideo Dominus dicit discipulis Ioan. 16. Expedi vobis, vt ego vadam: si enim non abiero, Patetis non veniet ad vos. Quod exponens Aug. super Ioan. dicit, Non potest capere Christum, quam diu secundum carnem persistis nosse Christum. Christo autem discedente, corporaliter, non solum Spiritus Sanctus, sed & Pater, & Filius illi affuit spiritualiter.

Ad quartum dicendum, quod licet Christo resurgenti in vitam immortalis, congrueret locus celestis: tamen ascensionem distulit, vt veritas resurrectionis comprobaretur. Vnde dicitur Act. 1. quod post passionem suam præbuit seipsum viuum discipulis, in multis argumentis per dies quadraginta. Vbi dicit quodam glo. quod quia per quadraginta horas mortuus fuerat, quadraginta diebus se viuere confirmat. Vel per quadraginta dies tempus presentis seculi, quo Christus in Ecclesia conuersatur, potest intelligi: quia homo censetur ex quatuor elementis, & eruditur contra transgressionem decalogi.

COM.